

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia
Departament de Sociologia

Tesi Doctoral

ANÀLISI DE LA ORGANITZACIÓ I REPARTIMENT
DEL TREBALL FAMILIAR I EL TREBALL REMUNERAT
ENTRE LES PARELLES JOVES AMB CRIATURES PETITES,
A CATALUNYA

Pràctiques, representacions i condicions materials de vida

Volum I

Cristina Brullet i Tenas
Direcció: Dr. Lluís Flaquer

1996

L'enfocament metodològic extensiu d'aquesta recerca i la seva focalització sobre les situacions familiars i els comportaments de dones i homes dins la família, explica que hagi pres en compte la recerca de Jean Kellerhals i altres (1982), *Mariages au quotidien*. La seva recerca m'és útil no tant pels pressupòsits d'ordre teòric, perquè ja he deixat clar que em recolzo sobre tot en les aportacions del feminisme socialista i el model d'anàlisi Producció/Reproducció, sinó perquè m'ha proporcionat alguns elements per operacionalitzar algunes variables d'opinió, motivacions o significacions dels fills. El préstec que faig d'algunes de les categories de Kellerhals (1982) em permetrà establir comparacions en el temps i en l'espai donada que la seva recerca sobre les famílies ginebrines és de finals dels anys setanta (tot i que es publica a principis dels anys vuitanta). En el seu moment faré les referències precises a les aportacions retingudes de Kellerhals.

En darrer terme cal que faci esment de la recerca de Le Camus i altres (1987) al voltant de les transformacions dels models de parentalitat a la ciutat de Toulouse, de la qual m'inspiro molt directament per operacionalitzar la dimensió de criança fins el detall dels indicadors. La informació que he pogut obtenir d'aquesta recerca és solament sobre el seu disseny i resultats i no pas sobre la seva base teòrica. Per això en faré la referència oportuna en el moment de construir els indicadors per la observació empírica.

* * * * *

Orientada i emmarcada, teòricament i conceptual, la recerca empírica sobre el repartiment de la massa de treball (familiar i remunerat), en el capítol següent s'elaboren el model d'anàlisi i el disseny per la seva contrastació.

2ª Part : Capítol 2

METODOLOGIA

2.1. El model d'anàlisi

2.1.1. Model d'anàlisi teòrica/model d'anàlisi empírica

2.1.2. Factors estructurants de la organització i repartiment del Treball Familiar

2.1.3. Hipòtesis

2.1.4. Operacionalització de les hipòtesis

2.1.5. Mètode i tècniques d'anàlisi de les dades

2.2. El disseny de la recerca

2.2.1. L'àmbit territorial i el context socioeconòmic de la ciutat d'observació

2.2.2. La població objecte d'estudi i la creació de la mostra

2.2.3. La construcció del qüestionari

2.2.4. El procés de recollida d'informació

2.2.5. La representativitat de la mostra

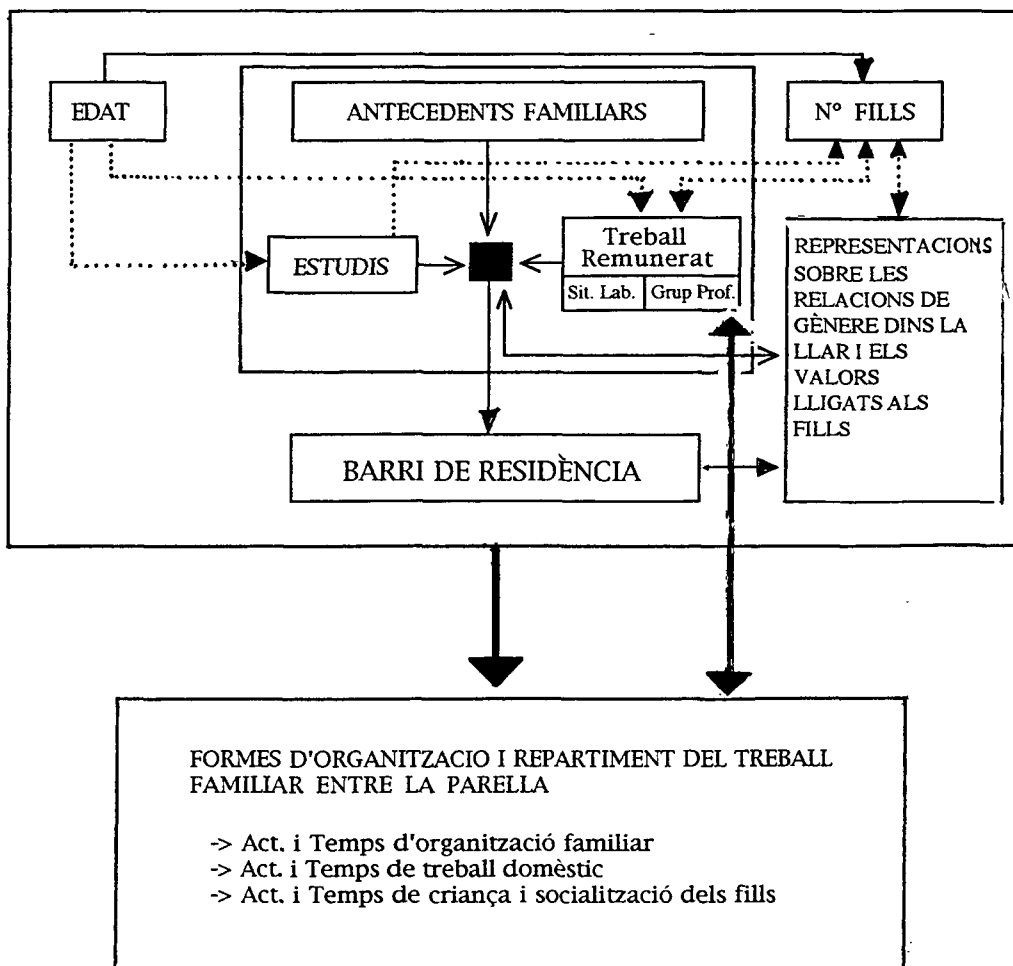
2ª Part : Capítol 2
 METODOLOGIA

2.1. El model d'anàlisi

En el model d'anàlisi es tracta de donar compte de la combinació complexa dels factors que, de manera hipotètica, expliquen el nostre objecte d'estudi: les diferents formes d'organització i repartiment del Treball Familiar entre la parella.

2.1.1. Model d'anàlisi teòrica/model d'anàlisi empírica

El model d'anàlisi empírica es deriva del model d'anàlisi teòrica que inspira aquesta recerca. He elaborat un esquema que contempla tant el model teòric (en una representació gràfica sumària) com el model d'anàlisi empírica. En aquest darrer, més detallat, explico la xarxa relacional entre els factors explicatius. Vegem primer l'esquema de l'anàlisi que ens proposem fer de les formes d'organització i repartiment del Treball Familiar entre la parella.

Vegem ara, la seva inclusió dins del model d'anàlisi teòrica:

SISTEMA SOCIAL GLOBAL

Relacions socials de classe (en el context d'una societat capitalista) i relacions socials de gènere (en el context d'una societat de predomini patriarcal)

<p>ESFERA DE LA REPRODUCCIÓ Relacions de gènere dins la FAMÍLIA (hi dominen les relacions patriarcales de dominació-subordinació)</p>	<p>ESFERA DE LA PRODUCCIÓ Relacions de classe en el MERCAT DE TREBALL (hi dominen les relacions de desigualtat pròpies de les relacions econòmiques capitalistes)</p>
<p>Model explicatiu de les posicions de cada cònjuge en el Treball Familiar (factors personals i contextuals)</p> <p>Objecte d'estudi</p> <p>DIVISIÓ SEXUAL DEL TREBALL FAMILIAR Repartiment entre els conjuges de:</p> <ul style="list-style-type: none"> . Pràctiques i temps de treball domèstic . Pràctiques i temps de t. d'organització . Pràctiques i temps de t. de criança <p>A1 A2 A3 An</p>	<p>Model Explicatiu de les posicions de la mà d'obra en el Treball Remunerat (factors personals, institucionals i estructurals)</p> <p>Articulació i combinatòria de factors personals, institucionals i estructurals que conflueixen sobre el mercat de treball en les societats industrials de capitalisme avançat:</p> <p>El paradigma Producció/Reproducció defensa que per explicar la dinàmica i evolució del treball de les dones, del mercat de treball i de la organització social no es pot prescindir del factor TREBALL FAMILIAR.</p> <p>Objecte d'estudi</p> <p>DIVISIÓ SOCIAL I SEXUAL DEL MERCAT DE TREBALL</p> <ul style="list-style-type: none"> . Desigualtats salarials . Segmentació del mercat . Segregació vert./horit. . altres formes <p>B1 B2 B3 Bn</p>

Articulació, Interdependència, conflicte/Negociació entre ambdues esferes de treball humana

En aquest segon esquema, el model d'anàlisi teòrica (que inclou el model d'anàlisi empírica) sosté que és la posició de la parella en el procés de producció de mercat (Treball Remunerat) allò que explica la seva posició en el procés de producció domèstica o familiar (Treball Familiar), i a la inversa; allò que explica la posició de la parella en el Treball Familiar és la seva posició en el Treball Remunerat. L'esquema posa de manifest l'articulació i interdependència entre l'esfera de la Reproducció i l'esfera de la Producció a través de les diverses posicions, formes i modalitats en l'exercici del Treball Familiar i del Treball Remunerat; articulació i interdependència que impliquen la possibilitat de conflicte i la necessitat de negociació tant en l'àmbit familiar com en el mercat de treball i les institucions que el regulen. A la família, el conflicte i la negociació s'estableix entre els cònjuges (dona i home) que, compartint un projecte comú de vida familiar, participen directa o indirectament de les dues esferes. Al mercat de treball, el conflicte i la negociació s'estableix entre les distintes posicions de classe en el procés de producció, posicions de classe que tenen un fort component de gènere en la mesura que podem trobar una forta segmentació i segregació de les posicions de la mà d'obra segons el seu sexe.

Tots els factors que componen el model d'anàlisi que es proposa estan articulats empírica i teòricament, però cal diferenciar-los analíticament per tal de poder-los caracteritzar, i justificar el seu lloc dins el model. Al requadre superior de l'esquema es presenta el conjunt de factors explicatius que s'han seleccionat perquè es considera que intervenen en la construcció diferencial de les formes d'organització i repartiment del Treball Familiar. Al requadre inferior de l'esquema apareix enunciat l'objecte d'estudi i les tres dimensions bàsiques que el defineixen i limiten, i que, hipotèticament, s'estructuren en funció del conjunt de factors explicatius. En el procés d'anàlisi es tracta de comprovar si efectivament hi ha associació entre aquestes variables, tal com aquí es preveu i, si n'hi ha, quina és la seva força o magnitud.

Cadascun dels factors explicatius contemplats a l'esquema pot constituir per sí mateix una variable o contenir un conjunt de variables sempre associades amb l'objecte d'estudi. L'esquema fa ben visible les línies d'hipòtesi que se'n deriven, però abans de formular-les cal justificar les decisions preses en la selecció de cada variable o factor.

2.1.2. Els factors o variables estructurants de la organització i repartiment del Treball Familiar

Les variables que es tenen en compte (per ambdós cònjuges) són els següents: Edat, Nombre de fills dins la llar, Antecedents familiars, Estudis, Treball remunerat, Barri de residència i Representacions simbòliques. La selecció d'aquestes variables explicatives es justifica pel coneixement sociològic acumulat sobre les relacions familiars. Però allò que cal comprovar no és solament la relació entre cada factor sinó que també cal conèixer quin és el grau d'associació entre aquestes variables i, finalment, la seva relació amb l'objecte d'estudi específic. Doncs bé, les línies i fletxes presents a l'esquema manifesten la hipotètica força de la relació entre factors : les línies de punts indiquen un grau d'associació dèbil, una línia contínua indica una associació que s'espera demostrar com a sociològicament important i la doble línia indica una associació fonamental.

El requadre interior superior mostra el nucli de factors explicatius forts, hipotèticament més correlacionats entre sí, i que millor descriuran l'objecte d'estudi: **antecedents familiars, estudis, i característiques del Treball Remunerat** de la parella. Aquest nucli de factors ve a ser la clau que obre pas a una hipotètica tipologia de famílies que, hipotèticament, mantindran diferents relacions amb l'objecte d'estudi. A l'espai entre el requadre interior i el requadre exterior hi situo variables de menor intensitat explicativa (**edat i nombre de fills**) o bé variables explicatives que considero contextuais (**barri de residència i representacions simbòliques**).

Però, ¿quina és la línia argumental que sosté aquestes relacions entre factors explicatius i objecte d'estudi ? En primer lloc sabem que el **nombre de fills** a les famílies joves actuals és molt reduït i això sigui quina sigui la classe social. Per tant no sembla que hagi de ser un factor fonamental per explicar diferents tipus d'organització familiar. Però sabem que a d'altres països geogràfica i culturalment pròxims, per exemple França o Bèlgica, resulta que la classe social que primer va disminuir el nombre de fills, la burgesia, ara està mostrant comportaments tendents a augmentar el seu nombre (Commaille 1993). Per tant, encara que no sigui un factor o variable determinant dels tipus d'organització familiar, sí que pot ser una variable discriminant.

El factor **edat**, també ens sembla que pot ser discriminant perquè no és exactament el mateix parir i criar una criatura quan es tenen vint anys, i és el primer fill/a, o quan se'n tenen quaranta i és la segona o tercera criatura que es cria. L'edat (tenir 20 anys o tenir-ne 40) pot ser un indicador de canvis en les relacions familiars i de parella a través del temps o les generacions. A Espanya hi ha prou evidència de que avui, anys noranta, la ratlla dels quaranta anys d'edat indica canvis generacionals en els comportaments laborals i reproductius de les dones casades (Garrido 1992, Solsona & Treviño 1995), per tant pot indicar també canvis en les seves pràctiques i identitats de gènere. Però sigui quina sigui la variabilitat per raó d'edat, en l'esquema hipotetitzo que quedarà neutralitzada pels factors considerats forts (indicadors de posició de classe social) en el model.

Els **antecedents de la família d'origen** són considerats factors explicatius de primer ordre en el model. Primer, perquè les pautes familiars i les relacions de classe i gènere viscudes en la socialització primària són fonamentals per explicar els comportaments adults dels individus (Durán 1983, Brullet 1995). Segon, perquè la recerca que ens ocupa es fa en una ciutat on als anys cinquanta i seixanta hi va haver una forta i molt important immigració andalusa (vegeu 2ª part : 2.2.1) i, per tant, la probabilitat de que algunes de les entrevistades sigui filla de mare i pare immigrants és molt alta. Ara bé, aquest tret personal de l'entrevistada no és considerat en el model com a factor d'explicació directe de l'objecte d'estudi, sinó com a factor implicat en la combinació i pes relatiu de les variables fortes (amb fort component de classe). Ser fill o filla de pares immigrants a la ciutat de Mataró ha significat i significa, per moltes entrevistades, haver viscut en un context de ghetto-suburbial (les característiques topogràfiques de la ciutat, rodejada de petits turons, va facilitar la creació d'uns barris obrers de població immigrada, perifèrics a la ciutat vella i amb unes vies de comunicació interurbana molt precàries). D'aquí que s'hipotetitzi que les formes i relacions familiars interioritzades per una part important de les mares a entrevistar, caldrà explicar-les en el marc d'una cultura immigrada que manté trets específics, diferenciats de les formes familiars autòctones les quals, a banda de les pautes culturals familiars, tendeixen a tenir més recursos materials i simbòlics. Per tant, allò que es considera hipotèticament més determinant en l'explicació del nostre objecte d'estudi no és pas el factor ètnic, haver viscut en una família culturalment andalusa o culturalment catalana, sinó al fet d'haver tingut major o menor accés als recursos econòmics, als recursos escolars i a la qualificació professional. El desigual accés als recursos materials i simbòlics, entre població immigrada i població autòctona

a la ciutat de referència, permet fer la hipòtesi que la significació i organització de les relacions de gènere i el repartiment del treball familiar pugui manifestar-se de distinta forma en les famílies immigrades i en les famílies autòctones.

No hi ha cap dubte de que l'accés als recursos educatius, és a dir que els nivells escolars i titulacions adquirides, té un pes important en la posició social de les persones per quan les titulacions superiors impliquen en general un accés més probable als graons superiors de l'escala ocupacional, i majors ingressos. No es tracta ara de discutir la complexa problemàtica entre estudis i mobilitat social (Boudon 1973, Lemel 1991, Carabaña 1994), però sí que es tracta de retenir que hi ha una correlació positiva, ja demostrada, entre estudis, grup professional i ingressos. Com també hi ha una correlació positiva entre la manca d'estudis i la situació d'atur en el mercat de treball. També és explícita en l'esquema una certa associació entre l'edat, el treball remunerat i la situació laboral. De quina manera tots aquests factors i variables estan avui condicionant les relacions familiars, no ho sabem. Però més endavant es formulen algunes hipòtesis per contrastar-les amb la observació.

També s'entén, tal com apareix en l'esquema, que les representacions simbòliques sobre les relacions de gènere dins la llar i els valors lligats als fills tenen algun tipus d'associació amb les diferents formes d'organització i repartiment del Treball Familiar entre les parelles joves. Però cal tenir present que les creences i representacions sobre la família poden acompanyar les pràctiques familiars però no tenen perquè mostrar-se mútuament coherents. S'hipotetitzza que el factor "representacions", en quan representacions col·lectives, té un efecte modelador de les formes familiars a través del factor barri de residència.

En efecte, la comunitat de residència, especialment en el cas dels barris de la ciutat d'observació, és una agència important d'actualització i transmissió de valors i pautes de comportaments familiars. De fet, els aprenentatges que les joves parelles fan respecte del que haurien de ser les relacions familiars, el procés de construcció de la família pròpia i el procés de construcció de la seva parentalitat, succeeixen en el marc relacional del microcosmos social del barri on resideixen; i les interaccions quotidianes amb les persones veïnes i pròximes poden tenir tanta o més força sobre les mentalitats que no pas, per exemple, els missatges globals emesos pels mitjans de comunicació de masses. Perquè els barris de la ciutat tenen forts components de classe, tenen alts o baixos capitals escolars, unes o altres

possibilitats laborals segons les xarxes comercials i productives presents al territori, uns o altres recursos socials públics (equipaments escolars i culturals, associacions i espais de relació i oci, etc.). Allò que fa diferents els barris són els recursos diferencials de tot ordre que vehiculen, reforcen, faciliten, dificulten o fins i tot impossibiliten determinats comportaments, creences i idees al voltant de les relacions socials entre els gèneres, al voltant de les normes i expectatives del que ha de ser una família, al voltant del que significa mantenir o no mantenir els rols sexuals tradicionals dins l'àmbit domèstic i extradomèstic. En aquest sentit, en l'esquema del nostre model d'anàlisi, totes les variables explicatives conflueixen i es combinen de manera diversa en cada zona territorial de la ciutat d'observació. En definitiva, entenc que el barri o zona de residència és on s'efectua la transmissió més directe de les normes socials, costums i tradicions familiars, és el *locus* per excel·lència de les pràctiques i representacions, conscients o inconscients, individuals i col·lectives. És en els barris on les representacions i pràctiques de classe i gènere es materialitzen col·lectivament i són sancionades públicament.

Fixem-nos finalment que, en l'esquema del model d'anàlisi empírica, és tot el conjunt de factors explicatius i les seves diferents i probables combinatòries allò que pot explicar, hipotèticament, el nostre objecte d'estudi: les diferents formes d'organització i repartiment del Treball Familiar entre la parella. Però el model teòric d'abast macrosocial que sosté aquesta recerca, ens informa que d'entre totes les relacions entre factors explicatius i objecte d'estudi hi ha una relació fonamental: les formes d'organització i repartiment del **Treball Familiar** entre la parella són causa i efecte, alhora, de les decisions o situació de la parella respecte del **Treball Remunerat** en el mercat de treball. Podem veure la divisió sexual del treball a l'interior de la família com una font que genera relacions de poder jeràrquic i desigualtat entre dones i homes, mecanisme que té el seu referent macrosocial en la divisió sexual del treball present en el mercat de treball (segregacions verticals i horitzontal, etc). A la vida quotidiana s'articula l'acció dins la família amb l'acció dins el mercat de treball: a nivell micro les formes i modalitats de repartiment del Treball Familiar entre la parella depenen de la posició de cadascun en el Treball Remunerat i, a nivell macro, aquestes formes i modalitats de repartiment del Treball Familiar s'articulen amb les formes i modalitats del repartiment del Treball Remunerat (segmentacions del mercat que solament es poden entendre des d'una anàlisi de classe i de gènere). En el sistema econòmic actual de capitalisme avançat, propi de la societat catalana, aquestes relacions entre l'esfera de la

Reproducció i l'esfera de la Producció no són simplement complementàries en una relació d'equivalent potencia modeladora: el mercat domina i fa que es subordinin a les seves condicions les formes de vida familiar. D'aquí la importància explicativa del treball remunerat sobre el treball familiar. Però ambdós esferes es necessiten i s'articulen mútuament: el mercat necessita de la família per la renovació i manteniment constant de la força de treball i la família necessita de l'esfera de la producció per mantenir o augmentar els seus nivells de benestar.

Per tant, i per acabar, allò que pot aportar aquesta recerca a través de la indagació del repartiment del Treball Familiar entre la parella és descriure i comprendre l'articulació que s'estableix entre les diferents maneres d'"estar" en el mercat de treball i les diferents maneres d'"estar" a l'interior de la família, des d'una perspectiva de classe i de gènere. I averiguar fins a quin punt el mercat obliga i configura les formes d'organització de la vida familiar entre la parella en el cas de les famílies joves amb criatures petites.

2.1.3. Hipòtesis

A continuació presento de manera ordenada les hipòtesis que s'han anat apuntant fins aquí i que es deriven de la problematització del Treball Familiar presentada al capítol anterior, així com del model d'anàlisi que acabo de exposar.

Hipòtesi general

Hipòtesi 1

Les pràctiques d'organització i repartiment del Treball Familiar entre les parelles joves s'aparten més de les formes "tradicionals" (forta divisió sexual del treball, dedicació exclusiva de la mare al treball domèstic, d'organització i de criança dels fills) quan més similar és la dedicació de cada cònjuge al Treball Remunerat.

Es presentarà una tendència significativa cap a formes "associatives" (flexibilitat en l'exercici de les pràctiques "pròpies" de l'altre gènere, i repartiment equitatiu) en el cas de que ambdós cònjuges realitzin Treball Remunerat a jornada equivalent i tinguin, ambdós, una qualificació escolar i estatus professional de nivell mig o superior.

Hipòtesi tipològica

Hipòtesi 2

Es molt probable que les distintes modalitats de repartiment del Treball Familiar, que es puguin comprovar en aquesta recerca, confirmen la tipologia familiar que distingeix entre Família Tradicional, Família Fusional, i Família Associació tipus construïts atenent al caràcter de la relació entre la parella, la significació dels fills i el grau d'institucionalització matrimonial (Menahem 1979, 1988; Roussel 1986, 1987, 1991; Kellerhals 1982, 1984; Flaquer 1993).

Associem Família Tradicional a un **repartiment tradicional**, entre els cònjuges, de la massa de treball que genera la família, això és, que cada cònjuge manté pràctiques exclusives i excloents de l'altre; associem Família Fusional a un repartiment de la massa de treball **compartit però no equitatiu** entre la parella; associem Família Associació a un repartiment de la massa de treball **compartit i equitatiu** la qual cosa implica una tendència a la flexibilitat en l'exercici dels rols familiars de cada cònjuge i una significativa transgressió dels rols tradicionals de

gènere (l'explicació més extensa de les modalitats de repartiment del treball familiar s'ha fet al capítol anterior).

Donat que els canvis actuals en les posicions relatives de cada cònjuge en el repartiment de la massa de treball (Familiar i Remunerat) s'expliquen, sobre tot, pel tipus de jornada de Treball Remunerat de la dona i pel seu nivell d'estudis, podem formular una hipòtesi tipològica a partir d'aquestes dues variables i la seva relació amb els tipus predefinits (cadascun dels quals s'insereix en un model o sistema cultural de relacions de gènere). L'esquema que segueix expressa la relació esperada entre les dues variable i cadascun dels tipus esmentats.

		SITUACIO LABORAL		
		Mercat de treball: Temps Complet	Mercat de treball: Temps parcial/var.	Família: Mestressa de casa a Temps complet
E S T U D I S	Superiors	ASS	ASS	Fusió
	Secundaris Primaris	ASS	Fusió'	Fusió'
	No estudis	Trad	Trad	Trad

L'esquema mostra que, la localització de la **Família Tradicional** (pràctiques de treball familiar en exclusiva, excloents de l'altre cònjuge) no serà complicada: la hipòtesi la identifica amb les mares sense estudis sigui quina sigui la seva situació de treball en el mercat laboral. La **Família Fusional** (pràctiques de treball familiar compartides però no equitatives) tant pot presentar-se quan la mare entrevistada és mestressa de casa o quan la mare fa treball remunerat a temps parcial o variable. Mentre que la **Família Associació** (pràctiques compartides i equitatives) solament pot presentar-se en el cas de mares que fan Treball Remunerat ja sigui a temps complet o a temps parcial. Així podem dir que:

El prototip de la Família Tradicional, és a dir aquella que reuneix amb més alt grau les característiques indicades, seria la família de la mare que no té estudis i fa de mestressa de casa.

El prototip de la Família Fusional seria la família de la mare que té estudis secundaris o primaris i treballa a temps parcial o variable.

El prototip de la Família Associació seria la família de la mare que té estudis superiors i treballa a temps complet.

Hipòtesi 3

Si aquests tipus queden prou contrastats empíricament, és molt probable que cadascun estigui més o menys representat en els diferents territoris de la ciutat, donat el fort component de classe que els caracteritza.

Hipòtesis complementàries

Hipòtesi 4

Un alt nivell escolar de la mare i una jornada de Treball Remunerat a temps complet expliquen les pràctiques parentals més simètriques. Perquè tenir més recursos simbòlics i materials permet una major distància amb els models comportamentals tradicionals, alhora que si la mare fa jornada completa en el mercat de treball el pare està objectivament més obligat a compartir el Treball Familiar.

Hipòtesi 5

Les mares que fan jornada completa en el mercat de treball troben moltes dificultats per poder articular la vida familiar i la vida laboral. D'aquí que siguin aquelles que més troben a faltar temps personal malgrat que declarin una major participació de la seva parella en el Treball Familiar.

Hipòtesi 6

A equivalent situació econòmica, educativa i laboral, no hi haurà diferències significatives entre els models organitzatius i culturals de la família segons la parella sigui d'origen català, espanyol o mixta.

Hipòtesi 7

Quan l'edat de la mare sigui de 40 o més anys el model de parentalitat serà menys simètric que entre les mares de menys edat, sempre i quan la situació en el Treball Remunerat i el nivell escolar siguin equivalents.

Hipòtesi 8

El nombre de fills és una variable poc rellevant en la definició de les diferents modalitats de repartiment del Treball Familiar entre la parella per causa de la previsible similitud en el poc nombre de fills a tots els grups socials.

*Hipòtesis sobre les representacions***Hipòtesi 9**

En general, entre les mares domina la idea de que seria bo un major repartiment del Treball Familiar entre la parella. Apareixeran diferències notables en l'intensitat d'aquest desig entre les mares mestresses de casa i les mares que participen del mercat laboral a jornada completa.

Hipòtesi 10

La significació més instrumental dels fills està lligada a un model de repartiment de la massa de treball (Familiar i Remunerat) més tradicional, és a dir a un model de forta divisió sexual del treball amb poques activitats compartides entre la parella. Se suposa que la mare mestressa de casa, amb baix nivell d'estudis i cap o molt baixa inserció professional és la que més espera que els seus fills puguin arribar allà on ella no ha arribat (forta significació instrumental).

Hipòtesi 11

La distància entre els fills que les mares joves tenen, avui, i els fills que els agradaria tenir és notablement diferent segons els recursos materials i simbòlics dels que disposen.

2.1.4. Operacionalització de les hipòtesis

A partir del model d'anàlisi empírica i de la formulació de les hipòtesis podem avançar en el procés d'aproximació a la realitat que es vol observar. En un plantejament de tipus extensiu, com el que aquí s'ha escollit fer, aquesta aproximació (procés d'operacionalització) implica realitzar una atomització dels factors i variables que fins ara s'han justificat. Cal detallar els indicadors escollits i construir les categories que permetran distingir entre les diferents formes d'organització i repartiment de Treball Familiar en famílies biparentals amb una criatura entre 0-3 anys d'edat. L'objectiu concret del procés és arribar a construir un qüestionari estructurat que, essent l'instrument base per la recollida de les dades, s'adigui amb el model d'anàlisi i les hipòtesis formulades.

El procés complet d'operacionalització de les variables és molt extens. Per aquest motiu solament es presenten a continuació les variables principals, les seves dimensions i components i, quan cal, la seva definició (donat que en molts casos ja s'ha explicat anteriorment). A part, en el volum d'annexes s'adjunta de manera esquemàtica el procés complet afegint els indicadors i categories per a cada dimensió o component; també s'hi pot consultar l'instrument definitiu (qüestionari) per a la recollida de les dades. Conceptualment, el resultat de la operacionalització i el qüestionari final contenen el mateix; la única diferència es troba en l'ordre i presentació de les preguntes.

2.1.4.1. Conjunts temàtics de variables contemplades

- (A) Variables personals o contextuals
- (B) Variables sobre Treball Remunerat de Producció
- (C) Variables sobre Composició de la llar pròpia
- (D) Variables sobre Treball Familiar de Reproducció no remunerat (i):
treball domèstic i d'organització de la vida quotidiana.
- (E) Variables sobre Treball Familiar de Reproducció no remunerat (ii):
activitats i estratègies de criança.
- (F) Variables sobre Parentalitat (i) : dinàmica i context
- (G) Variables sobre Parentalitat (ii): actituds i valors
- (H) Variables sobre Família d'origen
- (I) Variables sobre Opinió de les relacions Societat, Estat, Família

2.1.4.2. Dimensions

(A) Variables individuals, familiars o contextuais

- * edat de la mare entrevistada
- * nivell d'instrucció de la mare entrevistada i el seu cònjuge
- * país d'origen dels pares de l'entrevistada i el seu cònjuge
- * nombre de fills
- * barri de residència

(B) Treball Remunerat de Producció

S'ha considerat Treball Remunerat de producció tot tipus de treball que implica uns ingressos monetaris, realitzat per un i/o altra de la parella, dins o fora de la llar (en atenció a l'existència d'una important xarxa de treball submergit relacionat amb la indústria tèxtil, a la ciutat d'observació). Es van tenir en compte les següents dimensions.

- B1 (fets) * situació laboral
 * grup professional
 * tipus de contracte
 * sector d'activitat
 * trajectòria laboral
 * ingressos nets mensuals

- B2 (temps) * hores setmanals de Treball Remunerat de l'entrevistada i el seu cònjuge

- B3 (valoracions)
 * valoració del repartiment actual del Treball Remunerat entre la parella
 * valoració del motiu més important per realitzar Treball Remunerat

(C) Composició de la llar pròpia

S'ha considerat com a llar pròpia aquella en la qual viu habitualment la mare i la seva parella amb el fill o filla de tres o menys anys, independentment de que sigui també la llar d'altres persones, familiars o no, les quals també són considerades com a membres de la llar. S'ha demanat informació sobre les següents dimensions:

- * nombre de persones dins la llar
- * composició de la família
- * nombre i edat dels fills/es
- * sexe de la criatura de 3 anys o menys
- * primera o segona parella
- * fills de primera/segona parella

(D) Treball Familiar (i): treball domèstic i organització de la vida quotidiana de la família

L'objectiu principal de la demanda és conèixer qui s'ocupa de les diverses activitats. Els components d'aquesta dimensió que s'han tingut en compte són els següents:

D1 (pràctiques)

- * treball domèstic
- * organització interna
- * organització de les relacions externes
- * participació comunitària

D2 (temps)

- * hores diàries de dedicació al treball domèstic i d'organització

D3 (valoracions)

- * valoració del repartiment actual
- * valoració del repartiment ideal

(E) Treball Familiar (ii): activitats i estratègies de criança

Es considera Treball Familiar en la seva dimensió de criança aquelles activitats relacionals entre un adult i una criatura depenent, necessàries pel desenvolupament físic, emocional i social de la criatura i habituals en el context cultural de la societat urbana a Catalunya. L'objectiu concret és conèixer qui s'ocupa d'aquestes diverses activitats. Els components d'aquesta dimensió que es van tenir en compte són els següents:

E1 (pràctiques) * activitats de relació i atenció a la criatura al llarg del dia (24)

- * ús d'escola bressol o altra suport

E2 (temps) * hores diàries de dedicació a la criança de pare i mare o altra

- * hores diàries d'escola bressol o altra suport

E3 (valoracions) * valoració del model ideal de pràctiques parentals

(F) Parentalitat (i): dinàmica i context

Es considera dinàmica i context de construcció de la identitat parental (maternal o paternal) els processos de canvi en la vida quotidiana, negociació entre la parella, suports rebuts, dificultats i decisions al voltant de la vinguda i presència de la criatura. Totes aquestes informacions s'obtenen des de la perspectiva de les mares. No es consideren els processos contextuals anteriors viscuts durant l'embaràs. Els components d'aquesta dimensió de la parentalitat són:

- F1 (fets)
- * temps en tenir el primer fill
  - * canvis en la vida quotidiana
  - * maneres de combinar treball remunerat i no remunerat
  - * suports personals rebuts
  - * dificultats al fer de mare
  - * experiència prèvia en cuidar criatures
  - * disponibilitat de temps personal

F3 (valoracions)

- * combinació ideal entre treball remunerat i no remunerat
- * valoració de les dificultats de fer de mare

(G) Parentalitat (ii): actituds i valors

Es considera actituds i valors de la parentalitat aquells criteris de valor o desitjos respecte de les relacions pares-fills. Es decidí obtenir informació, solament, dels criteris de valor i desitjos de les mares. Es van tenir en compte, per aquesta dimensió de la parentalitat, els següents components:

- * nombre de fills previstos
- * nombre de fills ideals
- * significació dels fills
- * relacions pare-mare-fill/a
- * valors a transmetre als fills/es

(H) Família d'origen

Es consideren un conjunt de variables referides a diverses característiques de la família d'origen de les entrevistades i, en alguns casos, de les famílies d'origen de les seves parelles, amb l'objectiu de poder comparar i verificar l'existència de canvis generacionals en alguns aspectes del repartiment del Treball Familiar i criança dels fills. Es varen tenir en compte:

- * lloc naixement pares de l'entrevistada i la seva parella
- * tamany de la família d'origen
- * història laboral de la mare de l'entrevistada
- * nivell d'estudis del pare i sogre de l'entrevistada
- * repartiment del treball domèstic a la família d'origen
- * opinió sobre el treball de les dones casades
- * suport a l'entrevistada

(I) Societat, Estat, Família

Es considera, finalment, un conjunt de variables d'opinió o informació relatives a les relacions entre família, societat global i administració de l'Estat. Es decidí demanar informació sobre:

- * valoració de les ajudes a les famílies
- * ús i coneixement dels permisos de maternitat
- * opinió de les raons de la baixa natalitat actual
- * opinió sobre el paper de l'escola obligatòria en la formació del projecte familiar

2.1.5. Mètode i tècniques de recollida i anàlisi de les dades

La opció metodològica que s'ha fet en aquesta recerca es recolza més en la tradició objectivista que no pas en la tradició subjectivista especialment en relació al mètode de recollida de dades que aquí s'ha utilitzat: una enquesta amb qüestionari estructurat que s'ha aplicat a una mostra representativa d'una població definida en funció de l'objecte d'estudi. En aquesta recerca es tracten els comportaments dels actors com a fets socials, i es busca una explicació causal en el sistema estructurant de la societat, tot i que també s'indaga en les motivacions i valors de les entrevistades perquè es reconeix el joc dialèctic entre actor i sistema en el procés de construcció de la realitat social. Tal com s'ha mostrat en el model d'anàlisi, i en el seu procés d'operacionalització, allò que es vol explicar són alguns aspectes de les relacions de gènere de la parella en el marc familiar, atenent tant als fets relacionats amb la massa de treball que cada cònjuge assumeix en la vida quotidiana (Treball Familiar i Treball Remunerat), com a la valoració del seu repartiment per part de les entrevistades, així com altres qüestions associades a aquestes.

Ara bé, cal tenir present que si bé la objectivitat és impossible d'aconseguir en la recerca sociològica, sempre cal efectuar un procés d'objectivació a través de la construcció racional de l'objecte d'estudi, perquè el fet real no pot ser descrit més que per la mediació de categories de percepció. Això és el que s'ha fet a través del procés de problematització, conceptualització i operacionalització, de tal manera que s'ha explicitat al màxim la manera com han estat construïdes les dades. Perquè s'entén que allò que fa que un material sigui "objectiu" en el sentit sociològic, és aquest elevat grau d'explicitació dels criteris pels quals el real (les informacions) ha estat recollit. En aquest sentit, com diu la sociòloga Teresa Torns, investigar implica (suposada la honradesa de la persona que investiga) un alt grau d'humilitat si no d'humiliació davant d'una realitat social que es resisteix a ser captada de manera "científica".

La recerca no se centra en l'aprofundiment del sentit de les consciències individuals sinó en les pràctiques dels actors, pràctiques que es deriven de les seves biografies individuals, viscudes sempre en un context estructural i en un temps i espai determinat. Es demana a les entrevistades que facin explícites les seves motivacions i representacions, però aquests elements solament constitueixen variables que il·lustren o acompanyen la situació i comportaments analitzats. El que

aquí nomenem "representacions" fa referència a les idees comuns verbalitzades (ideologies) per les entrevistades, en resposta a les preguntes que se'ls fa sobre allò que pensen o els agradaria fer o ser. Analitzar en profunditat allò que pensen els actors demana un disseny específic de recerca diferent del que aquí es presenta. Per tant, la opció metodològica que aquí s'ha fet implica, per una banda, l'acceptació de les seves limitacions i, per una altra, la voluntat d'ampliar *a posteriori* aquest estudi extensiu amb entrevistes en profunditat i grups de discussió.

2.1.5.1. Enquesta per qüestionari estructurat i anàlisi estadística de les dades

El mètode utilitzat per la recollida de les dades ha estat el propi de l'enquesta per qüestionari estructurat. En conseqüència les tècniques estadístiques són l'instrument fonamental de l'anàlisi de dades. L'estadística mostra els aspectes quantitatius dels fets socials i per tant permet establir les estructures de repartiment del Treball Familiar i del Treball Remunerat dins les famílies joves, des d'un punt de vista quantitatiu. Però el plantejament qualitatiu ha estat constant al llarg de tot l'estudi: ha permès conceptualitzar i justificar les dades recollides, i orientar el seu procés d'anàlisi i interpretació.

Segons Bourdieu, Chamboredon i Passeron (1973) l'objectivació sociològica té per ambició explicar allò que els actors fan per allò que ells són, però no pas descriure allò que ells diuen sobre allò que fan. L'enquesta, per tant, situa la identitat social de les entrevistades -origen social, posició social, estudis, etc- per tal de poder establir una relació de causalitat entre la pràctica estudiada (repartiment de la massa de treball) i el medi social (en el sentit ample que dona Durkheim a la idea de medi social).

Si bé les tècniques qualitatives són instruments privilegiats per la comprensió més profunda dels comportaments, les tècniques quantitatives són un mètode excel·lent per l'explicació de la conducta. I, a partir d'una anàlisi explicativa també es pot proposar una tipologia d'individus en tant en quan l'heterogeneïtat de les pràctiques d'un grup pot ser reduïda a partir de les dimensions de l'activitat considerada. Comparant els perfils dels diferents grups d'entrevistades es poden trobar factors que expliquin la seva pertinència a un o altra. Les diferents tècniques

d'anàlisi estadística permeten tractaments on apareixi l'apropiació diferenciada d'una pràctica, d'una institució o fins i tot d'una posició social. Es així, per exemple, que les mares entrevistades, encara que totes hagin tingut un fill o filla en els darrers tres anys, no tenen pas totes ni la mateixa història professional, ni la mateixa vida privada, ni les mateixes condicions materials de vida familiar, ni els fills signifiquen per totes el mateix.

2.1.5.2. Les tècniques de tractament estadístic

En aquesta recerca s'ha fet ús en abundància de dues tècniques d'anàlisi de dades que s'han anat combinant en diferents moments del procés, seguint, en general, el criteri que s'explica a continuació.

(a) Tècniques d'anàlisi de taules de contingència

Les dades dels diferents àmbits temàtics s'han analitzat amb les tècniques relacionades amb les taules de contingència que han permès l'anàlisi de les relacions entre dues variables i, en casos molt específics, l'anàlisi de les relacions entre tres variables. El control del grau d'associació i significació estadística d'aquestes relacions s'ha efectuat de manera sistemàtica a través del test estadístic Chi Quadrat (X^2) i en alguns casos a través del Coeficient de Contingència de Pearson (CC). Per efectuar aquestes operacions s'ha utilitzat el paquet d'anàlisi estadística SPSSX.

L'anàlisi bivariada i trivariada ha permès obtenir una primera caracterització social del conjunt de les mares entrevistades, de les seves famílies i de la seva diversitat social i ha permès calibrar la significació i pertinència de cada variable explicativa. Permet donar compte dels fets i relacions més significatives en cadascun dels àmbits tractats i permet comparar els resultats relatius a les diferents dimensions de Treball Familiar o altres subtemàtiques.

(b) Tècniques d'anàlisi factorial

Les dades obtingudes per a cada gran àmbit o dimensió de l'objecte d'estudi, s'han analitzat, també, a través de les tècniques d'anàlisi de correspondències múltiples (ACM) i d'anàlisi de classificació automàtica (ACA). S'han aplicat amb l'objectiu d'obtenir una versió final de síntesi i confirmació del procés d'anàlisi acumulatiu que implica l'anàlisi bivariat.

La tècnica d'Anàlisi factorial de Correspondències Múltiples (ACM) treballa sobre les variables i les seves modalitats i l'Anàlisi de Classificació Automàtica (ACA) treballa sobre les unitats estudiades o subjectes de l'enquesta. L'objectiu d'ambdues tècniques és constituir grups d'unitats similars, tals com les que formen part d'un grup o "classe". Aquestes dues tècniques d'anàlisi multivariada han resultat molt pertinents per la construcció d'una tipologia de famílies a partir de les característiques personals o familiars que l'anàlisi bivariada havia mostrat com a altament explicatives. Posteriorment, aquesta tipologia familiar s'ha articulada amb les dimensions del Treball Familiar i altres subtemàtiques com, per exemple, la significació dels fills.

Es a dir, s'ha volgut arribar a una tipologia final que permet avaluar els diferents models d'organització i repartiment de les responsabilitats familiars entre ambdós cònjuges, en relació a les condicions materials de vida dels diferents tipus familiars (construïts sobre variables fortes de posició en l'estructura social). Aquesta tipologia familiar, i les unitats que cada tipus inclou, permetrà seleccionar i entrevistar, en una recerca posterior, a un conjunt de joves mares i pares per tal d'aprofundir en les seves vivències, valors i creences en relació als canvis familiars i els rols parentals.

El procés detallat de l'anàlisi estadística efectuada en aquesta recerca es pot consultar al volum d'annexes.

2.2. El disseny de la recerca

Tenint en compte que l'objecte d'estudi tant podia abordar-se des d'una metodologia extensiva-quantitativa com des d'una d'intensiva-qualitativa, es va considerar la possibilitat d'investigar-lo en dos fases la primera de la qual seria de tipus quantitatiu i, en base als seus resultats, s'abordaria una segona fase d'aprofundiment per mitjà de tècniques qualitatives. Portar a terme una recerca de tipus extensiu, a partir d'una enquesta per qüestionari a una mostra representativa, implica una important despesa econòmica (per realitzar el treball de camp) la qual cosa obliga sovint a fer ús exclusiu de tècniques qualitatives que, en general, resulten més econòmiques. Però una institució va oferir ajut suficient per poder finançar el treball de camp de l'estudi extensiu. Per tant, assegurats els recursos, es va dissenyar una metodologia extensiva que utilitzava, com a instrument de recollida de les dades un qüestionari estructurat dirigit i aplicat per entrevista personal a una mostra representativa de la població de mares, amb criatures de 0 a 3 anys d'edat. L'ús de tècniques qualitatives s'ha reservat per continuar investigant més endavant sobre l'objecte d'estudi que ens ocupa.

L'objectiu del capítol és donar compte de les decisions preses entorn del disseny de la recerca, i s'estructura de la manera següent :

- (2.2.1) selecció de la ciutat d'observació: context urbà i socioeconòmic
- (2.2.2) procés de constitució de la població objecte d'estudi i construcció de la mostra;
- (2.2.3) instrument de recollida d'informació i variables implicades en l'anàlisi;
- (2.2.4) procés de recollida d'informació;
- (2.2.5) representativitat de la mostra.

2.2.1. L'àmbit territorial i el context socioeconòmic de la ciutat de Mataró¹

La ciutat de Mataró, capital de la comarca del Maresme, té 101.510 habitants segons el cens de 1 de març de 1991. Per la seva dimensió és considerada com a ciutat intermèdia en el sistema de ciutats de Catalunya.

Evolució i estructura demogràfica

Mataró és una de les ciutats de Catalunya que més va créixer a partir dels anys cinquanta, tant per causa del creixement natural de la població com, i fonamentalment, per la immigració propiciada per la forta expansió econòmica dels anys seixanta. L'expansió econòmica i el creixement immigratori propiciarà una estructura demogràfica marcada per un rejuveniment molt notable de la població. A partir de mitjans dels anys setanta comença a invertir-se aquesta tendència expansiva i s'inicia un procés d'envelliment de la població tot i que encara avui Mataró presenta una estructura demogràfica sensiblement més jove que la de Catalunya. Es important remarcar que aquesta estructura de la població ha suposat als anys vuitanta una forta pressió cap als mercats de treball per la incorporació als mateixos de les noves generacions de dones i homes joves. Ara bé, segons Alòs-Moner i altres (1992:27) sembla que la pressió demogràfica sobre el mercat de treball comença a cedir en els anys noranta.

D'aquella explosió demogràfica de fort component migratori en resta el fet de que avui menys del 50% dels habitants de Mataró han nascut a la ciutat tot i que aquesta proporció va en augment a conseqüència de la forta reducció dels fluxes migratoris des de 1975. Segons dades de 1992 el 10% dels habitants de Mataró ha nascut a la resta de Catalunya, el 58% ha nascut a la resta d'Espanya i el 2 % és població nascuda a l'estranger.

El saldo migratori a la ciutat pel quinquenni 1986-91 ha estat negatiu però el seu

---

¹ Agraïxo l'atenció que em donà Marcel Grifell, tècnic del Pla Estratègic de la ciutat de Mataró qui em facilità els estudis més recents sobre la ciutat. Entre aquests m'han estat especialment útils: Avanç de Revisió del Pla General d'Ordenació Urbana. Document 1: **Relació entre sol, habitatge i demografia**, Nov 1993; Avanç de la Revisió del Pla General d'Ordenació Urbana. Document 4: **Mataró i els seus barris**, Nov. 1993; Alòs-Moner i altres: **L'economia submergida en el sector tèxtil-confecció de Mataró i el seu entorn**. Estudi realitzat per al Pla Estratègic de Mataró, 1993.

actual moviment demogràfic registra una certa immigració que interessa destacar per les seves característiques socials. En efecte, l'economista Pere Leonart, en el seu estudi *El Maresme* (Banca Catalana) fa referència als nous moviments migratoris cap aquesta comarca registrats els darrers anys i diu:

"L'assentament immigratori de baixa renda es concentra en uns indrets determinats: els barris perifèrics de Mataró, el barri Cotet de Premià de Mar i el Poble Nou de Pineda són possiblement les tres concentracions més importants quan a immigrants no catalans. Mentre que Premià de Mar, Vilassar i el Masnou són els principals municipis receptors de trasllats de classe mitjana a Barcelona. Això és una evidència de la segregació espacial per raons de renda i culturals que es produeix en el territori, i la tendència a la concentració i la formació de nuclis homogenis de població que dificulten possibles polítiques d'integració social" (Ajuntament de Mataró, Pla Estratègic Document 1, 1993:8).

La cita deixa clar que Mataró està configurada per uns barris perifèrics fortament marcats per una població immigrada de baixa renda que, encara avui, manté una forta homogeneïtat social dins de cada barri.

Nivells d'instrucció

"D'entre totes les ciutats de la corona metropolitana de Barcelona capital, Mataró és la que presenta un nivell més baix d'instrucció escolar. [l'any 1986] El 5.9 % de la seva població no sap llegir, per sobre del 3,7 % de Terrassa o el 3,8 % de Sabadell, i més del doble dels de Granollers, Vilafranca o Vilanova. Totes aquestes ciutats superen el percentatge de Mataró en Formació Professional, BUP/COU, altres estudis de grau mitjà i ensenyament universitari" (Pla Estratègic Doc 1, 1993:3). Constatat aquest fet, vegem ara les dades de l'actual estructura de la població segons el seu nivell d'instrucció, comparada amb les poblacions de la comarca i de Catalunya.

Taula 01. Estructura de la població segons nivell d'instrucció (població de 10 i més anys, en percentatges)

	Mataró 1991	Maresme 1986	Catalunya 1986
No llegeix ni escriu	6,2	5,9	4,8
Primària incompleta	21,8	28,2	31,0
EGB 1º etapa	32,8	33,7	29,9
EGB 2º etapa	23,3	16,6	15,2
F. Professional 1er grau	3,5	3,0	3,9
F. Professional 2on grau	2,1	1,6	2,2
BUP/COU o equivalent	5,9	6,0	6,9
Tècnic grau mig	2,3	2,6	3,1
Tècnic superior	2,0	2,4	3,0
Totals	100	100	100

Font: Alòs-Moner i altres (1992:28) elaborat amb dades de l'Institut Català d'Estadística (1991) i Ajuntament de Mataró (1992)

Activitat econòmica productiva

Segons Alòs-Moner i altres (1992:33 ss) la taxa d'activitat econòmica (inclou població ocupada o que busca feina i exclou l'activitat de treball domèstic o familiar no remunerat) a la ciutat de Mataró, s'ha reduït des de 1970 i particularment des de mitjans dels anys setanta. Pels homes s'ha passat del 93 % (1971) al 72 % (1991). Pel que fa a l'activitat econòmica de les dones el moviment de la taxa d'activitat ha estat més fluctuant *"fruit dels efectes contraposats de la crisi econòmica d'una banda i de l'altra del procés "cultural" d'incorporació de la dona al mercat de treball"*. I afegeixen: *" Amb tot, amb data de 1991, observem (...) com la taxa d'activitat de Mataró és superior a la del Maresme, aquesta a la de Catalunya i aquesta darrera a la d'Espanya, tan respecte als homes com i sobretot respecte a les dones"*. El quadre que segueix és ben clar al respecte.

Taula 02. Taxa d'activitat neta*. Any 1991. (%)

	Dones	Homes	Ambdós
Mataró	43,1	71,7	57,0
Maresme	40,8	72,1	56,0
Catalunya	38,8	70,1	53,9
Espanya	25,3	69,3	46,6
Com. Europea (1987)	40,6	68,3	53,9

(*) La taxa d'activitat neta es refereix a la proporció de persones actives (econòmicament parlant) respecte de la població de 16 i més anys.

Font: Alòs-Moner i altres (1992:33) sobre dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (1991).

Allò que més interessa destacar és que a la ciutat de Mataró és dona una taxa d'activitat neta major que a la resta d'unitats geogràfiques contemplades. Els autors de l'estudi de referència afirmen que essent major la participació de les dones de la ciutat en el treball remunerat és menor la seva participació en les feines de la llar. Tindrem oportunitat, més endavant, d'aprofundir en aquest punt que fa referència directa al nostre objecte d'estudi. De moment sembla que les característiques de l'activitat femenina a la ciutat afavoreix, justament, la recerca sobre les tendències de canvi en les relacions de gènere dins la llar i, més específicament, les formes de repartiment, entre els cònjuges, de la massa de treball que genera la construcció d'una família pròpia.

Però cal sempre observar, al costat de les dades d'activitat econòmica, que inclou persones ocupades i desocupades, les dades d'atur. Vegem les que aporta l'estudi d'Alòs-Moner i altres (1992).

Taula 03. Evolució de l'atur a la comarca del Maresme

	1981	1985	1990
Menys de 25 anys			
Homes	23,5 %	18,4 %	11,2 %
Dones	18,7 %	21,4 %	17,3 %
Ambdós	42,7 %	39,8 %	28,5 %
De 25 a 40 anys			
Homes	22,9 %	18,0 %	14,7 %
Dones	9,1 %	14,9 %	24,6 %
Ambdós	32,0 %	32,9 %	39,3 %

Font: Alòs-Moner i alt. (1992:44). Elaborat amb dades de la Generalitat de Catalunya (es reproduïxen solament les dades dels grups d'edat del nostre interès)

En referència al conjunt d'aquestes dades diuen els autors: *"...l'atur femení ha crescut fins el punt que l'any 1990 quasi bé 6 de cada 10 aturats són dones, mentre que l'any 1981 n'eren poc més de tres; el creixement de l'atur femení és avui especialment elevat entre les dones de més de 25 anys"* (Alòs-Moner 1992:44). Més endavant continuen: *"L'atur, considerant com a tal la situació d'aquelles persones que cercant ocupació no la troben, depèn de l'estructura i la conjuntura econòmica, però també dels factors socials que acabem d'esmentar: la reducció "natural" de la taxa d'activitat masculina, l'augment de la femenina i l'arribada de les noves generacions a l'edat laboral. La situació de la indústria tèxtil-confecció i la crisi econòmica han repercutit fortament en els nivells d'atur de l'Àrea de Mataró, en la que actualment es manifesten unes taxes d'atur superiors a les de Catalunya. Es tracta d'un atur essencialment industrial (no es pot menystenir l'atur en la construcció i en determinats serveis), molt concentrat en la indústria tèxtil; es tracta també d'un atur sobretot femení"* (Alòs-Moner i altres 1992:45. El subratllat és nostre).

Per tant, al costat de l'alta taxa d'activitat de les dones de la ciutat, cal retenir també l'alta taxa d'atur femení que l'any 1991 afecta el 24,6 % de les dones actives compreses entre els 25 i 40 anys. Pel conjunt de dones actives a Catalunya, l'any 1992, l'atur afectava el 22 % (EPA IV trimestre 1992.INE).

Pel que fa a l'estructura d'ocupacions a la ciutat, l'any 1986 hi destaca clarament el fort pes del sector tèxtil, cuir i confecció (33,7 % de tota la ocupació a la ciutat front el 21,6 % al Maresme i el 8,4 % a Catalunya) la qual cosa significa una molt forta especialització industrial i poca diversificació.

Les conclusions a les que arriben Alòs-Moner i altres (1992:44-46) pel que fa a la caracterització socioeconòmica actual de la ciutat de Mataró són les següents:

1. Ciutat de forta especialització industrial en el tèxtil-confecció.
2. Dinamisme empresarial local impulsat per la proximitat del mercat barceloní.
3. Descongestió poblacional i industrial i trasvassament cap a l'Àrea de Mataró i el Maresme.
4. Elevades taxes d'activitat deguda sobre tot a una major ocupació femenina.
5. Progressiu envelliment de la població, però estructura d'edat de la població relativament més jove que a la resta de Catalunya.
6. La situació de la indústria-confecció i la crisi econòmica han repercutit fortament en els nivells d'atur de l'Àrea de Mataró, ciutat en la que actualment es manifesten unes taxes d'atur superiors a les de Catalunya.
7. L'atur és essencialment industrial (tot i que no es pot menystenir l'atur en la construcció i en determinats serveis). Es concentra en la indústria tèxtil i és sobretot femení.
8. Pel que fa als nivells d'instrucció de la població, no obstant els avenços realitzats, encara es destaquen uns dèficits força notables.

Els barris de la ciutat

De l'expansió industrial, demogràfica i urbana de la ciutat de Mataró, a partir dels anys cinquanta, n'ha resultat fins avui "*una ciutat molt dual on els barris Centre i Eixampla ofereixen unes característiques de cohesió urbana i diversificació d'usos i activitats ben diverses dels altres barris de la ciutat formats i consolidats els darrers 40 anys*" (Pla Estratègic, Doc. 4, 1993:2-3). Aquesta dualitat morfològica de la ciutat (ciutat entre Rondes -Centre i Eixampla- i ciutat fora rondes) també es veu reflectida en la menor proporció de gent jove que viu al Centre i Eixampla.

L'activitat econòmica de la ciutat es concentra als barris Centre i Eixampla, Pla d'en Boet i Cerdanyola. La resta de barris tenen una activitat molt més reduïda. Cal destacar la importància de la construcció a l'Eixampla i al barri de Vista Alegre (nous habitatges de promoció pública a través de l'Institut Català del Sòl). Pel que fa al comerç, tot i ser un sector important dins l'activitat econòmica de la ciutat, mostra poca productivitat i un alt nivell d'atomització, concentrant-se de manera important als barris Centre i Eixampla.

Els barris recents, creats als anys quaranta i cinquanta, s'han desenvolupat sense una ordenació urbanística coherent mostrant una forta dificultat de relació amb el centre de la ciutat i, sobretot, entre els propis barris. Una de les prioritats de l'acció política en els darrers anys ha estat la de la millora d'infraestructures viàries i accions urbanes pel reequilibri urbà i econòmic.

Centre i Eixampla

Als barris Centre i Eixampla hi viu la població amb més alts nivells d'instrucció de tota la ciutat, la més autòctona i la més envellida. El Centre es destaca per la seva activitat en el sector serveis, mentre que l'Eixampla té més pes per les seves activitats industrials. Pel que fa a la indústria hi domina clarament el subsector tèxtil amb la fabricació de gènere de punt, la confecció en sèrie de vestits i els acabats tèxtils. Una part important d'aquest sector està en situació d'economia submergida (oculta a les estadístiques oficials), economia que alguns estudis avaluen al voltant del 30 % de la producció del sector. El sector comercial és quantitativament important però molt fragmentat. Del sector serveis destaquen les institucions financeres, els serveis personals, i l'educació (que té una molt important presència al barri Centre).

Els barris fora rondes

El Document 4 del Pla Estratègic (1993) diferencia clarament la resta de barris de la ciutat, i el seu desenvolupament urbà, en relació a la ciutat vella:

- (a) Barris formats seguint la trama de l'Eixampla: Palau-Escorxador, Peramàs, Pla d'en Boet.
- (b) Barris formats a partir d'eixos de comunicació amb la ciutat: Cerdanyola, Molins-Tornes, Rocafonda.
- (c) Barris marginals, allunyats, mal connectats amb el centre, d'autoconstrucció en zones de forts desnivells topogràfics: La Llàntia, Cirera, Vista Alegre.

Més endavant veurem en detall dades relatives a la població, origen i nivells d'instrucció per cadascun d'aquests barris. La informació que s'ha donat fins aquí permet identificar, encara que sigui a *grosso modo*, l'àrea territorial i social on s'ha realitzat aquest estudi sobre la organització i repartiment del Treball Familiar en famílies joves. De fet, la ciutat ofereix unes condicions excel·lents per poder contrastar diferents models de parentalitat i de repartiment de la massa de treball entre els cònjuges, donada l'alta taxa d'activitat femenina i la diversitat socioeconòmica de la seva població i el seu territori.

2.2.2. La població objecte d'estudi i la creació de la mostra

La unitat d'observació escollida van ser *mares convisquent amb parella i amb algun fill de tres o menys anys* (període d'edat en el qual es fa totalment necessària la presència continua d'un adult que atengui l'infant). Es desestimà la possibilitat d'entrevistar mares i pares per separat per l'elevat cost econòmic que suposava, i es va preferir entrevistar les mares de les criatures perquè partíem del pressupòsit de que les mares són, per tradició, les més vinculades a les activitats de Treball Familiar. El fet de no entrevistar pares eliminava la possibilitat de contrastar les respostes de mare i pare però es considerà una limitació amb la qual s'hauria de comptar en aquesta recerca ².

---

² Les possibles desviacions entre les respostes de mares i pares tant poden dirigir-se a subvalorar o sobrevalorar la seva presència relativa en el Treball Familiar segons la significació de l'activitat dins de l'ordre de valors de cadascú. En una recerca exploratòria, la sociòloga Pilar Carrasquer (1993) indaga qüestions relatives al Treball Familiar; preguntats homes i dones sobre les seves responsabilitats al respecte hi troba una certa desviació entre les respostes de mares i pares. En canvi la recerca de Le Camus i altres (1987) efectuada a Toulouse sobre la participació

L'elecció de la ciutat de Mataró per la realització del treball de camp va obeir, en primer lloc, a les seves característiques socials i econòmiques. Es considerà que la ciutat de Mataró, amb una tradició industrial important en el sector textil i que avui sobrepassa els cent mil habitants, era prou representativa dels canvis econòmics, socials i culturals que s'han succeït en els darrers vint anys a la Catalunya urbana. La diversitat social, cultural, política i econòmica hi era ben assegurada. Per tant, s'esperava que els resultats de la recerca, en la mesura que es treballés amb una mostra representativa, indiquessin tendències molt probables pel conjunt d'aquell sector de la població urbana a Catalunya en procés de construcció d'una família pròpia. Un segon element que va pesar en el moment de decidir l'elecció d'aquesta ciutat (i no Terrassa o Sabadell, per exemple) va ser el coneixement previ que ja es tenia de la ciutat, del seu desenvolupament urbà i la seva història.

L'univers poblacional³ va ser definit com "*mares de les criatures nascudes a la ciutat de Mataró els anys 1991-1992-1993*"⁴. Per tal de poder obtenir totes les

---

a les activitats de criança mostra una similitud molt alta de les respostes de mares i pares. Una tercera font estimativa la proporciona una recerca pròpia en la qual començàvem a explorar algunes qüestions relatives a l'ús de les escoles bressol entre les parelles joves amb criatures petites; en aquest cas els pares sobrevaloraven la seva dedicació als fills comparats amb el criteri de la mare respecte de la participació de la seva parella.

³ Agraeixo el permís de l'Ajuntament de Mataró per accedir a les dades del cens municipal per poder construir una mostra representativa. Les dades obtingudes no tindran cap altra ús que el justificat i presentat en aquesta recerca. Agraeixo també l'ajut personal d'en Toni Cabré, tècnic informàtic, amb qui vam intentar resoldre els problemes de localització de totes les unitats de l'univers estudiat.

⁴ La obtenció de totes les unitats de l'univers va seguir el procés següent: a l'abril de 1994, es van seleccionar d'entre totes les persones del Padró Municipal totes les criatures nades els anys 1991, 1992 i 1993 amb un resultat total de 2.689. A partir de les fitxes padronals d'aquestes criatures es van poder localitzar 2.256 mares posant en relació l'adreça i el segon cognom de la criatura amb el cognom i adreça de la mare probable amb fitxa individual en el cens. El resultat d'aquesta cerca fou que no es varen poder identificar el mateix nombre de mares que criatures empadronades. De fet, 433 criatures no tenien la mare identificable perquè la funció del fitxer del Padró Municipal Habitants no feia possible lligar genealògicament les famílies per impediments diversos tals com:

- * mares que havien canviat de residència i ara no coincidia amb la consignada a la fitxa del fill,
- * mares que no vivien amb els fills,
- * mares que no eren els membres 1 o 2 de la família i que, per tant, no estaven catalogades com a *Persona Principal o Esposa*,
- * mares que convivia amb una o més germanes i que, per tant, aquesta situació no permetia saber quina d'elles era la mare,
- * mares difuntes,
- * mares que no coincidien el seu cognom amb el segon cognom del fill
- * mares pre-seleccionades en relació a un dels dos o tres fills possibles al llarg de l'interval temporal contemplat.

unitats es van seleccionar d'entre totes les persones censades al Padró Municipal totes aquelles criatures nades els anys 1991, 1992 i 1993 amb un resultat de 2.689. A partir de les fitxes patronals d'aquestes criatures es van poder localitzar 2.256 mares. Per a cadascuna d'aquestes mares localitzades, es pogué obtenir la següent informació: Identitat (Nom i cognoms), adreça personal (carrer, n^o, pis, barri de residència) i edat (mes i any de naixement).

Tenint en compte el conjunt d'informació finalment disponible es va crear la mostra. Seguint els càlculs matemàtics clàssics, es va considerar suficient una mostra representativa de 360 unitats (mares amb criatures de tres anys d'edat o menys), decisió que implicava l'estimació d'un marge d'error del 4,91 %, treballant amb un marge de confiança del 95.5 %, i en el cas hipotètic de PA = 50%. Ara bé, tenint en compte que l'entrevista seria a domicili, i que calia preveure un mínim d'un 10% de substitucions, van ser seleccionades 400 unitats per mostreig aleatori sistemàtic i afixació proporcional per barris (que a la ciutat d'observació tenen una

---

¿ Havia de desestimar la possibilitat de treballar directament amb una mostra obtinguda d'un univers tan específic com el que havia tractat d'acotar, i tant adient pels objectius de la recerca?. Vaig estimar que tots aquells impediments que m'impedien arribar a totes les mares no tenien el mateix pes: per exemple, era molt probable que moltes mares seleccionades tinguessin més d'una criatura de 0-3 anys. Finalment vaig considerar que a efectes dels meus objectius la població localitzada era suficientment vàlida i vaig obtenir-ne una mostra. A posteriori, una vegada realitzat el treball de camp i conegudes les característiques de les mares de la mostra entrevistada, va aparèixer que el 7 % d'aquestes mares tenien dues criatures entre els 0 i 3 anys d'edat. Doncs bé, donat que he comprovat l'alta representativitat de la mostra en relació a la població definida, puc fer una estimació aproximada de que unes 94 criatures de les primeres comptabilitzades (7% de 2689 = 188; 188:2 = 94) de les quals, teòricament, les mares havien quedat fora de la població acotada, en realitat ja tenien la mare al seu interior perquè eren germans o germanes d'altres criatures de 0-3 anys amb mare localitzada. Per altra banda també va aparèixer entre les mares entrevistades un 2 per 100 que no vivien amb el marit o parella (per viduitat, separació o mare soltera) i que no han format part de l'anàlisi final per no complir la condició familiar de biparentalitat. Doncs bé, aquesta informació també ens permet estimar que d'entre totes les criatures inicialment comptabilitzades n'hi ha unes 55 (2% de 2689) que viuen en família monoparental. Per tant, i finalment, puc estimar que unes 283 criatures (433-150 = 283) no tenen la seva mare inclosa en la població acotada probablement per causa dels altres motius assenyalats més amunt. Són 283 criatures (10% de 2689) les mares de les quals no han participat del mostreig aleatori a que s'ha sotmès l'univers acotat.

Per tant, cal advertir que l'univers poblacional acotat no recollí totes les mares, convivint amb parella, que havien parit i registrat una criatura a Mataró en els tres anys previstos. Havien quedat al marge les situacions més atípiques abans descrites: les mares no casades però vivint amb parella, les mares solteres amb parella però a la casa paterna, les mares solteres vivint amb els seus pares, mares solteres o no vivint en col·lectius, mares que havien canviat de residència, mares difuntes etc. etc. Malgrat aquests inconvenients vaig decidir mantenir la població localitzada com a univers sota la idea de que, precisament, en aquesta fase de recerca sobre els canvis familiars no pretenia indagar sobre situacions familiars atípiques o singulars sinó sobre les situacions i papers de mare i pare en famílies biparentals, aquelles que avui constitueixen el tipus més generalitzat a Catalunya on la unió matrimonial i la procreació van encara fortament associades, com succeeix al conjunt de l'Estat espanyol i a diferència d'altres països europeus (Delgado 1993, Cabre i altres 1995, Flaquer i Solsona 1995).

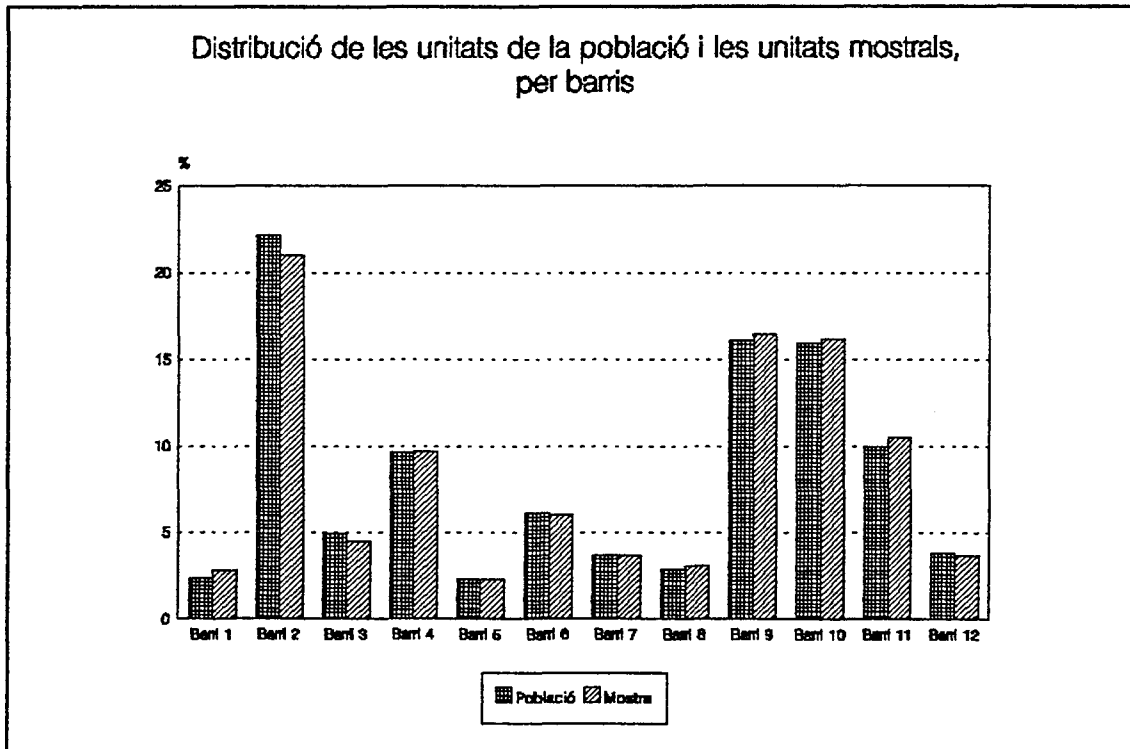
forta caracterització socioeconòmica). Es va entrevistar i obtenir informació de 359 mares de les quals, finalment, es van analitzar 352 qüestionaris, aquells que complien la condició de biparentalitat familiar. A la taula que segueix es mostra tot el procés de distribució de la mostra per barris.

Taula 04. Procés de distribució de les unitats mostrals pels barris de la ciutat.

	Total dones cada barri (15-49 anys)	Població objecte d'estudi, per barri		Procés d'obtenció de les unitats mostrals per barri			
		Mares amb fills 0-3		Unitats ajustades	Unitats seleccionades	Entrevistes finals	
	N ₁	N ₂	%	n _a	n _b	n _c	%
1. Centre	957	54	2,4	9	10	10	2,8
2. Eixample	6064	501	22,2	80	84	74	21,0
3. Palau-Escorx.	1372	111	4,9	18	14	16	4,5
4. Rocafonda	2930	218	9,6	35	41	34	9,7
5. Vista Alegre	493	53	2,3	8	10	8	2,3
6. Molins-Torner	1615	138	6,1	22	33	21	6,0
7. Cirera	1256	83	3,7	13	14	13	3,7
8. La Llàntia	697	66	2,9	11	14	11	3,1
9. Cerdanyola Nord	3637	363	16,1	58	59	58	16,5
10. Cerdanyola Sud	3652	361	16,0	57	60	57	16,2
11. Perenàs	2172	225	10,0	36	34	37	10,5
12. Pla d'en Boet	1765	87	3,8	14	17	13	3,7
TOTS ELS BARRIS	26 410	2260	100,0	361	400	352	100,0

A la gràfica següent s'hi expressa ben clarament la relació percentual entre la població de mares amb criatures 0-3 anys, que té cada barri, i les unitats mostrals finalment analitzades.

Gràfica 01

2.2.3. La construcció del qüestionari. Els tipus de variables

El qüestionari que s'ha construït consta de 65 preguntes (vegeu volum d'anexos) que cobreixen les següents àrees temàtiques:

- Identificació personal, de la llar i antecedents familiars
- Organització familiar i treball domèstic
- Criança dels fills petits
- Treball remunerat
- Significació i projecte de més fills
- Canvis al tenir fills

Les preguntes són majoritàriament de tipus precodificat i tancades (42) però també inclou preguntes precodificades semiobertes (9) i preguntes obertes (8). Les preguntes obertes s'han plantejat en aspectes d'opinió, significacions dels fills i valoracions personals. Les preguntes tancades són majoritàriament relacionades amb fets i comportaments de les entrevistades o dels seus cònjuges. Algunes fan referència, però, a qüestions d'opinió o significació personal de l'experiència viscuda, i utilitzen proposicions ja utilitzades en altres recerques pròximes a aquesta (per exemple, les preguntes 33, 34, 35 i 36, relacionades amb la significació dels fills, que s'inspiren en les proposicions de Kellerhals (1982) en la seva recerca realitzada a Ginebra).

Les variables contemplades a l'anàlisi estadística són nombroses: les variables originals són . En la fase de recodificació es van crear variables més. Les variables noves, per adició o altra operació sobre la informació original han estat . Aquest conjunt de variables configuren la base per l'anàlisi estadística que s'ha portat a terme mitjançant el programa de tractament estadístic en Ciències Socials SPSS, que ha facilitat les recodificacions, la creació de noves variables i l'anàlisi bivariada entre variables i el càlcul de tests de significació estadística.

Mitjançant el programa SPAD s'han creat noves variables transformant els codis d'identificació d'algunes de les variables originals. Han estat seleccionades 197 variables per l'anàlisi multivariada, moltes de les quals es refereixen a un conjunt conceptual únic, per exemple: 24 variables referides totes elles a les activitats de criança, o 24 referides a les activitats de treball i organització domèstica, o 12 variables referides a la significació dels fills, etc).

2.2.4. El procés de recollida d'informació

Les 359 mares amb una criatura petita van ser entrevistades en el seu domicili. El treball de camp es realitzà sota la meua direcció per un equip de sis entrevistadores (dones entre 25 i 35 anys, procedents de l'empresa IRC de Barcelona), al llarg dels mesos de maig i juny de 1994. L'Institut Català de la Dona de la Generalitat de Catalunya, en conveni amb el Departament de Sociologia de la UAB, ha cobert la financiació del treball de camp.

En general, el treball va ser costós, tal com acostuma a passar en el cas d'utilitzar l'entrevista personal a domicili, especialment quan hi ha indicació precisa de lloc i persona a entrevistar. Ara bé, les substitucions realitzades van ser fetes amb la màxima cura respectant grup d'edat i zona de residència. Per altra banda, fou una experiència positiva de totes les entrevistadores el fet de que, una vegada iniciada l'entrevista, aquesta es desenvolupés de manera participativa i poc dubitativa donat que la temàtica estava molt relacionada amb la vida i pràctiques quotidianes de l'entrevistada o del seu cònjuge.

L'informe complet del treball de camp es pot consultar al volum d'annexes. Allà s'hi presenta el disseny, procés i incidències més rellevants.

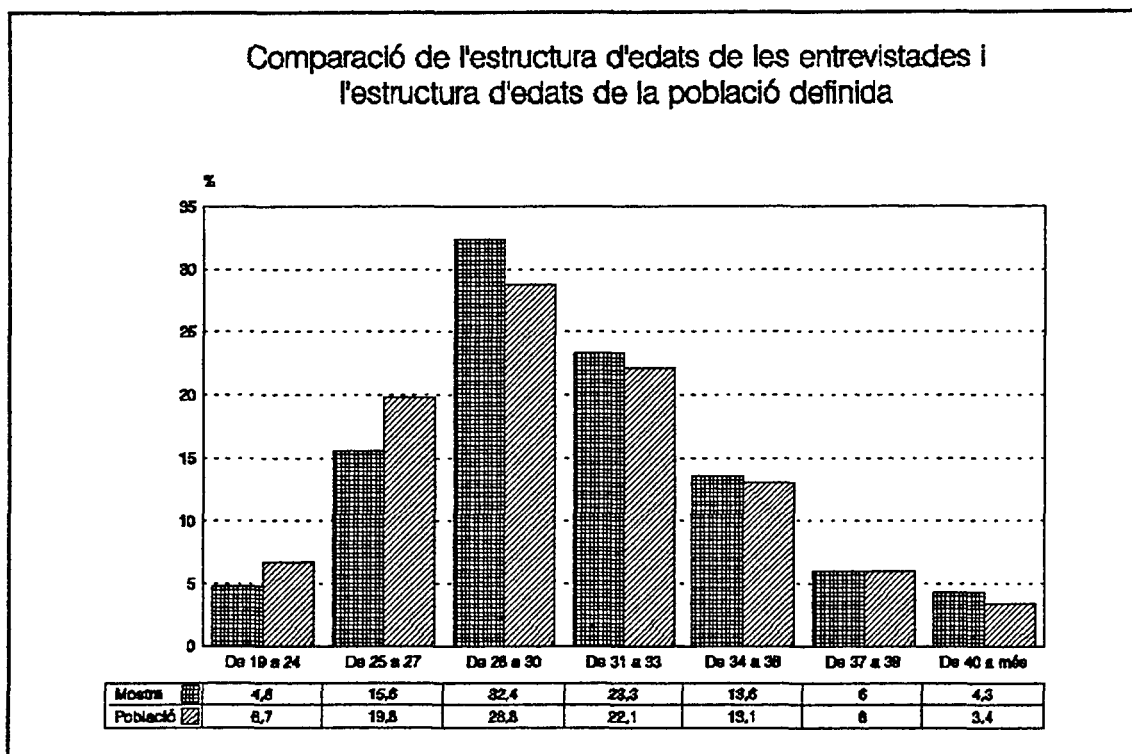
2.2.5. La representativitat de la mostra

Finalitzat el treball de camp es procedí a les tasques habituals de depuració i gravació de les dades. Una primera explotació permeté conèixer la distribució d'algunes variables de diversitat social: edat, nivell d'estudis i lloc de naixement de les entrevistades, i podíem comparar-les amb els paràmetres equivalents de la població. Ara bé, solament la variable edat podia ser directament comparada amb l'estructura d'edat de la població definida. Les altres característiques, nivell d'instrucció i lloc d'origen, es podien comparar amb els paràmetres de la població de Mataró segons grups d'edat. Aquesta comparació ha resultat molt satisfactòria, reforça la representativitat de la mostra, i permet la possibilitat de generalització (sempre que els efectius resultants de les distribucions marginals ho permetin) dels resultats de l'anàlisi. Els criteris i resultats de les comparacions que s'han pogut fer entre la mostra i altres paràmetres poblacionals han estat els següents.

(a) Edat

S'ha comparat l'estructura d'edats de la població definida i l'estructura d'edats de la mostra i s'han calculat les mesures de tendència central i desviació estàndard de cada distribució. Pels resultats, es pot considerar que ambdues distribucions d'edat són molt properes i que procedeixen de subpoblacions estadísticament normals. Aquesta comprovació permet treballar còmodament amb estadístics paramètrics i considerar la validesa externa dels resultats de l'anàlisi.

Gràfica 02

Mesures de tendència central

Població definida : $X = 30,31$ Md = 28,76 Mod = 29 DS = 4,56

Mostra seleccionada : $X = 32,59$ Md = 29,17 Mod = 29 DS = 4,26

Les dues distribucions d'edats mostren una asimetria positiva que concentra les mares en el grup d'edat de 28 a 30 anys, tant en la població com en la mostra. La qual cosa coincideix amb l'edat mitjana d'accés a la maternitat a Catalunya (1991). En efecte, les dues distribucions tenen una Moda de 29 anys i una Mediana molt pròxima. La diferència entre mitjanes, a Catalunya, a la població acotada i a la

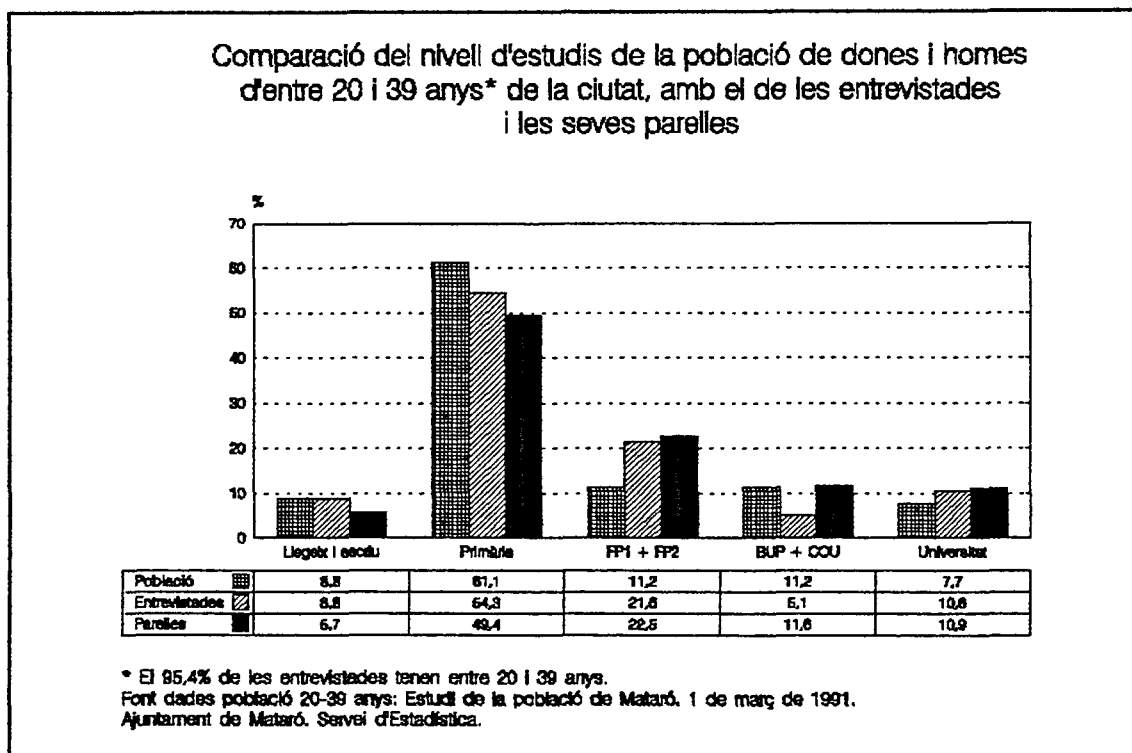
mostra, s'explica per l'asimetria positiva de la corba d'edats, asimetria que fa més fiable, com a mesura de tendència central, la mediana que no pas la mitjana (molt afectada pels valors extrems amb poques freqüències). Per tant, la distribució d'edats de la mostra és molt representativa de la distribució d'edats del conjunt de mares amb criatures entre 0-3 anys. Però a la gràfica també s'observa que la mostra compta amb una petita major proporció del grup de mares de més edat, fet que no distorsiona la representativitat i, en canvi, ens és metodològicament positiu perquè facilita uns efectius suficients per poder considerar quatre categories d'edat que poden representar diferents trajectòries i biografies de les mares entrevistades.

Més endavant es tracten algunes qüestions sobre els grups d'edat i la seva categorització per a l'anàlisi. De moment, es constata la representativitat dels grups d'edat de la mostra en relació a la població de mares de famílies biparentals amb, al menys, una criatura a casa de 0-3 anys d'edat.

(b) Nivell d'estudis

El nivell d'estudis de les entrevistades i el nivell d'estudis dels seus cònjuges s'ha comparat amb els nivells d'estudis de la població de Mataró (homes i dones) compresa entre els 20 i 39 anys d'edat, grup d'edat que inclou el 95,5 % de les unitats de la mostra i el 90.3 % dels seus cònjuges. Era important acotar el grup d'edat per poder fer una comparació no distorsionada per les fortes diferències generacionals respecte dels estudis realitzats. La comparació és del tot satisfactòria: es pot comprovar, a la gràfica que segueix, la similitud entre població i mostra.

Gràfica 03

Però cal assenyalar les diferències en els efectius relatius als estudis secundaris. A la mostra sobresurten els nivells de Formació Professional i, en canvi, estan sotarepresentats els nivells de BUP/COU. Donat que la comparació no és pas amb la població definida (mares amb criatures de 0-3 anys) sinó amb tota la població de la ciutat, aquesta diferència ens pot indicar coses diferents:

(a) o bé la mostra no és representativa pel que fa a la distinció de les dues branques de secundària, i les mares que han fet Formació Professional estan sobrerrepresentades perquè eren més fàcilment trobades en el procés de substitucions (es respectava l'edat i el barri, però es desconeixia el nivell escolar);

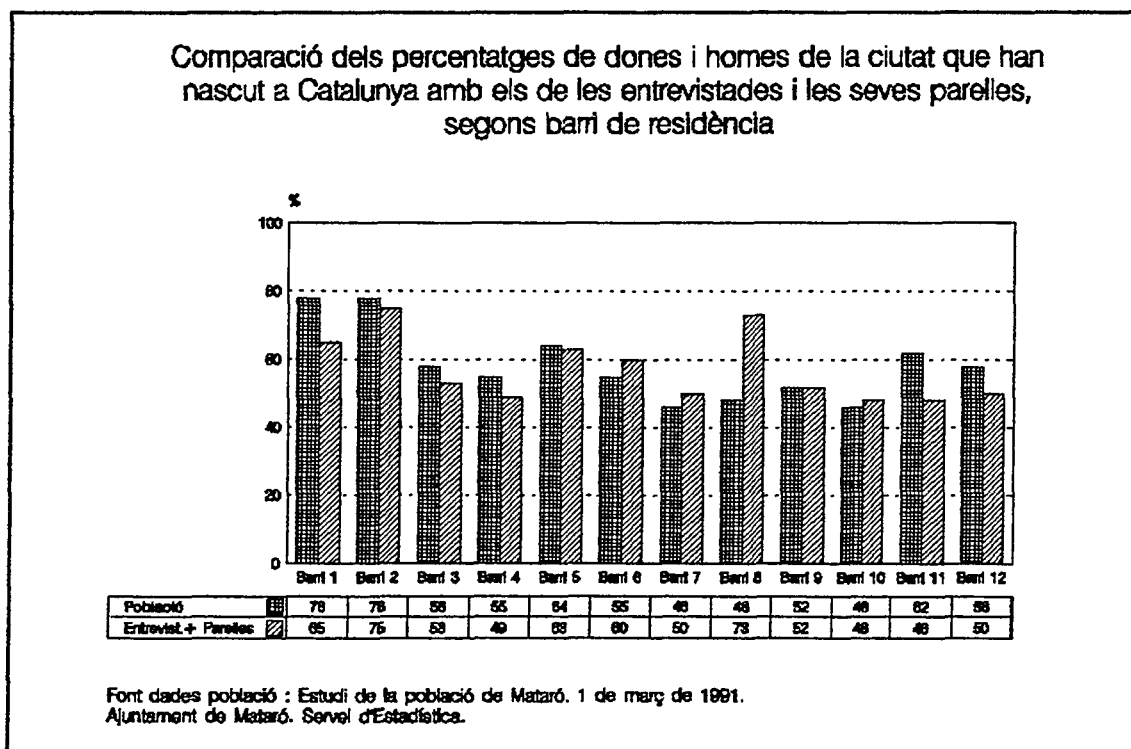
(b) o bé, ens està indicant que, a igual grup d'edat, les dones joves amb Formació Professional tenen més fills, o els tenen abans, que les dones joves amb nivells de Batxillerat. Doncs bé, aquesta darrera explicació és bastant plausible segons altres dades de la recerca que es veuran més endavant (a més estudis més retard a l'accés a la primera maternitat).

Per altra banda, si es consideren els efectius de mares amb estudis secundaris sense distinció de branca, apareix una petita major representació a la mostra com també hi ha una petita major representació de mares amb estudis universitaris. En conjunt, aquestes dèbils desviacions de la mostra respecte de la població total, també ens afavoreix metodològicament: tenim més efectius per l'estudi d'aquests grups que, en el cas de màxima identificació població-mostra, haguessin quedat molt reduïts. Així doncs, per una banda, la representativitat sembla suficient i, per l'altra, els esbiaixaments afavoreixen els grups de representació més dèbil la qual cosa és positiva per l'anàlisi bivariada i multivariada de les dades.

(c) Lloc de naixement

La comparació del lloc de naixement del conjunt de la població resident a la ciutat amb el lloc de naixement de les entrevistades, dóna els següents resultats, per barris.

Gràfica 04

La comparació de tota la població de la ciutat amb les entrevistades i cònjuges no podia resultar molt igual perquè sabem que el 92% de la mostra té entre 24 i 38 anys. Malgrat aquesta dificultat en l'equivalència de les dues parts comparades, el percentatge de la mostra de nascuts a Catalunya, és força aproximat al de la població a cada barri (amb l'excepció del barri 1-Eixample (78 / 65), barri 8-La Llàntia (47 / 73), i barri 11-Peramàs (62 / 48), en els quals les divergències entre dades de població i mostra poden estar relacionades amb el moment en què cada barri va rebre la seva primera immigració).

* * * * *

Explicada i justificada la metodologia de la recerca empírica d'aquest estudi, presento als capítols que segueixen l'anàlisi dels resultats obtinguts i la seva interpretació.

2ª part : Capítol 3

LES MARES ENTREVISTADES I LES SEVES FAMÍLIES

3.1. Característiques sociodemogràfiques bàsiques de les entrevistades i els seus cònjuges

- (a) Estructura familiar i nombre de fills. (b) Estructura d'edats.
- (c) Lloc de naixement. (d) Nivell d'estudis. (e) Situació laboral.
- (f) Grup professional. (g) Sector d'activitat. (h) Ingressos

Annex 1: Indicadors demogràfics bàsics d'Espanya, Catalunya i Barcelona ciutat**3.2. Primers perfils de les mares entrevistades**

- 3.2.1. Les mares dels diferents barris de la ciutat
- 3.2.2. Mares molt joves, joves, i grans
- 3.2.3. Mares d'origen català o no català
- 3.2.4. Mares mestresses de casa i mares que fan treball remunerat
- 3.2.5. Mares sense estudis, mares universitàries
- 3.2.6. Mares obreres, mares empresàries
- Síntesi i conclusions metodològiques

Annex 2: Taules de l'anàlisi bivariada**3.3. Sobre els comportaments demogràfics de les mares entrevistades**

- 3.3.1. Nombre de fills actuals i característiques de les mares
- 3.3.2. Fills actuals, fills possibles, fills ideals: el triomf del realisme
- 3.3.3. L'estratègia de demora: una tendència de classe

Annex 3: Taules de l'anàlisi bivariada

2ª part : Capítol 3

LES MARES ENTREVISTADES I LES SEVES FAMÍLIES

Aquest primer capítol de resultats inclou tres subcapítols: en el primer (3.1) es tracta de fer una radiografia social de les mares entrevistades així com dels seus cònjuges i famílies d'origen, es procura situar aquesta radiografia en el context de la societat d'observació i de Catalunya, i es comprova que la generació que representen mostra comportaments laborals i demogràfics que trenquen amb les pautes de comportament de la generació anterior.

En el segon (3.2) s'esbossen uns primers perfils diferencials de les mares entrevistades a partir d'algunes de les seves característiques socials bàsiques, perfils que prefiguren el que seran les tipologies familiars que es construeixen al final de la recerca.

Finalment, en el tercer subcapítol (3.3) es fa una anàlisi detallada dels seus comportaments demogràfics atenent tant als fills que avui tenen com als fills que els agradaria tenir en un futur, i es dóna compte de la forta distància que les mares professionalment més qualificades mostren tenir entre els fills que tenen i els fills que els agradaria tenir.

3.1. Característiques sociodemogràfiques bàsiques de les entrevistades i les seves parelles

Tres són els objectius d'aquest subcapítol: descriure els trets socials bàsics de les mares entrevistades, les seves famílies, els seus cònjuges i les seves famílies d'origen ; apamar la significació i límits d'aquests trets en relació a possibles interpretacions i explicacions dels fets i situacions que exposaré més endavant ; i justificar les noves categoritzacions d'algunes variables que s'han utilitzat a bastament i sistemàtica al llarg de la recerca.

S'introdueixen algunes característiques de les famílies d'orientació de les entrevistades perquè parlar de la família d'origen és quasi bé obligat si el nostre objecte d'estudi fa referència a les relacions de parella en les famílies joves. Pressuposo que els processos de transmissió cultural viscuts a la infància i joventut dins la família d'orientació, carregats d'emocions més que de raons, incideixen d'una o altra manera en els comportaments de les persones quan construeixen la família pròpia. La comparació entre família pròpia i família d'orientació permet apamar alguns dels canvis formals i relacionals que s'han succeït en els darrers anys a l'interior de les famílies.

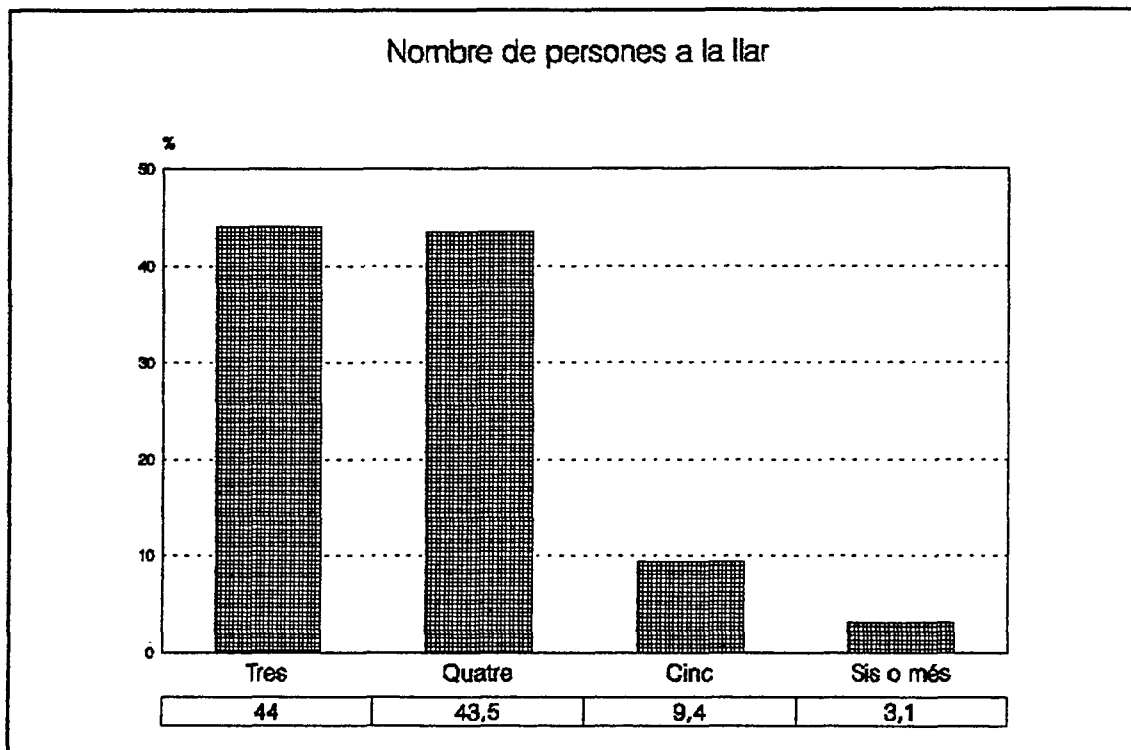
(a) L'estructura familiar i el nombre de fills

Totes les entrevistades viuen amb la seva parella: el 95,5 per 100 declaren estar casades, mentre que el 4,5 per 100 declaren estar aparellades. Solament el 3,7 per 100 viu actualment amb una segona parella, amb la qual un 3,4 per 100 ha tingut algun fill. Val la pena recordar que s'ha eliminat de l'anàlisi un 2 per 100 de les mares entrevistades perquè formaven famílies monoparentals, dada que permet completar la visió de les llars amb criatures de 0-3 anys a la ciutat d'observació.

L'estructura de la gran majoria de llars és de tipus uninuclear: mare, pare i fill(s); únicament en un 3,4 per 100 de les llars l'estructura s'amplia amb els avis o altres persones. Per tant, el que analitzaré respecte de les dinàmiques familiars té relació amb les actuals característiques de les famílies uninuclears biparentals amb criatures petites i no pas amb les problemàtiques específiques de la criança dels fills i els canvis de rols en altres famílies no uninuclears o en famílies monoparentals.

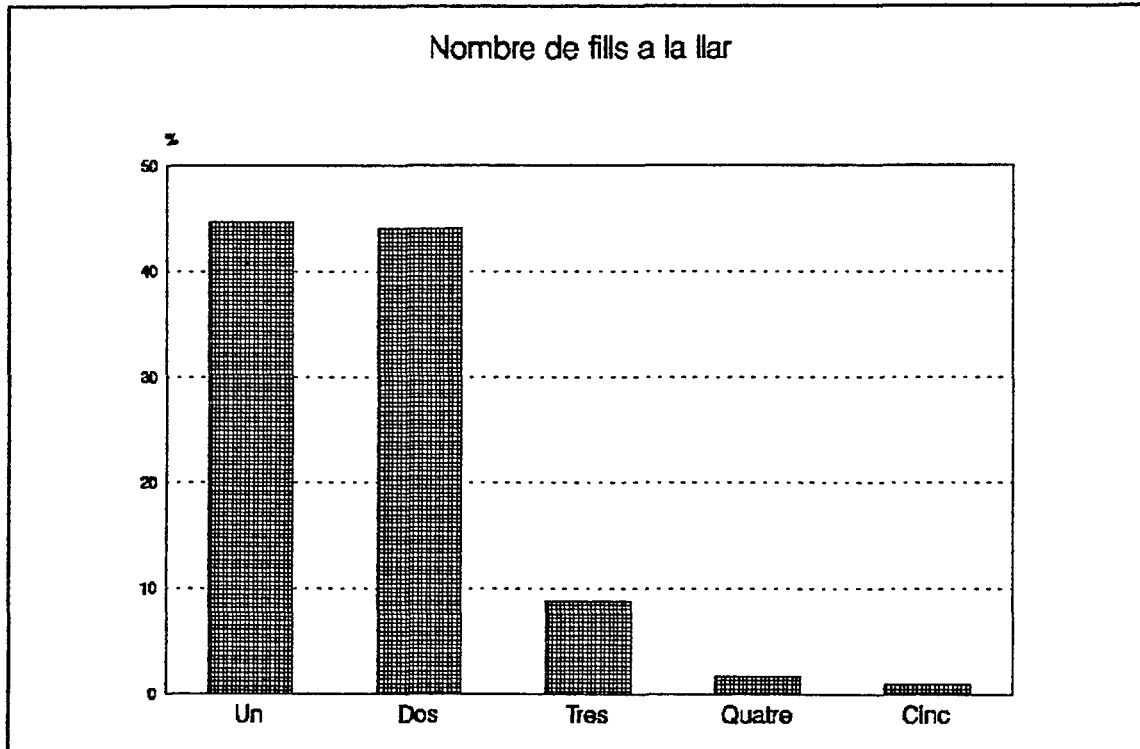
El nombre de persones a la llar és majoritàriament de tres o quatre, i si en fem el càlcul exacte en resulta un promig de 3.72 persones per llar, nombre mig que confirma l'estructura de parella amb un o dos fills. Per tant, pel que fa a l'objecte d'estudi d'aquesta recerca sobre el Treball Familiar, constatem que són poquíssimes les entrevistades que compten amb una àvia, familiar o altra persona que tingui una presència continuada a la llar i pugui representar un suport a la realització de les activitats que tota dinàmica familiar genera.

Gràfica 05

El nombre de fills és escàs a la majoria de les llars. 9 de cada 10 famílies tenen, meitat i meitat, un o dos fills i solament 1 de cada 10 famílies en té 3 o més ¹.

Gràfica 06

A partir del nombre de fills declarats és possible calcular el promig exacte de fills per entrevistada: el total de 599 fills en el conjunt de les llars ens dona un promig de 1.70 fills per mare, tal com es mostra a la taula que segueix.

¹ La ciutat de Mataró es caracteritza per una taxa bruta de naixements molt similar a la del conjunt d'Espanya i, actualment, superior a la del conjunt de Catalunya (TBN-1990-Mataró: 10,55; TBN-1989-Espanya:10,5). Vegeu **Estudi de la Població. Mataró 1 de març de 1991**. Ajuntament de Mataró-Servei d'Estadística

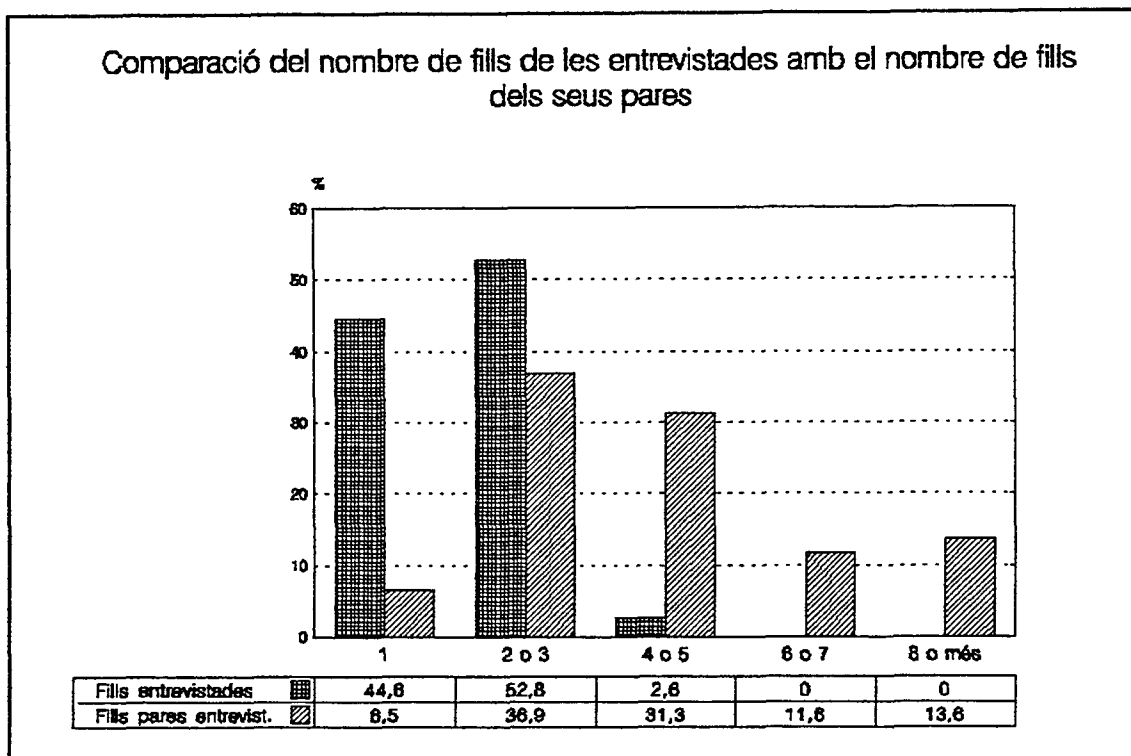
Taula 05. Distribució de les entrevistades segons el nombre de fills i nombre total de fills en el conjunt de les llars

	Distribució de les entrevistades segons nombre de fills		Distribució de tots els fills de les entrevistades segons tanany de la fratria (TF)	
	n	%	n x TF	n x TF en %
Té 1 fill	157	44,6	157	26,2 (fills únics)
Té 2 fills	155	44,0	310	51,8 (2 germans)
Té 3 fills	31	8,8	93	15,5 (3 germans)
Té 4 fills	6	1,7	24	4,0 (4 germans)
Té 5 fills	3	0,9	15	2,5 (5 germans)
TOTALS	352	100	599	100

Donada la poca dispersió en el nombre de fills he considerat, al llarg de la recerca, tres categories de famílies: d'un sol fill/a (44,6 %), de dos fills/es (44%), i de tres o més fills/es (11,4 %).

Aquestes dades de l'estructura i composició familiar contrasten molt, com ja s'esperava i es pot veure a la gràfica que segueix, amb les dades d'estructura familiar de les famílies d'origen. Els canvis intergeneracionals que aquí podem observar segueixen les pautes de l'evolució de la composició de les famílies a Espanya i Catalunya. La reducció generalitzada del nombre de persones dins les llars prové sobre tot de la reducció dràstica del nombre de fills per família però també de que avui és menys habitual conviure amb els pares i avis grans. Les diferències entre generacions són tant notables que es pot parlar sense embuts de comportaments demogràfics de ruptura de les pautes de la generació anterior per part de les entrevistades. Vegem'ho a la gràfica que segueix.

Gràfica 07

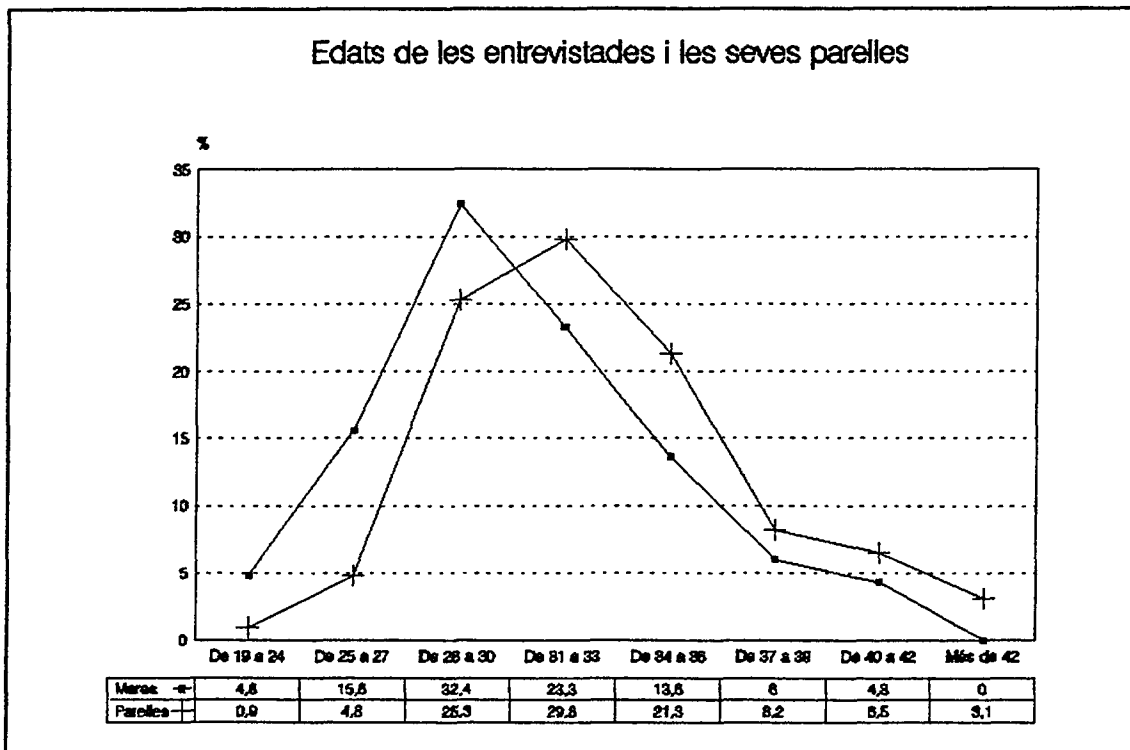
En efecte, podem observar que en les famílies d'origen solament un 6,5 % van tenir 1 sol fill; un terç en va tenir 2 o 3; un altra terç 4 o 5; i un altra terç en va tenir entre 6 i 8 o encara més fills. Les diferències amb el nombre de fills que avui es tenen són tremendes. Ara bé, les nostres entrevistades encara poden tenir més fills, i per aquesta raó veurem més endavant (subcapítol 3.3) els fills que en les condicions actuals de la seva vida pensen encara tenir, així com els que idealment els hagués agradat tenir. L'anàlisi d'aquesta informació enriqueirà la comprensió dels processos de canvi en els comportaments demogràfics, i els efectes de les condicions específiques de vida de les entrevistades sobre els marges d'elecció del nombre de maternitats.

(b) L'estructura d'edats de les entrevistades i les seves parelles

L'edat de la mare entrevistada més jove és de 19 anys i la de la mare de més edat és de 44 anys; l'edat del pare més jove és de 21 anys i la del pare més gran de 51. Ara bé, malgrat aquest gran interval entre els més joves i els més grans, si observem l'estructura d'edats queda clar que, per les dones, la franja d'edat entre els 25 i 36 anys és aquella que es correspon a l'etapa de major càrrega reproductiva. En canvi, per la majoria dels homes aquesta franja d'edat se situa tres o quatre anys més tard, entre els 28 i els 39 anys d'edat.

Cal fer notar que l'interval d'entre 28-30 anys d'edat és el de major nombre de mares, edat que es correspon, en el context actual, amb la de consolidació de la inserció laboral de dones i homes, especialment entre aquells grups socials que allarguen la seva formació professional (Planas-Casal-Brullet-Masjoan 1991).

Gràfica 08

Entrevistades: X=32,59 Md=29,17 Mod=29 DS=4,26
 Parelles: X=35,97 Md=32,41 Mod=32 DS=4,28

Els homes tenen una estructura d'edats molt similar a la de les entrevistades però una mitjana d'edat superior en 3 o 4 anys, fet que a *grosso modo* es correspon amb el seu equivalent pel conjunt de la població espanyola i catalana. Res no impedeix pensar que els seus comportaments d'aparellament han seguit les pautes generals i tradicionals al nostre país (heterogamia d'edat entre la parella) pel que fa a l'edat d'accés al matrimoni i primera maternitat².

Cal prendre una decisió sobre com agregar les edats per tal de facilitar l'anàlisi. Fer-ho per triennis, sexennis o decennis em permet fer comparacions amb dades d'activitat femenina de diverses recerques (Estat, Catalunya, Regió Metropolitana de Barcelona). Però quan analitzo les pràctiques i representacions de les entrevistades, des del punt de vista de la seva edat, utilitzo els sexennis perquè es poden fer correspondre amb quatre moments diferents d'accés a la maternitat. En efecte, tenint en compte que a l'any 1990 a Catalunya l'edat mitjana d'edat a la maternitat era de 29.4 anys (paràmetre molt aproximat a les mesures de tendència central de la distribució d'edats de la mostra) s'han construït les següents categories d'edat:

- Mares molt joves: de 19 a 27 anys (20.5 per 100 i 72 entrevistades)
- Mares joves : de 28 a 33 anys (55.7 per 100 i 196 entrevistades)
- Mares grans : de 34 a 39 anys (19.6 per 100 i 69 entrevistades)
- Mares molt grans: de 40 o més anys (4.3 per 100 i 15 entrevistades)

El grup de mares entrevistades que categoritzo com de "mares molt joves" està configurat per aquelles que s'han avançat a la mitjana actual d'accés a la primera maternitat a Catalunya (29 anys), especialment si pensem que a les edats límits de l'interval s'hi poden restar fins a tres anys (anys en que l'entrevistada pot haver tingut la criatura). El grup categoritzat com de "mares joves" és aquell que ha tingut la criatura en l'edat central de l'accés actual a la maternitat. El grup de "mares grans" és el d'aquelles que han tingut la criatura entre cinc o deu anys després de la mitjana actual d'accés a la maternitat. I, finalment, les "mares molt grans" són aquelles mares que ja han tingut la criatura fora dels límits superiors habituals. Ha de quedar clar que la categorització no fa pas referència a l'edat de

---

² Per Catalunya, l'edat mitjana d'accés al matrimoni és, l'any 1980 de 23.0 anys per les dones i 25.4 anys pels homes; l'any 1990 és de 24.9 anys per les dones i 27.1 anys pels homes. Vegeu els indicadors demogràfics bàsics per Espanya i Catalunya al final d'aquest capítol, a l'anex.

la primera maternitat de les mares de cada grup, sinó a l'edat en què han tingut una criatura dins dels anys 1991, 1992 o 1993.

Cal dir que si bé els efectius de les mares "molt grans" són pocs, he considerat procedent mantenir la categoria i no subsumir aquest grup en l'anterior perquè s'ha demostrat l'existència d'un cert tall generacional entre les dones que actualment sobrepassen els quaranta anys i la generació anterior, especialment pel que fa al comportament en el mercat laboral de les dones casades (Garrido 1993, Solsona & Treviño 1995) i, per tant, serà interessant veure si les seves pràctiques i representacions pel que fa al Treball Familiar mostren també aquest tall.

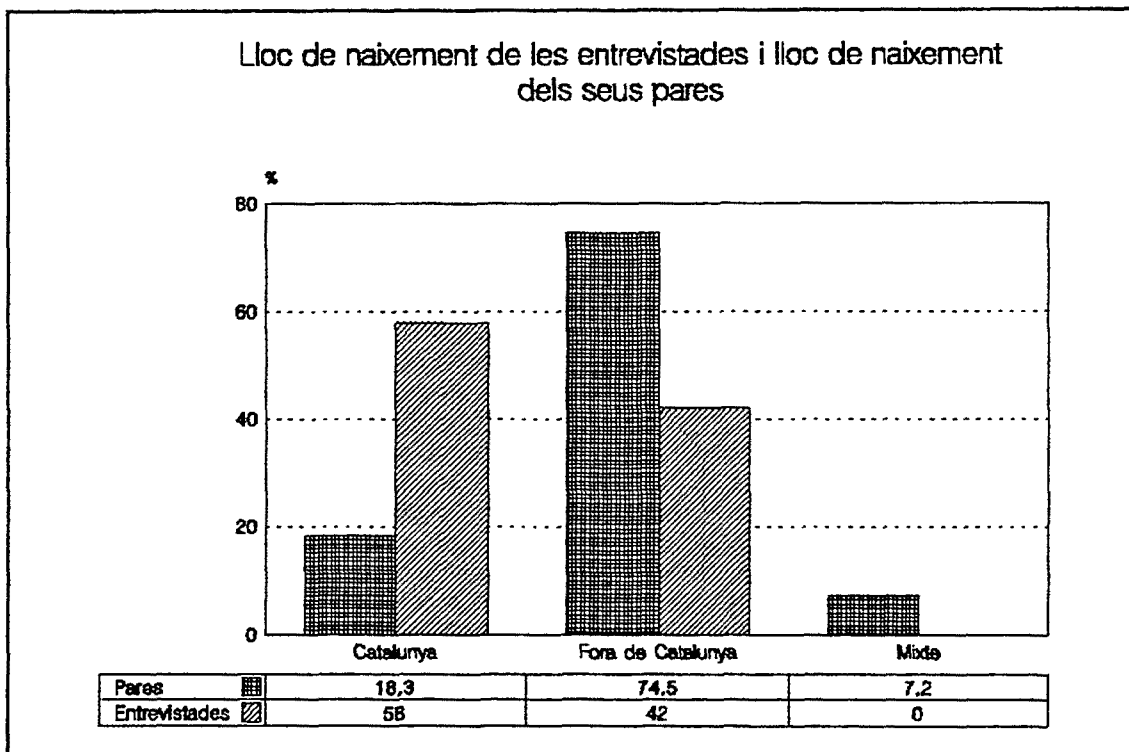
(c) El lloc de naixement de les entrevistades, les seves parelles i els seus pares

Mataró va ser, als anys 50 i 60, un important focus de rebuda migratòria. Per això és interessant conèixer no solament el lloc de naixement de les entrevistades i dels seus cònjuges, informació que ja ha estat donada en pàgines anteriors, sinó també el lloc de naixement dels seus pares. Tenint en compte que, l'any 1994, la majoria de les entrevistades tenen entre 25 i 36 anys d'edat es dedueix que la gran majoria van néixer durant aquest fort període immigratori que durà vint anys. Durant aquesta etapa les famílies immigrades tenien més fills que les autòctones i és plausible pensar que les pautes relacionals entre la parella i entre pares i fills també fossin diferents. D'aquí que conèixer si els pares de les entrevistades van formar part o no de la onada immigratòria a la ciutat, que procedí sobre tot de les terres d'Andalusia, Extremadura i Múrcia³, pot ser una variable rellevant per explicar el nostre objecte d'estudi.

---

³ Estudi de la població. 1 de març 1991. Ajuntament de Mataró, Servei d'Estadística

Gràfica 09

I, en efecte, allò que ens mostra la gràfica és que tres quartes parts de les mares entrevistades són filles de pares no nascuts a Catalunya i, per tant, és molt probable que formin part de la segona generació d'aquella migració dels anys cinquanta i seixanta. I és conegut que no és fins la tercera generació que les persones se socialitzen més plenament en les pautes dominants en el territori d'acollida de la primera generació immigrada. Per això, al llarg de la recerca, he utilitzat sistemàticament la variable de lloc d'origen dels pares com a possible factor de variabilitat en les pautes de relació i cultura familiar. Les categoritzacions contemplades són: nascuts a Catalunya, no nascuts a Catalunya, i origen mixt.

(d) El nivell d'estudis de les entrevistades, les seves parelles i els seus pares

Allò que ja s'ha dit anteriorment és que la distribució dels nivells educatius de les entrevistades i de les seves parelles s'ajusten a la realitat educativa de les dones i homes de la ciutat d'observació, amb poques variacions, i que, en aquest sentit, les explicacions de l'objecte d'estudi des d'aquesta variable podran ser considerades prou consistents i generalitzables a la població de famílies biparentals amb criatures de 0-3 anys.

Actualment, l'educació escolar, acadèmica i professional s'ha constituït com un fort indicador de posició social donada la importància que té la formació rebuda per accedir als llocs de treball més ben remunerats. Per això en el model d'anàlisi he hipotetitzat que el nivell escolar de la mare entrevistada es mostraria fonamental per explicar els comportaments diferencials de les famílies en relació al repartiment del Treball Familiar entre la parella, tant en relació a la seva dimensió de criança dels fills com en la de participació en el treball domèstic i en les responsabilitats d'organització familiar. Per tant, val la pena que en fem una primera descripció ben detallada.

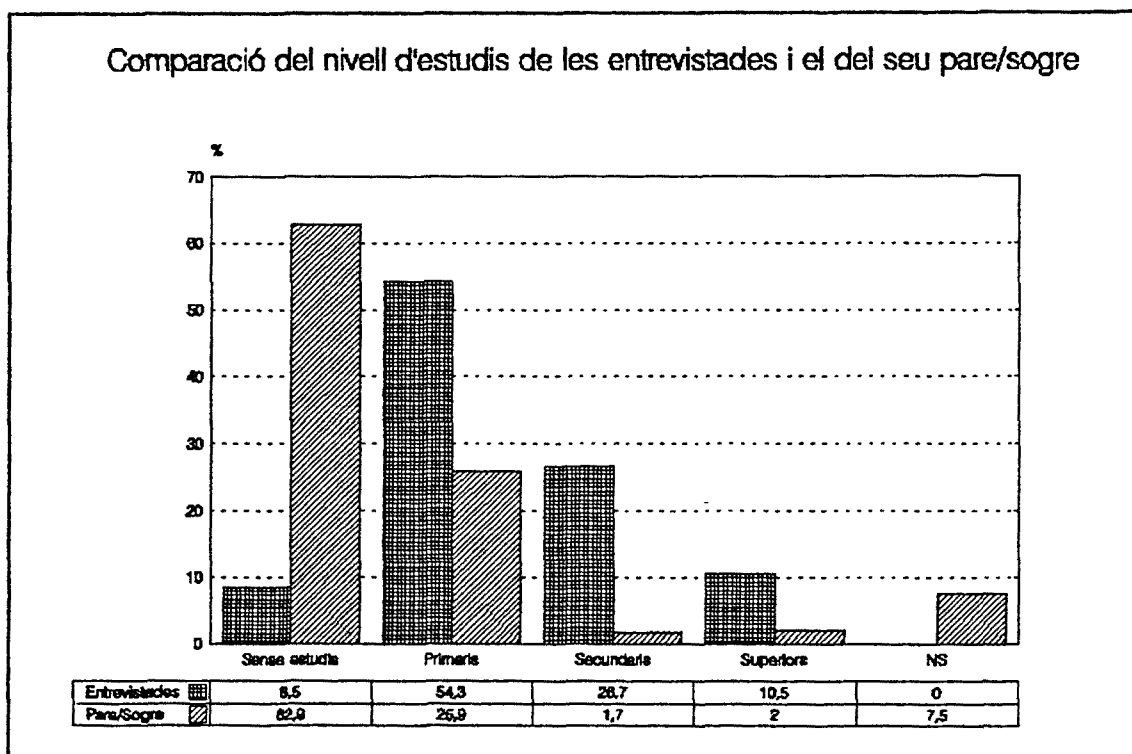
La primera cosa a considerar és que a partir dels anys seixanta el nostre país experimenta una expansió de l'oferta escolar que coincideix amb l'etapa d'adolescència o joventut de les nostres entrevistades i els seus cònjuges. Doncs bé, la comparació del seu perfil escolar amb el perfil escolar dels seus pares mostra fins a quin grau aquella expansió educativa ha tingut els seus efectes creant una distància importantíssima entre els capitals escolars d'una i altra generació.

Taula 06. Nivell d'estudis de les entrevistades, les seves parelles i els seus pares

	Entrevistades		Parelles		Pares i sogres	
	n	%	n	%	Pares %	Sogres %
Analfabet	2	0,6	-	-	7.4	6,3
Llegeix i escriu	28	8,0	20	5,7	54.3	58.0
Primària/Batx.elem.	191	54,3	174	49,4	27.9	23.9
FP1	44	12,5	33	9,4	-	-
FP2	32	9,1	46	13,1	0.9	1.1
BUP/ COU/ PREU	18	5,1	41	11,6	0.3	1.1
Esc. Universitària	20	5,7	21	6,0	-	1.4
Facultat	15	4.3	13	3,7	0.9	1.7
Esc.Tèc. Superior	1	0,3	3	0,9	-	-
Doctorat	1	0,3	1	0,3	-	-
No ho sap	-	-	-	-	8.5	6.5
TOTALS	352	100,0	352	100,0	100(352)	100(352)

Els diferencials entre els capitals educatius de les dues generacions és molt notable: més de 60 de cada 100 pares o sogres de les entrevistades no van acabar la primària; solament 2 de cada 100 va anar a la universitat. Des d'aquest punt de partida a la família d'origen, el fet de que entorn del 11% de joves, tant dones com homes de la generació entrevistada, tingui avui un títol universitari significa una veritable ruptura generacional (que, justament, caldrà veure els seus efectes sobre les relacions familiars a la llar pròpia).

Gràfica 10

Però, i per això mateix, sorprenen les 30 mares entrevistades (8,6 %) que no han acabat els estudis de primària (dues són analfabetes), fet que podem considerar d'extraordinari en les edats que tractem i que no es dona en el cas de cap cònjuge. Però aquest diferencial en el graó de mínima escolarització s'estén fins a secundària: a mesura que augmenta el nivell escolar els efectius de dones són menors especialment en els nivells de secundària-batxillerat. Ja havia fet notar aquesta diferència quan comparava els nivells escolars entre població i mostra i feia atenció a que les entrevistades amb estudis secundaris procedeixen sobre tot de Formació Professional. En canvi, cal retenir que els estocs de dones i homes en els nivells superiors o universitaris són molt equitatius a la mostra que estem analitzant.

Tal com es veu a la gràfica anterior, he recodificat aquesta variable en quatre categories: Sense estudis, Estudis primaris, Estudis secundaris i Estudis superiors. Mantinc la categoria de mares "Sense estudis", malgrat els pocs efectius que representa, perquè aquesta condició pot marcar de manera important les pràctiques i formes de vida familiar i laboral de la parella.

(e) La situació laboral de les entrevistades i les seves parelles

Fins els anys seixanta, la maternitat i la presència en el mercat de treball era quelcom que estava renyit en el context de la nostra societat. Les poques mares (en termes relatius) que feien treball remunerat eren en majoria mares de famílies obreres obligades per necessitat econòmica. Avui les pautes de comportament laboral de les dones han canviat fins a tal punt que podem considerar que també hi ha hagut una ruptura important amb les pautes laborals de les dones casades del passat immediat.

Ara bé, la crisi del sector tèxtil (sector dominant a la ciutat d'observació) des de mitjans dels anys vuitanta i durant la primera meitat dels anys noranta, ha suposat un atur creixent que ha afectat molt directament la mà d'obra femenina tradicionalment ocupada en el sector. Per tant, tenint en compte que a la ciutat d'observació el sector tèxtil s'ha fragmentat en petites indústries i tallers submergits que treballen a mans (Alòs-Moner i altres 1992) i tenint en compte que la situació específica de les nostres entrevistades (recent maternitat) les pot portar fàcilment a fer Treball Remunerat no legal (submergit) dins la pròpia llar al temps que cuiden la criatura, vaig plantejar una pregunta de síntesi (situació laboral + dins o fora de casa) que intentava recollir les diverses situacions raonablement possibles entre la mà d'obra femenina a la ciutat. Doncs bé, vegem la situació laboral que les nostres entrevistades declaren per a sí mateixes i per a les seves parelles a juny de 1994.

Taula 07. Situació laboral de les entrevistades i les seves parelles

	Entrevistades		Parelles	
	n	%	n	%
TR Fora de casa. T Complet	98	27.8	307	87.2
TR Fora de casa. T Parcial	30	8.5	5	1.4
TR Fora de casa. T Variable	22	6.3	11	3.1
TR Dins de casa. T Complet	5	1.4	1	0.3
TR Dins de casa. T Parcial	5	1.4	-	-
TR Dins de casa. T Variable	16	4.5	1	0.3
Atur	121	34.4	26	7.4
Mestressa de casa	54	15.3	-	-
Inactiva/u	1	0.3	1	0.3
TOTALS	352	100	352	100

La meitat de les mares entrevistades fa Treball Remunerat (50%). Aquesta taxa d'ocupació, que implica condicions laborals molt diverses, és molt alta tenint en compte la tradició de no activitat laboral de les dones amb criatures petites, fins i tot en poblacions amb una indústria tèxtil arrelada en el temps com Mataró. Ara bé, cal dir també que aquesta taxa d'ocupació és encara molt baixa si tenim en compte la important taxa d'atur. En efecte, un 34 % de les mares entrevistades són mares actives en atur que volen fer Treball Remunerat, mentre que solament el 15 % d'entrevistades es declara com a mestressa de casa. Pel fet de que totes les entrevistades han tingut un fill recentment aquestes dades d'activitat laboral són importants en la mesura que indiquen la profunditat dels canvis en les identitats femenines, però també són importants en la mesura que indiquen que avui tenir fills és quelcom penalitzat en el mercat de treball.

Observem amb més detall que entre les mares que fan Treball Remunerat (50%) la majoria el fa fora de casa (43%) però que un 7 % el realitza dins de casa, molt probablement fent treball submergit a temps parcial o variable, però també a temps complet. Podem suposar que en una situació més favorable per la indústria tèxtil aquest tipus de mà d'obra femenina augmentaria notablement. De fet, l'estudi d'Alòs-Moner, ja abans citat, sobre l'economia submergida i el sector tèxtil-confecció a la ciutat de Mataró hi destaca el següent: " *Una part del mercat de*

treball [del sector tèxtil] el formen les dones amb criatures petites, que busquen un horari flexible que les permeti atendre els fills; si a més poden fer la feina a casa estan disposades a acceptar una compensació econòmica reduïda. Aquestes dones formen la part principal del treball submergit: tenen entre 20 i 40 anys i en molts casos van treballar a la fàbrica i tenen, per tant, un cert nivell de formació" (Alòs-Moner & alt. 1992:180).

De fet, les dades declarades de Treball Remunerat dins de casa, per part de les nostres entrevistades, poden representar una proporció menor a la real perquè en el procés del treball de camp es va comprovar una certa reticència a parlar d'aquest treball submergit que sovint es fa dins la llar (una entrevista que s'estava fent a la "sala de màquines" va ser interrompuda pel pare de l'entrevistada que impedí que s'acabés)⁴. Sigui com sigui, i malgrat algunes situacions ben significatives com l'assenyalada, les dades de les que disposem no poden estar molt desviades de les tendències més generals, a la ciutat, de l'activitat laboral de les mares amb criatures de 0-3 anys.

Entre els marits de les entrevistades un 82 % fa Treball Remunerat a TC fora de casa i un 7 % està a l'atur (Maresme 1990: 14,7 % d'homes de 25-40 anys aturats. Alòs-Moner i alt. 1992). Solament en dues famílies el pare treballa dins de casa, probablement també en activitats submergides en el sector tèxtil. Aquesta alta ocupació dels marits fa molt evident la desigual trajectòria en l'accés al mercat de treball d'unes i altres. Donat que les entrevistades són en majoria mares-treballadores (85%) i no pas mares-mestresses de casa (15%), és molt probable que la seva maternitat hagi estat una de les principals causes de les seves actuals taxes d'atur.

Mares-Mestresses de casa / Mares-Treballadores

En efecte, solament un 15 % de les entrevistades es declaren en situació de Mestresses de casa, és a dir en situació d'activitat exclusiva i a temps complet al Treball Familiar. En general, les mares joves han deixat d'associar maternitat amb renúncia a estar al mercat de treball a quasi bé totes les capes socials. El fenomen no es desconegut però ara el podem apamar en tota la seva importància perquè el

---

⁴ Cal dir que al llarg de 1994 i 1995 la policia ha fet registres i detencions a la ciutat localitzant tallers il.legals on s'hi confecciona roba i es falsifiquen marques de prestigi.

veiem en una etapa del cicle de vida de les dones i les famílies en la qual la presència d'un fill(a) de 0-3 anys demana una part molt important de les energies de mare i/o pare. I aquesta informació pren encara més rellevància si pensem que s'obté en un moment de crisi econòmica i rebuig de mà d'obra femenina poc qualificada. Per tant, la identitat de les dones ha perdut definitivament la seva exclusiva definició social a través del matrimoni i la maternitat. Però l'important percentatge de mares joves que avui s'identifiquen a sí mateixes com a mares treballadores no es correspon amb un canvi equivalent en les pautes de contractació de la mà d'obra femenina en el mercat de treball. Durant el treball de camp d'aquesta recerca, a través de declaracions espontànies d'algunes entrevistades, es va posar de manifest que encara algunes mares són expulsades dels seus llocs de treball quan l'empresa coneix el seu embaràs. Aquestes declaracions prenen la forma de denúncia d'una sentida discriminació que fa difícil parlar avui d'abandó voluntari del mercat laboral per causa de la maternitat sinó més aviat d'una expulsió.

L'activitat de les entrevistades en el mercat de treball

Val la pena situar la situació laboral que declaren tenir les entrevistades en un context més general. Per la qual cosa és oportú fer una comparació de les seves dades d'activitat amb realitats més extenses: (a) les dades d'activitat de la ciutat i altres àmbits que aporta l'estudi de Alòs-Moner (1992), (b) les de l'Enquesta de la Regió Metropolitana (ERM) de Barcelona-1990.

Recordem que l'estructura i evolució de l'atur segons l'edat i el sexe, a la ciutat d'observació, mostra una disminució molt pronunciada de l'atur masculí però, *"En canvi, l'atur femení ha crescut fins el punt de que l'any 1990 quasi bé sis de cada deu aturats són dones, mentre l'any 1981 n'era poc més de tres; el creixement de l'atur femení és avui especialment elevat entre les dones de més de 25 anys"* (Alòs-Moner i altres, 1992:44). Per grups d'edat, pel període 1990-92, l'atur afecta sobretot al grup de 25-39 anys (42-43 % del total de demandants), especialment entre les dones (23-24% de les dones demandants ⁵).

Per tant, si l'atur femení de la ciutat, l'any 1991, per les dones entre 25-39 anys gira entorn del 24 %, entre les nostres entrevistades, totes mares recents, és 10

---

⁵ Segons dades, pel període citat, de la Oficina I, INEM, Mataró.

punts més alt. També cal tenir present que una part significativa de les entrevistades fa treball submergit al tèxtil-confecció o treball variable de baixa qualificació (dona de fer feines) no declarat. Es a dir, sembla ben clar que les mares joves, en situació de recent maternitat, es troben en una situació difícil per poder conciliar treball remunerat i criança del fill o filla.

Vegem ara les dades que proporciona l'Enquesta de la Regió Metropolitana de Barcelona sobre activitat femenina, comparades amb les dades d'activitat laboral de les entrevistades.

Taula 08. Comparació entre l'activitat femenina a Barcelona capital-1990 i l'activitat de les entrevistades a Mataró-1994

	Barcelona capital (dones fins 45 a.)	Mataró Entrevistades
Actives ocupades	60.7	50.0
Actives aturades	13.0	34.4
Total actives	73.7	84.4
Inactives	26.3	15.6
TOTALS	100.0	100.0

La taxa d'activitat de les dones fins a 45 anys a Barcelona es troba 10 punts per sota de l'activitat de les mares entrevistades a la ciutat de Mataró tot i que totes aquestes han tingut una maternitat recent. Es confirma per tant la tendència a una major activitat laboral de les dones mataronines respecte de Barcelona, Catalunya i Espanya, tal com ja s'havia observat en les dades d'Alòs-Moner i altres (1992). En aquest context específic la major joventut relativa de les mares entrevistades pot explicar la seva baixa identificació amb la categoria de mestressa de casa (15%), mentre que la seva maternitat recent pot explicar les altes taxes d'atur quan encara es parla de crisi de la indústria tèxtil a la ciutat.

Però la mateixa font de l'ERM informa que un 53,2 % de les mares de famílies barcelonines amb fills nadons declaren ser mestresses de casa. La disparitat és tant gran que sospitem que les dades s'han recollit de manera diferent: una cosa es "ser" mestressa de casa i l'altra "fer" de mestressa de casa quan s'està a l'atur,

per exemple. De fet, si comparem la dada de la ERM amb la de les mares de Mataró (totes amb fills 0-3 anys) en resulta una coincidència sempre i quan afegim a les mares-mestresses de casa les mares-treballadores en atur. Llavors l'activitat vista únicament des de l'ocupació és força coincident amb la de les mares de la ERM. Aquesta comparació ens adverteix de la cura que cal mantenir quan tractem de l'activitat de les dones. No és el mateix dir que algunes mares amb fills petits són mestresses de casa que dir que són mares treballadores en atur.

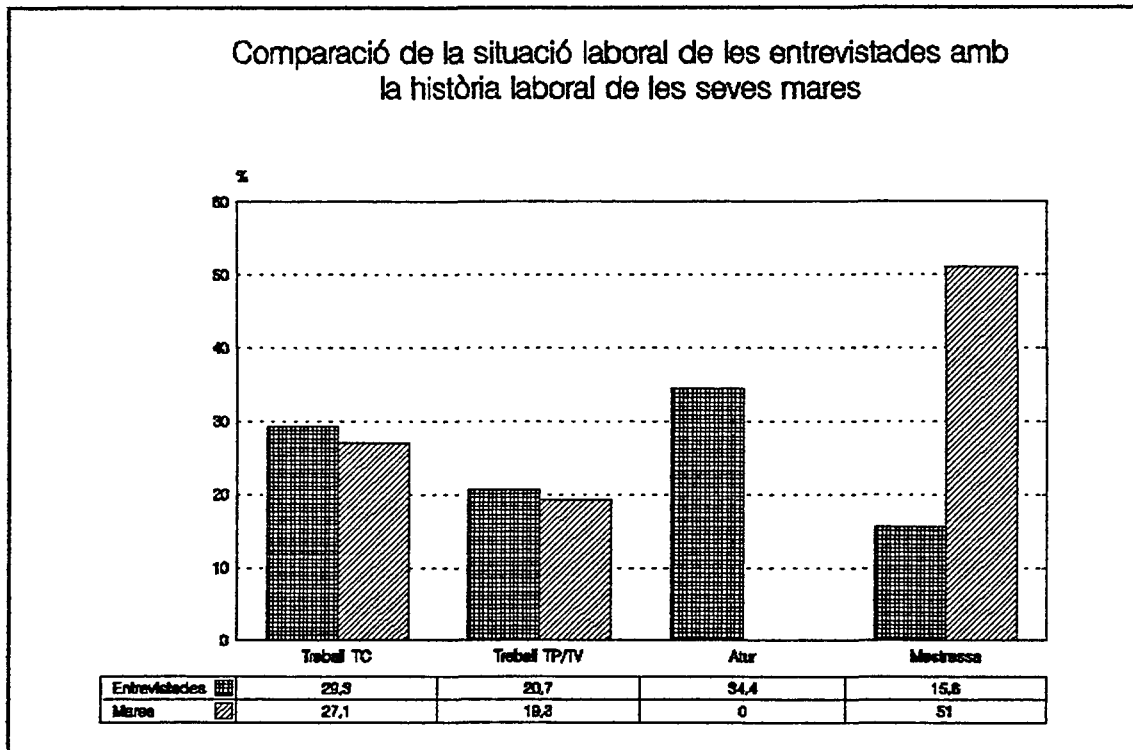
Però sigui com sigui, les comparacions realitzades ens venen a confirmar que actualment a les zones urbanes industrialitzades de Catalunya, al menys una meitat de les mares amb criatures 0-3 anys són laboralment actives en el mercat de treball, de manera molt diversa en quan a condicions laborals i qualificació professional, i que l'altra meitat, voluntària o involuntària, es dedica en exclusiva al Treball Familiar no remunerat. Cosa que és del tot rellevant per explicar el nostre objecte d'estudi: les modalitats i repartiment actual del Treball Familiar entre les parelles amb fills entre zero i tres anys d'edat.

La situació laboral de les entrevistades i la de les seves mares

Seguint el fil de la ruptura cultural amb la pauta que identificava la maternitat amb l'autoexclusió del mercat laboral, he considerat oportú establir una comparació entre la situació laboral de les entrevistades i la situació laboral de les seves pròpies mares. Aquesta comparació és un pèl forçada donat que es compara una generació de mares joves, encara en procés de construir una història laboral, amb una generació de mares ja grans amb una història laboral construïda.

Però tenint això en compte, la comparació és prou interessant: les diferències entre la pràctica laboral actual de les entrevistades i la pràctica laboral de les seves mares són petites; en canvi, les diferències en la forma d'entendre la situació són molt grans. La gràfica que segueix és molt clara al respecte: els percentatges d'entrevistades i de les seves pròpies mares que fan o van fer treball remunerat a temps complet o a temps parcial o variable són molt similars; allò radicalment diferent es troba en la manera d'entendre la relació amb el mercat de treball d'aquelles que n'estan o n'han estat excloses.

Gràfica 11

(f) El grup professional de les entrevistades i les seves parelles

Hem vist que la meitat de les mares entrevistades estan ocupades en el mercat de treball en condicions laborals molt diverses. Diverses, en primer lloc, en relació al temps que cada persona dedica al Treball Remunerat, diverses també des del punt de vista de la categoria i qualificació professional. La categoria professional és una variable molt important de posició en l'estructura social i he hipotetitzat que confluent amb la situació laboral, els estudis, i els antecedents familiars pot explicar una part molt important de les modalitats de repartiment del Treball Familiar.

Doncs bé, vegem a continuació com es distribueixen les categories professionals de les entrevistades i els seus cònjuges tenint en compte que he recollit la categoria mestressa de casa com un tipus de qualificació o especialització professional perquè implica també un determinat estatus, habilitats i qualificació. Es recullen les respostes de totes les entrevistades que tenen relació, o l'han tingut alguna vegada, amb el mercat de treball (encara que en el moment de fer

l'entrevista estiguessin en atur o es declaraessin mestresses de casa) ⁶. Solament presento les categories representades a la mostra.

Taula 09. Grup professional de l'entrevistada i la seva parella

	Entrevistades		Parelles	
	n	%	n	%
1. Empresari/a, menys de 5 ass.	1	0.3	5	1.4
Directors, gerents	-	-	7	2.0
Professions liberals	6	1.7	11	3.1
2. Autònom, comerciant	8	2.3	38	10.8
Càrrecs intermitjos	32	9.1	32	9.1
3. Resta per.adm,com,tècnic	72	20.5	41	11.6
4. Treball manual qualificat	138	39.2	190	54.0
Treball manual no qualificat	39	11.1	25	7.1
5. Mestressa de casa	53	15.1	-	-
6. Incapacitat/jubilat	-	-	1	0.3
7. No classificable	3	0.9	2	0.6
TOTALS	352	100	352	100

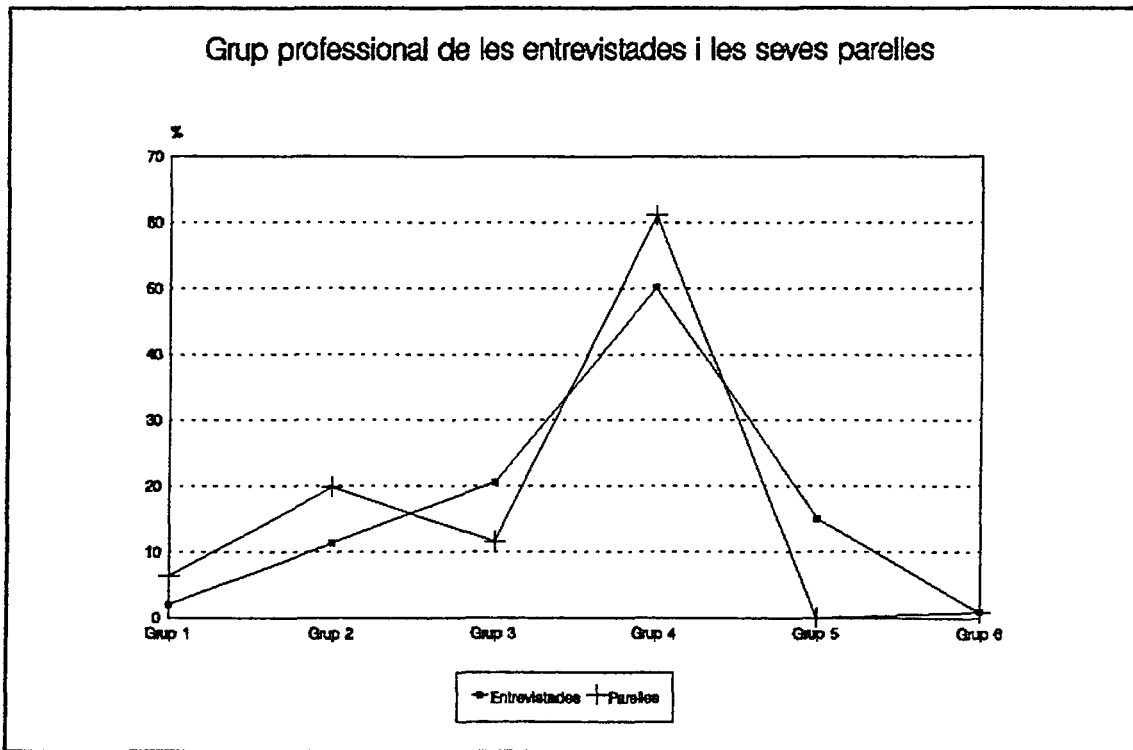
En els tres grups més alts (empresaris, gerents, professionals liberals) tenim pocs efectius: solament 7 dones i 23 homes. En les categories mitges, on situo les persones que són autònomes i les que tenen càrrecs intermitjos (mestres, professorat de secundària, caps de personal), les dones mostren efectius al voltant del 10 % front un 20 % d'homes. En el grup de resta de personal administratiu, comercial o tècnic les dones amb un 20 % doblen els homes amb un 11 %. Són obreres el 50 % de les entrevistades així com el 60 % dels seus cònjuges. Un 15% es declara com mestressa de casa, grup al qual no hi queda situat cap dels marits. Així doncs, podem sintetitzar a *grosso modo* l'estructura de les categories professionals de les parelles de la mostra amb que treballem de la manera següent:

⁶ És difícil i controvertit el procés de categorització dels grups d'estatus professional. No puc pas entrar ara en una polèmica que és molt complexa (Merllié 1989). He revisat diverses propostes de classificació (ERM 1992, Alòs-Moner 1992, Kellerhals 1982, EPA, etc) fins arribar a la que es presenta en el qüestionari.

	Entrevistades	Cònjuges
Categories més altes	2 %	7 %
Categories mig-altes	10 %	20 %
Categories mitges	20 %	10 %
Categories baixes	50 %	60 %
Mestresses de casa	15 %	--
Altres situacions	3 %	3 %

En conjunt, l'estatus professional de les mares és més baix que el dels seus marits, però la distància més significativa entre unes i altres es dona en les categories altes i en les categories mitges, a favor dels homes. Cal recordar, per la seva influència decisiva en la posició professional, que si bé els capitals escolars de les entrevistades eren més baixos que els dels seus cònjuges fins a secundària, els efectius de qualificacions universitàries eren molt similars. Però malgrat aquesta equivalent formació superior les entrevistades estan situades sempre en posicions professionals inferiors. A la gràfica que segueix apareixen amb claredat les diferències més notables.

Gràfica 12

Caldrà tenir en compte que la categoria més alta entre les entrevistades té francament molt pocs efectius (solament 7 dones), però ha semblat oportú mantenir-la una vegada comprovada la seva consistència a través dels ingressos declarats. No es podrà fer cap mena de generalització respecte d'aquest grup d'alt estatus però sí comprovar si mostra algun comportament diferencial com per exemple ho fa a França on té més fills que no pas les dones de menor estatus professional, o comprovar si presenta alguna especificitat en la forma de resoldre, amb la parella, el treball familiar.

(g) Sector d'activitat

Taula 10. Comparació del sector d'activitat (actives i actius)

SECTOR D'ACTIVITAT	Entrevistades		Cònjuges	
	n	%	n	%
Tèxtil, calçat, pell	150	50	69	20
Metall, Quím, Const, altres indus.	14	4	147	42
Sanitat, Ensenyança, S.Socials	53	18	26	7
Altres serveis	83	28	106	31
Total	300	100	348	100

La meitat de les mares actives entrevistades se situen en el sector tèxtil i quasi bé l'altra meitat en el sector serveis. De tal manera que la seva taxa d'ocupació per grans sectors es desvia de les pautes generals de l'estructura ocupacional de les dones al conjunt d'Espanya⁷ però, fet més rellevant, també es desvia força de la ocupació catalana. Aquest fet diferencial -més dones a la indústria que no pas a serveis, especialment la tèxtil- tant pot explicar la major taxa global d'activitat de les dones de la ciutat com també el seu major atur actual. Per part dels marits, una part important (38 %) s'ubica en el sector serveis però en una taxa també molt per sota de la general al país. Per tant, sembla clar que les mares i pares de les famílies que aquí estem investigant tenen una més alta relació ocupacional amb el sector industrial que no pas amb el sector de serveis. Malgrat tot les darreres tendències d'ocupació a la ciutat semblen que van cap a la reducció d'aquesta especificitat laboral de la ciutat tal com es comprova a les dades següents.

⁷ L'any 1991, pel conjunt d'Espanya, el 57 % de dones ocupades ho estan en el sector serveis. Vegeu més dades al respecte a : Instituto de la Mujer, La mujer en cifras 1992, Madrid, Ministerio de Asuntos Sociales, 1992; La mujer en cifras. Una década 1982-1992, Madrid, Mª A.S., 1994

Taula 11. Estructura de l'ocupació per sectors d'activitats (en %)

	Catalunya		Maresme		Mataró	
	1986	Diferència 1970-1986	1986	Diferència 1970-1986	1986	Diferència 1970-1986
S. agrari	5,4	-3,2	5,9	-6,5	3,2	-0,7
Indústria	39,3	-4,8	41,6	-3,8	51,0	-5,6
Construcció	5,8	-5,3	5,7	-8,2	9,6	-2,6
Serveis	49,5	+13,3	43,6	+16,5	36,2	+9,0
Total	100		100		100	

Font: CIDC (sd, 1988) segons cita d'Alòs-Moner i alt (1992)

Com diuen els autors de l'estudi consultat (Alòs-Moner 1992:36), des de 1970 es pot apreciar com a la ciutat de Mataró hi ha hagut *"una forta reducció de la població ocupada en la construcció, en el sector agrari i en les activitats tèxtils i confecció, i menys en altres activitats industrials. Al mateix temps, guanyen pes en l'estructura ocupacional pràcticament tots els capítols del sector serveis: comerç, turisme, administració pública, serveis financers, transports"*. Es a dir el sector que més ocupació ha perdut ha estat el sector industrial i el que més ocupació ha creat ha estat el sector serveis, encara que el moviment tant en un o altra sentit ha estat més moderat a la ciutat que a la resta de Catalunya. Per tant, la situació i condicions laborals de les entrevistades i les seves parelles cal entendre-les des d'aquest context que canvia cap a un augment del sector serveis, sector que, cal dir-ho, és favorable a la ocupació femenina.

(h) Els ingressos de les entrevistades i les seves parelles

La situació econòmica de les famílies depèn quasi bé sempre dels ingressos mensuals que proporciona el treball dels adults. En el cas que ens ocupa sabem que la meitat de les entrevistades té una relació més o menys consolidada en el mercat de treball remunerat i que, per tant, tenen un paper actiu en la resolució de l'economia familiar. Ara bé, les dades d'ingressos inclouen també aquells procedents dels subsidi d'atur que reben algunes de les que es declaren aturades i alguns cònjuges que es troben en la mateixa situació. Però ni tots els cònjuges, ni totes les entrevistades en atur reben aquest subsidi tal com es pot comprovar a la taula que segueix. Com és habitual en les tècniques d'enquesta, la pregunta

sobre ingressos és sovint rebutjada i no contestada; en el nostre cas l'abstenció és relativament menor (15%), i donada la representativitat ja demostrada de la mostra amb la que es treballa considero que les tendències que indiquen les respostes del 85 % de les entrevistades són prou fiables. A efectes del nostre objecte d'estudi, comparar el nivell d'ingressos individuals entre la parella pot ser un indicador del grau d'autonomia econòmica de les dones entrevistades i per tant una via explicativa del nostre objecte d'estudi.

Taula 12. Ingressos mensuals de les entrevistades i les seves parelles

	Entrevistades		Parelles	
	n	%	n	%
No ingressa res	121	34.4	10	2.8
Menys de 40.000	28	8.0	4	1.1
40.001 a 70.000	71	20.2	16	4.5
70.001 a 100.000	38	10.8	68	19.3
100.001 a 150.000	25	7.1	128	36.4
150.001 a 200.000	12	3.4	44	12.5
200.001 a 270.000	5	1.4	21	6.0
270.001 a més	1	0.3	8	2.3
No contesta	51	14.5	53	15.1
TOTALS	352	100	352	100

Les diferències entre les rendes de les entrevistades i les dels seus cònjuges són notables: a més renda, menys presència de mares i més presència de pares. Si bé el nivell d'estudi i la qualificació personal per accedir al mercat de treball eren similars entre unes i altres, també sabem que en la classificació de les categories professionals les entrevistades han mostrat ocupar molt poc els graons superiors. Doncs bé, solament 1 de cada 10 mares ingressa entre les cent i les dues-centes mil pessetes, mentre que 5 de cada 10 pares guanyen aquesta renda.

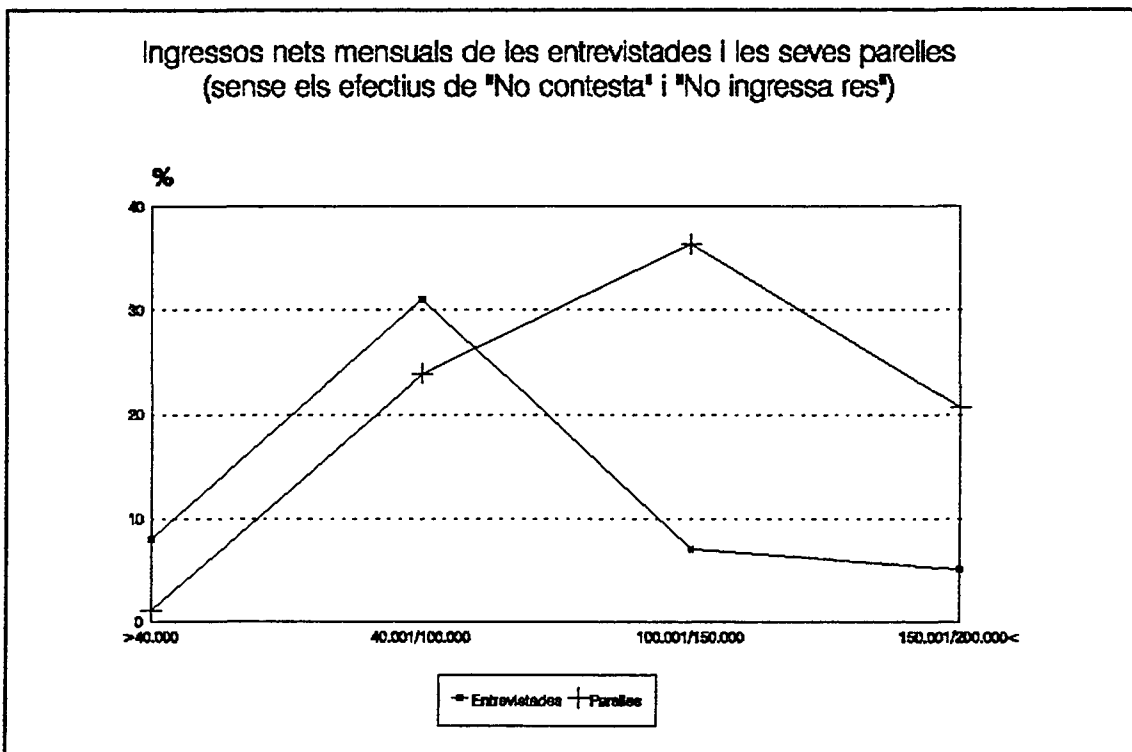
A mesura que disminueixen els ingressos augmenta el nombre de dones. Una dada a retenir és que el 34 % no ingressa res. Podem deduir que un 15 % són les que s'han declarat mestresses de casa, mentre que prop del 20% restant han de ser

entrevistades que es declaren en atur. La resta de les que es declaren en atur sembla que tenen algun tipus d'ingrés procedent del subsidi d'atur o bé de treball remunerat submergit.

A la gràfica que segueix s'hi mostren aquestes dades ja agregades i s'hi expressa molt clarament la relació inversa entre els ingressos de les entrevistades i els de les seves parelles (per facilitar la lectura no s'expressen gràficament les no respostes).

Gràfica 13

Però allò més important a retenir d'aquestes dades és que independentment del que declarin les mares respecte de la seva identitat professional, un 66 % té ingressos personals (de molt diversa quantitat) i un 34 % no en té cap; és molt probable que les situacions de fet respecte del nostre objecte d'estudi siguin, voluntària o involuntàriament, ben diverses: des de la dedicació exclusiva i assumida al Treball Familiar, tal com ho és pel 15 % d'entrevistades que es declara mestressa de casa, fins la dedicació exclusiva però, sembla, que no voluntària d'un altra 20 % que no ingressa res, passant per la dedicació exclusiva d'algunes mares que ingressen subsidi d'atur, més la diversitat possible al voltant de les mares que

fan treball remunerat. Cal avançar en l'anàlisi per poder dilucidar i comprovar aquestes hipòtesis de treball.

En definitiva, les modalitats de repartiment de la massa de treball, vistes des de les diverses condicions materials de vida de les mares entrevistades (especialment estudis, grup professional i ingressos), plantegen la possibilitat de considerar formes molt diverses en el grau i significació del repartiment del treball entre ambdós cònjuges. I allò que ha aparegut de manera ben clara és que la generació familiar que estem tractant, a través de les entrevistes a les mares, és una generació que com a tal, és a dir de manera generalitzada, ja mostra comportaments rupturistes respecte de les situacions i comportaments de la generació dels seus pares. En aquest sentit és d'esperar que es comprovi, també, l'emergència significativa de noves relacions de gènere derivades de noves formes de repartiment de la massa de treball entre la parella.

* * * * *

Fins aquí s'ha fet una descripció d'alguns trets socials de les entrevistades i les seves famílies i hem pogut comprovar la diversitat de les seves situacions i condicions materials de vida. Però aquesta diversitat ens diu poca cosa si no relacionem una característica amb l'altra i vegem el grau i la força de l'associació que mantenen entre sí, de tal manera que puguem configurar diferents grups de mares i famílies. El capítol següent avança en aquesta línia.

Annex 1 : Indicadors demogràfics bàsics d'Espanya, Catalunya i Barcelona ciutat.

	Espanya		Catalunya		Barcelona	
	1980	1990	1980	1990	1980/81	1990/91
Esperança de vida:						
Homes	72,5	73,4	73,8	73,8	72,9	73,3
Dones	78,6	80,5	79,5	80,8	79,4	80,6
Matrimonis de solters: (per cada 1.000 persones)						
ISN Homes	787	685	747	668	572	649
ISN Dones	767	694	731	687	545	664
Edat mitjana al primer matrimoni:						
Homes	25,4	27,5	25,4	27,1	26,2	29
Dones	23,4	25,3	23	24,9	24,1	27
Matrimonis totals	220.674	220.533	30.592	33.726	8.112	8.860
Matrimonis només civils (%)	4,5	19,3	4,7	25,9	1,15	34
Processos de separació i divorci iniciats	16.363	59.463	4.014	13.049	-	-
	(1981)		(1981)			
Processos de separació i divorci per cada 100 matrimonis	8,1	27	15	40	-	-
	(1981)		(1981)			
Nombre de fills per dona	2,21	1,36	1,88	1,24	1,6	1,14
Edat mitjana a la maternitat	28,2	28,8	27,9	29,4	28,5	30,3
Naixements totals	571.018	401.425	79.758	56.802	21.129	13.472
Naixements fora del matrimoni (%)	3,9	9,6	6	11,1	9,9	14,1
D'aquests últims, % pare no reconeix	60,8	17,4	43,3	13,3	47,9	15,6

Font: Centre d'Estudis Demogràfics

Extret de : Ll. Flaquer i M. Solsona, "La situació de la família a Barcelona". Barcelona i Societat, núm. 3:14, 1995

3.2. Primers perfils de les mares entrevistades

La caracterització de les mares avança a través de l'anàlisi bivariada dels seus trets socials bàsics, anàlisi que em permet accomplir dos objectius : per una banda, conèixer de manera progressiva i acumulativa els trets específics que uneixen o separen socialment unes i altres mares, per altra banda, discernir entre aquells trets que poden tenir més pes explicatiu en la diferenciació dels possibles tipus de famílies i descartar aquells altres que tenen poca o cap influència en els agrupaments de les unitats observades, de tal manera que pugui considerar la seva inclusió o exclusió a la posterior anàlisi multivariada. L'anàlisi diferencial ¹ es fa amb el següent conjunt de variables: zona de residència, edat, lloc de naixement dels pares de l'entrevistada, situació laboral, nivell d'estudis, grup professional, i nombre de fills, més altres variables segons va demanant el mateix procés d'anàlisi.

3.2.1 Les mares dels diferents barris de la ciutat: de la zona burgesa a la zona obrera.

M'he reservat d'exposar, fins aquí, els criteris de zonificació territorial perquè m'ha semblat més oportú fer-ho ara que s'haurà d'utilitzar abastament la categoria Zona. Per tant, primer es justifica la classificació territorial i a continuació s'exposen els resultats de l'anàlisi.

Operacionalització de les categories de zona territorial

A partir dels 12 barris de la ciutat he construït 5 categories territorials que nomeno "Zones" per tal de reduir el nombre massa elevat de categories originals. Tenint en compte que considero el territori de residència com un microcosmos de vida quotidiana dins del qual les famílies, i especialment les dones, hi tenen interaccions importants (mercat, escoles, bancs, places, parcs, església, festes, etc), he agrupat els barris no pas per la seva proximitat geogràfica sinó per la seva proximitat segons tres criteris:

---

¹ Com a suport estadístic presento al final de cada subcapítol uns quadres de percentatges que corresponen a l'anàlisi bivariada a la qual s'hagi fet referència, així com un quadre complementari amb el grau de significació de la independència o associació entre variables (*Chi-quadrat*). Cal dir també que a mesura que avanci en els resultats de l'anàlisi bivariada la seva expressió serà més sintètica i es farà menys ús d'il·lustració gràfica, evitant repeticions i redundàncies, per ressaltar en canvi, allò bàsic o específic.

- (1) Percentatge de població resident al barri amb nivell escolar màxim i mínim
- (2) Percentatge de població resident al barri nascuda a Catalunya
- (3) Unitats mostrals a cada barri

De tal manera que de la reunió i ordenació d'aquestes dades n'ha resultat cinc zones territorials amb una certa homogeneïtzació cultural i un pes relativament pròxim dels efectius resultants. El procés i resultat d'aquesta operació ha estat el següent.

Taula 13. Operacionalització de les cinc zones de residència de la ciutat

	Característiques de la població del barri			Unitats mostrals	ZONA	Entrevistades per Zona
	% Títols universitat	% No estudis	% Nascuts Catalunya			
Centre	9.8	29.8	78	10	1	84
Eixample	8.3	27.9	78	74		
Peranàs	3.8	34.0	62	37	2	61
Palau-Escorxador	3.7	38.5	58	16		
Vista Alegre	3.5	34.9	64	8		
Pla d'en Boet	2.6	40.0	58	13	3	68
Rocafonda	2.4	42.0	55	34		
Molins-Torner	2.4	43.2	55	21		
Cirera	1.4	51.8	46	13	4	71
Cerdanyola Nord	1.3	44.9	51	58		
Cerdanyola Sud	1.0	49.6	46	57	5	68
La Llàntia	0.6	51.6	48	11		

A la vista del quadre d'operacionalització de les zones queda ben clar que estic parlant de territoris ben diferenciats des d'un punt de vista social. Queda també ben clar que la Zona 1 (Centre i Eixample) és la que reuneix més condicions per ser adjectivada de zona burgesa de la ciutat, la qual cosa no exclou que en aquest territori hi hagi diversitat interna. La resta de zones, tal com aquí han quedat delimitades territorialment, queden ordenades de major a menor capital escolar de la seva població i de major a menor origen català. I d'entrada no sembla pas que hàgim d'esperar trets similars entre les entrevistades de la Zona 2 i les de la Zona 5. Per tant, tenint en compte que hipotetitzo que el nivell d'estudis es una variable

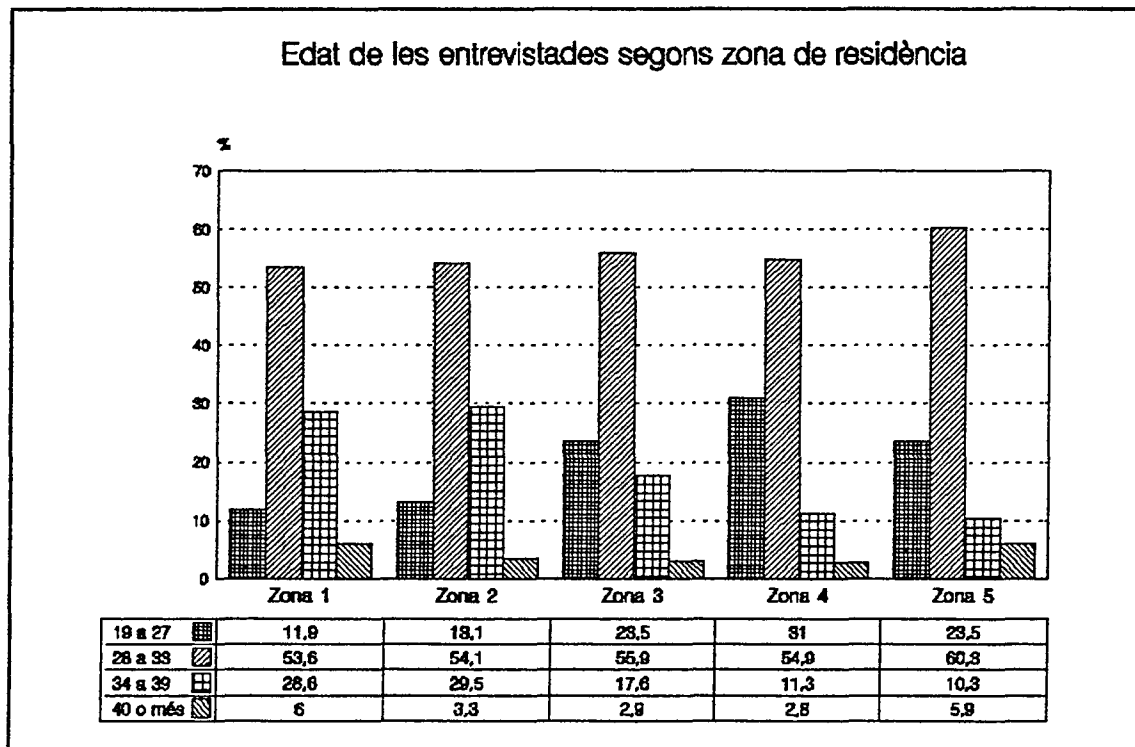
molt important per explicar el meu objecte d'estudi, pot resultar que els diferents territoris indicats siguin l'espai ocupat per tipus familiars específics i diferenciats. A la llum de les dades que vegem podem considerar si mantenim la variable barri com allò que hem hipotetitzat: un territori on la família i les relacions de parella mostren formes de vida específiques i diferents a d'altres barris.

I, en efecte, l'anàlisi d'algunes de les característiques socials de les entrevistades per barris posa en evidència l'existència d'una forta polarització centre-perifèria que, cal dir-ho, no esperava pas que fos de tanta contundència. Per això es pot parlar sense embuts de que a la ciutat d'observació hi ha una forta desigualtat entre les característiques personals i condicions de vida de les entrevistades a la zona 1 (Centre i Eixample) i les de les entrevistades a la resta de barris de la ciutat. De fet, les mares de la Zona 1 reuneixen més capital cultural, més capital professional i més recursos econòmics que en cap altra zona de la ciutat; i viuen en la zona que sabem que disposa de més equipaments, serveis i recursos socials. Contràriament, les altres 4 zones, amb alguna matització, són el lloc de residència de mares amb característiques pròpies de famílies obreres: baixos capitals escolars, poca qualificació professional, pocs ingressos econòmics. Cal però matisar una mica més i veure, zona a zona, les característiques més rellevants de les mares que hi resideixen.

Les mares de la Zona 1: Centre i Eixample (24%) [vegeu Quadre 1, p. 305]

Pel que fa a l'edat, les mares de la zona 1 (Centre i Eixample) mostren, amb la Zona 2, una major proporció relativa de mares de més edat, especialment del grup entre 34 i 39 anys; mentre, les mares de les tres zones restants mostren la major proporció relativa de mares molt joves (19-27). De fet, a mesura que passem, en ordre, d'una a altra zona, augmenta el percentatge de menor edat de les mares ($p = 0.02489$ $gI = 12$)². Més endavant veurem que aquest fet diferencial, mares més grans a la zona de component burgès i mares més joves a les zones de component obrer, està relacionat amb què més es retarda la primera maternitat a mesura que les mares augmenten els capitals escolars i professionals.

Gràfica 14

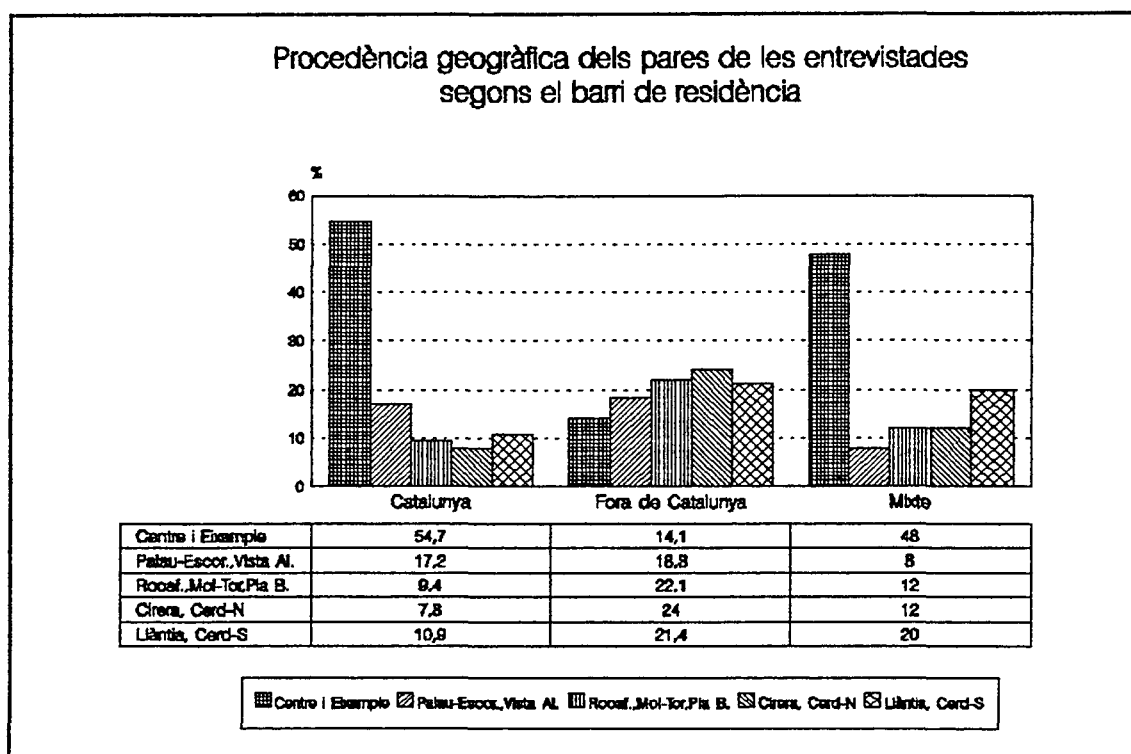

² Al llarg de l'exposició de resultats de l'anàlisi bivariada sovint il·lustraré el grau d'associació entre les dues variables contemplades (en aquest cas, zona i edat) amb la significació estadística de la relació segons càlcul de la X²

A la Zona 1 hi destaca de molt la concentració del 55 % de mares que tenen pares catalans, mentre que l'altra 45 % d'entrevistades amb pares d'origen català es distribueix amb percentatges similars per les altres quatre zones restants

($p=0.00000$ $gI=12$). Aquesta important concentració de persones d'origen català a la Zona 1 s'explica sense dificultats perquè ja coneixem que els barris perifèrics i obrers de la ciutat van créixer en funció de la immigració que arribà els anys cinquanta i seixanta. Els fills i filles de les famílies immigrades han continuat vivint al barri dels seus pares o altres barris obrers, i pocs fills o filles de les famílies autòctones dels barris Centre i Eixample han anat a viure als barris d'immigració ³.

Gràfica 15

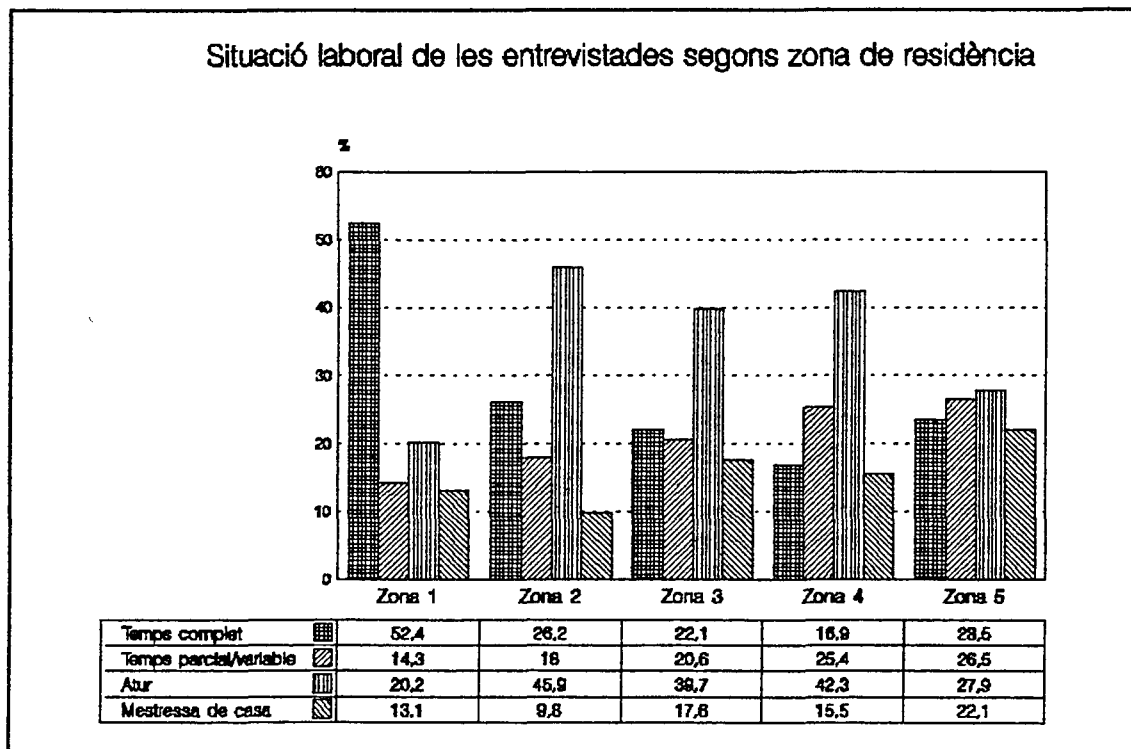
³ Això pot canviar molt ràpidament els pròxims anys per causa del nou pla de desenvolupament urbà de la ciutat que afecta notablement el barri obrer de Vista Alegre (on s'hi estan construint habitatges unifamiliars o plurifamiliars de cost mig alt), així com el nou barri adjacent de Camí de la Serra. Actualment ja s'hi estan instal.lant famílies joves de classe mitja o mitja-baixa, procedents del centre de la ciutat o dels barris tradicionalment obrers de la ciutat.

La situació laboral de les entrevistades està també molt polaritzada segons els barris ($p=0.00013$ $gl=12$). Si observem les dades, zona a zona, es veu clarament com decreix el treball a temps complet des de la zona 1 (52 %) fins a la zona 5 (24 %) tot i que és en la zona 4 on s’hi fa menys treball remunerat a temps complet i més treball remunerat a temps variable.

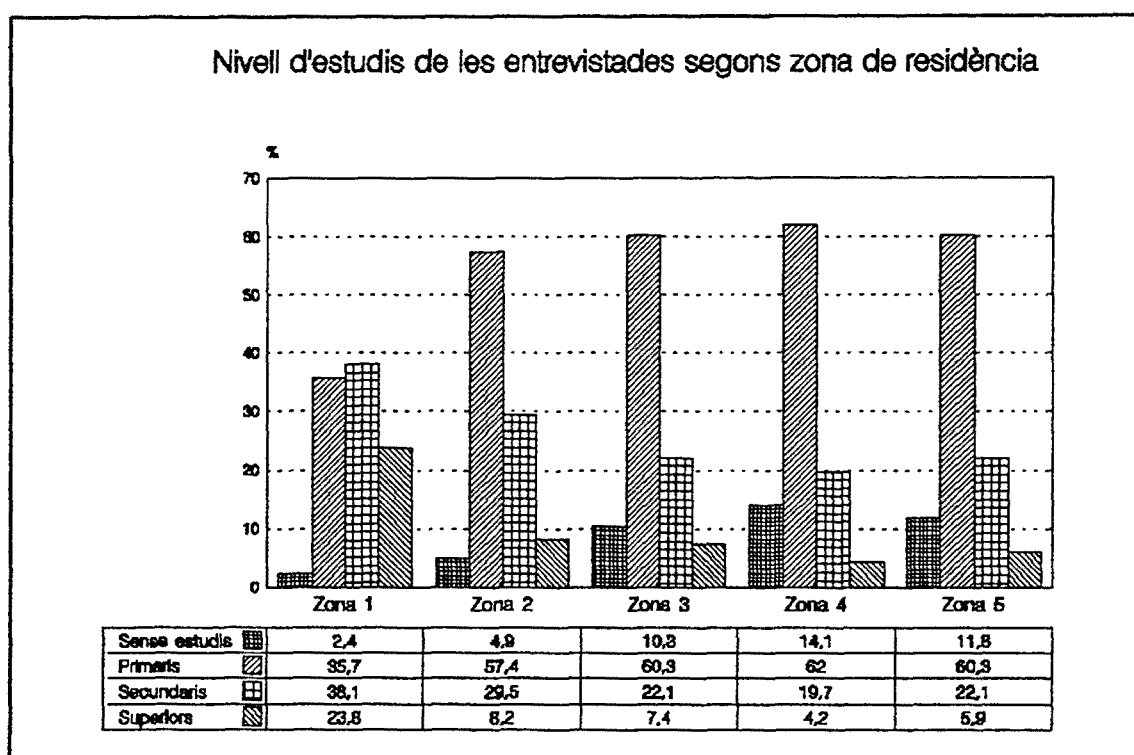
També podem observar l’altra cara de la moneda: l’atur és la situació dominant de les zones 2 a 4; solament disminueix a la zona 5 on les quatre categories de situació laboral mostren proporcions molt similars, en part perquè en aquesta zona 5 l’atur és menor i en part perquè augmenten les mestresses de casa, fet que probablement s’explica per l’específica estructura d’edats que la zona presenta, amb més mares grans que no pas a la resta de zones obreres. Caldrà tenir-ho en compte com a especificitat de la zona 5.

Gràfica 16

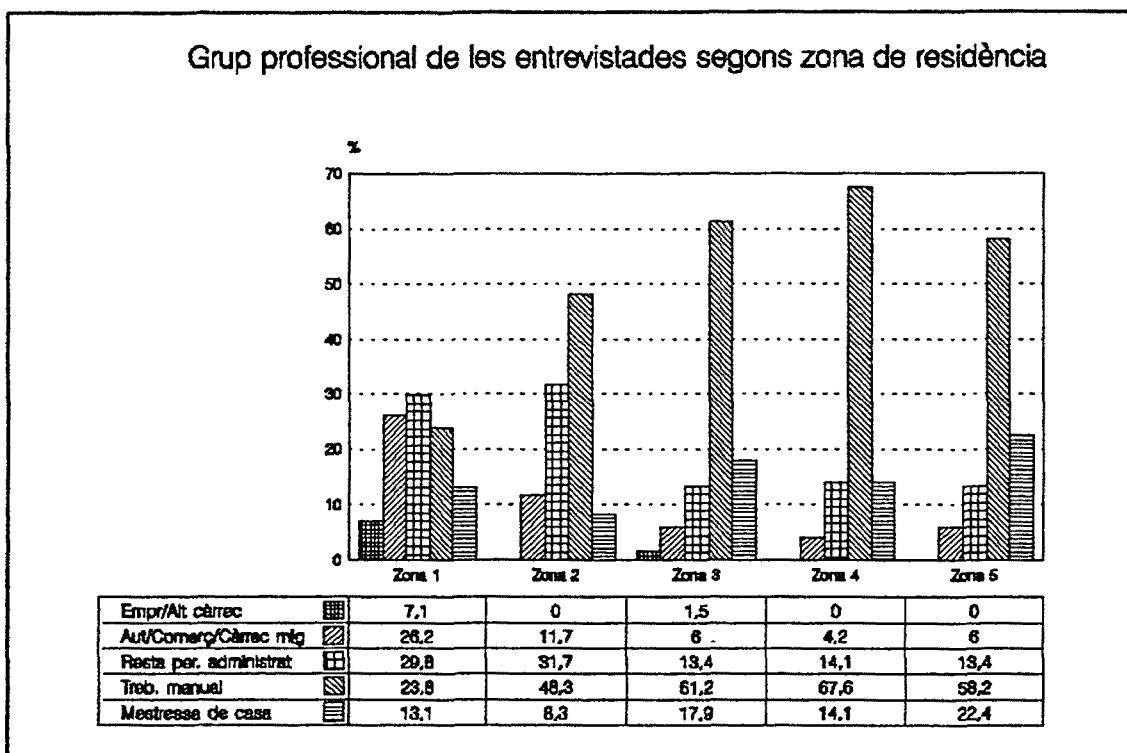
El nivell d'estudis i la qualificació professional mostren dades d'estructura equivalent: d'una a l'altra zona, de la 1 a la 5, augmenten les mares sense estudis, mentre que decreixen les mares amb estudis secundaris i superiors. Un 62 % de mares residint a la Zona 1 (Centre i Eixample) té estudis secundaris o superiors mentre que les mares de les zones 3,4,5 no arriben al 30 %.

Gràfica 17

Pel que fa al grup professional observem, també, que les dades s'estructuren de la mateixa manera : a mesura que passem, en ordre, d'una a altra zona, es va reduint la presència de mares en els tres grups professionals més qualificats, mentre que va en augment el treball manual.

Gràfica 18

Per tant, és indubtable que la Zona 1, que inclou els barris Centre i Eixample, és la zona de majors recursos culturals i socials, amb distància dels que es disposa a les altres zones de la ciutat.

Les mares de la Zona 2 : Peramàs, Palau-Escorxador, Vista Alegre (17%)

Les mares de la Zona 2 mostren algunes característiques que permet situar-les en un punt intermig entre les mares residents a la Zona 1, que podem anomenar zona burgesa, i les mares residents a les Zones 3, 4 i 5 en les quals les característiques de les mares es distribueixen de manera molt similar i poden ser situades en un context de famílies obreres o treballadors manuals. La posició intermitja de la Zona 2, entre zona burgesa i zona netament obrera, es dedueix sobre tot per la proporció relativa de mares que tenen nivells escolars de secundària o universitat (38%), la qual cosa les situa entre la Zona 1 (62%) i les tres zones restants (29%, 24%, 28%).

La Zona 2 també destaca notablement per sobre de les zones obreres en la major proporció de mares situades en el grup professional de "resta de personal administratiu, comercial o tècnic" (auxiliars administratives, auxiliars de clínica, dependents, etc), la qual cosa sembla tenir una evident relació amb la major proporció de mares que en aquesta zona tenen la secundària acabada. Aquests dos indicadors -més capital escolar i més capital professional- poden estar indicant que a la Zona pot haver-hi hagut una certa mobilitat social ascendent de tipus estructural. Això permet que pugui ser clarament diferenciada de les altres tres zones obreres per passar a ser considerada com una zona de transició entre la zona més burgesa de la ciutat i les zones més obreres.

En canvi, altres característiques de les entrevistades fan de la Zona 2 un territori molt proper a les zones netament obreres: el lloc de naixement dels seus pares, el treball a temps complet, l'atur i el nombre de fills són molt similars a les zones 2, 3, 4, 5. En efecte: a totes aquestes zones el 80 % d'entrevistades tenen pares nascuts fora de Catalunya i el treball a temps complet ocupa un mínim de les entrevistades a la zona 4 (17%) fins a un màxim a la Zona 2 (26%), ambdós percentatges molt lluny de la ocupació a temps complet de les mares de la Zona 1 (53%). Així mateix, l'atur de les mares a les zones 2, 3 i 4 doble, amb escaig, l'atur de les entrevistades a la Zona 1. També, en conjunt, a les quatre zones tenen més fills (molt poc més, però més) que a la Zona 1.

Les mares de la Zona 3: Pla d'en Boet, Rocafonda, Molins-Torner (19%); Zona 4: Cirera, Cerdanyola Nord (20%); Zona 5: Cerdanyola Sud, la Llàntia (19%)
Aquestes tres zones acullen set barris de diferent tamany que van començar a construir-se i envoltar la ciutat a partir dels anys cinquanta. Tots ells estan bàsicament habitats per població obrera d'origen immigrant. Vegem els trets de les mares entrevistades:

- hi ha una major proporció de mares molt joves que contrasta amb la major edat de les mares més grans a les zones a la zona burgesa i de transició.
- entre el 80 i 90% d'entrevistades són filles de pares nascuts fora de Catalunya.
- hi és més freqüent el treball remunerat a temps parcial o variable, sobre tot a les Zones 4 i 5 que reuneixen el 56 % d'aquestes situacions de treball que, en general, són de baixa qualificació i molt alta precarietat.

- hi destaca la Zona 5 (Cerdanyola Sud i La Llàntia) pel major percentatge relatiu de mestresses de casa (28%).
- les tres zones concentren el 83 % de les mares sense estudis
- al voltant del 60 % de les mares de cadascuna de les tres zones són obreres, i prop del 20 % mestresses de casa.

A mode de síntesi: tres territoris, tres perfils de mares

A afectes dels nivells d'estudis, situació laboral, grup professional i territori de residència, les entrevistades poden ser classificades en tres perfils socialment ben diferenciats:

	Capitals escolars i professionals	Situació laboral (% aproxinats)	Grup professional (% aproxinats)	Zona de residència
Grup A (a zona burgesa)	Alts	50 % T R T.Complet 15 % T R T.Variable 20 % atur 10 % m.de casa	25 % obreres	1
Grup B (a zona transició)	Mitjos-baixos i baixos	25 % T R T.Complet 20 % T R T.Variable 45 % en atur 10 % m.de casa	50 % obreres	2
Grup C (a zona obrera)	Baixos i molt baixos	20 % T R T.Complet 25 % T R T.Variable 40 % en atur 20 % m.de casa	65 % obreres	3 4 5

El caràcter més burgès o més obrer dels tres grups d'entrevistades queda ben il.lustrat pel tipus de qualificació professional d'un o altre: el grup A presenta solament un 24% de mares treballadores manuals; el grup B en presenta ja un 48 % més un 32 % de dependents, auxiliars administratives, auxiliars de clínica, ("resta de personal"); el grup C presenta més del 60 % de mares treballadores manuals i solament un 13 % de mares classificades com a resta de personal (p=0.00000 gl=16).

Per tant, donat que el territori acull i representa tres perfils de mares que es poden acotar empíricament a partir de característiques socials bàsiques (estudis, situació

laboral i grup professional) és pertinent pensar que segons aquests perfils es poden trobar diferents modalitats de repartiment del Treball Familiar entre la parella així com diversitat en les representacions i significació de la família.

En canvi, el nombre de fills (un, dos tres o més) s'ha mostrat de manera rotunda independent del territori: l'anàlisi mostra que la distribució dels fills és molt equitativa a tota la ciutat ($p=0.91561$ $gl=8$). Davant els forts trets diferencials entre les mares de cada territori, la seva similitud en el nombre de fills indica que la notabilíssima reducció de la natalitat d'aquests darrers anys és una norma i pràctica estesa a totes les capes socials i condicions de vida. És a dir, les famílies de fill únic, les famílies de dos fills i les famílies de tres fills o més, es distribueixen de manera molt similar a tota la ciutat. Aquesta constatació no impedeix que més endavant entri a matisar les característiques específiques de les mares que en tenen tres o més i que, per tant, transgredeixen la norma dominant d'una o dues criatures per família.

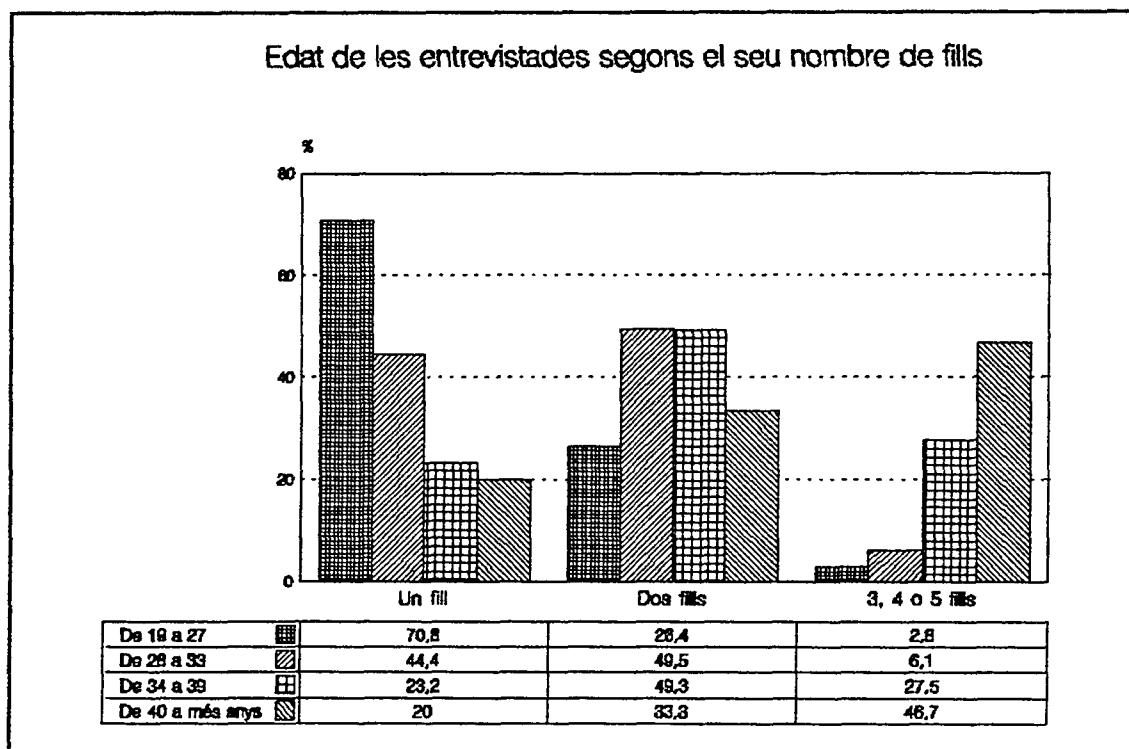
Queda confirmada la hipòtesi de l'existència de modalitats territorials locals -microsistemes socials- on els habituals mecanismes relacionals de la vida quotidiana actuen sobre la base d'un important diferencial dels recursos educatius i professionals, tant del conjunt de la població resident com de les entrevistades en particular, i podem mantenir com a probable que els diferents territoris acullen també diferents modalitats de viure i experimentar la vida familiar. Perquè, en el tema que ens ocupa, el territori no solament tendeix a homogeneïtzar la reunió de persones a partir de les semblances socials que presenten entre sí, sinó que la presència o no de determinats serveis i equipaments com escoles-bressol públiques, la major o menor incidència del treball submergit en el conjunt del barri, la presència més o menys majoritària de famílies immigrades agrupades per províncies i pobles, en definitiva, els diferents recursos i controls socials que el territori ofereix o imposa a la vida personal, social i comunitària fan que el barri pugui ser un element important de reforç d'una o altra cultura familiar i que afavoreixi més o menys la permanència o el canvi en les relacions tradicionals de gènere dins la família. Ara bé, malgrat aquesta hipòtesi de diversitat, hem comprovat que el nombre de fills que actualment es tenen no apareix com a variable discriminant entre les mares de les diferents zones territorials.

3.2.2. Mares molt joves, joves i grans [vegeu Quadre 2, p.305]

A la llum de les dades, les quatre categories de grup d'edat, que s'han considerat en el capítol anterior, es reconverteixen, per la disparitat o similitud dels comportaments, en tres: ( ) el conjunt de les mares molt joves (19-27), ( ) el conjunt que reuneix les mares dels dos grups d'edats centrals (28-34 + 35-39) i ( ) el conjunt de les mares molt grans (de 40 o més anys). Tant les mares molt joves com les mares molt grans presenten edats atípiques en relació als efectius acumulats en les edats centrals.

Doncs bé, la relació bivariada més forta amb l'edat és la que la relaciona amb el nombre de fills ($p=0.00000$ $gI=6$). Aquesta forta associació implica que a més edat més fills, i expressa sobretot una associació de base biològica. Però la gràfica també permet fer un recorregut mental pels comportaments demogràfics dels darrers quinze anys que han estat d'una progressiva i contínua reducció de la natalitat general.

Gràfica 19

Però altres trets de les mares entrevistades també difereixen per raó d'edat.

Les mares molt joves (21%)

Ressalta la pronunciada major joventut de les mares de la zona 4 (Cirera-Cerdanyola Nord), i aquesta major joventut relativa també està més vinculada a un origen no català, a l'atur, a estudis primaris, a treball manual i, de moment, a un sol fill (de moment, perquè més endavant veurem que un accés precoç a la primera maternitat fa més probable que la mare tingui més fills).

L'atur afecta de manera especial aquestes mares molt joves (47%) que són les que tenen menys recursos escolars: o no han fet estudis (4%) o solament tenen estudis primaris (68%) situant-se fins i tot per sota de les mares molt grans. En efecte, solament un 26 % té estudis secundaris, mentre que el 20 % de mares molt grans té estudis superiors. Per tant, podem dir que les mares molt joves de la ciutat són les que en conjunt tenen menys estudis, menys accés al mercat de treball, menys qualificació professional i més probabilitat de tenir més fills. Estan sobrerrepresentades a les zones obreres.

Per un efecte combinat de joventut i classe social, aquestes mares més joves són aquelles que tenen un perfil educatiu i laboral més similar al perfil probable de les seves pròpies mares i àvies, dones preparades per una vida adulta centrada en exclusiva a la cura de la família. Per tant, aquest grup no representa les joves mares d'avui que tenen, en general, més capital cultural i professional que les seves pròpies mares, sinó que representen un sector molt específic de dones joves de classe obrera que han accedit precoçment a la maternitat (en relació a l'edat mitjana actual), amb una situació personal poc favorable per la inserció laboral per causa de la seva precària formació escolar i professional. Aquesta situació objectiva de les mares molt joves no afavoreix que puguin construir una relació de parella de tipus igualitari perquè tenen pocs recursos objectius per posar en qüestió el model de relacions rebut a la família d'origen; per això és possible fer la hipòtesi de que aquestes mares estiguin visquent, paradoxalment, un model de relacions de parella més tradicional que no pas el grup de mares de la mostra de més de 40 anys que, com veurem, tenen unes característiques personals molt més polaritzades entre elles mateixes. Per tant, en aquesta recerca no es pot esperar que a més joventut de la mare entrevistada es doni un repartiment més equitatiu del Treball Familiar i del Treball Remunerat entre la parella, tot i que no coneixem encara les representacions i significació que té la família per aquestes mares molt joves. Sobre el seu món simbòlic solament sabem indirectament que no s'autoidentifiquen com a mares i esposes (mestresses de casa) sinó com a mares

treballadores, i amb això ja difereixen de la precedent generació de dones casades. Per tant, caldrà anar-les escoltant per saber què fan, què pensen i quins valors adjudiquen als fills i a les relacions amb la parella.

Les mares molt grans (4%)

Tenim molts pocs efectius de mares molt grans ($n=15$, $\% = 4\%$) però podem veure quines tendències mostren sense ànim de generalització. Tenen entre sí una forta diversitat: un subgrup té pocs estudis (33%), poca qualificació professional, i resideix a les zones obreres (sobre tot a la zona 5), i un altre subgrup té estudis secundaris o superiors (33%), mitjana qualificació professional, i probablement viu a la zona de transició o a la zona burgesa de la ciutat. Un tercer subgrup té estudis primaris acabats (33%), s'autodeclaren treballadores manuals però també mestresses de casa. Però malgrat la seva diversitat social destaquen, com un conjunt, per ser les que més fills tenen.

Aquest grup d'entrevistades de 40 anys o més representa poc el conjunt de mares de la seva edat perquè el criteri bàsic de selecció de la mostra (tenir un fill/a de 0-3 anys en el moment de l'entrevista) n'ha deixat moltes d'aquestes fora de la població acotada. Per tant, tot i que la seva presència enriqueix el conjunt de la recerca i permet el contrast i la matisació, passa com amb les mares molt joves: unes i altres poden mostrar comportaments atípics respecte del conjunt de població de mares que viuen amb parella i amb una criatura de 0-3 anys.

Les mares de les edats centrals entre 28 i 39 anys (28-33:56% ; 34-39:20%)

Aquests dos grups d'edats centrals contenen el 76 per 100 del total d'entrevistades. Els diferencials socials que puguin manifestar entre sí, seran els que podran ser generalitzats al conjunt de la població de mares joves. Els dos grups tenen trets força similars entre sí i mantenen unes constants pròximes. Ara bé, també és possible llegir en ordre creixent o decreixent els valors d'alguns trets bàsics segons el grup d'edat. Des d'aquesta mirada i sobre la base de que els dos grups d'edats centrals s'assemblen entre sí, es pot dir que:

- hi ha una relació entre mares de més edat i Zones 1 i 2 (capes mitges)
hi ha una relació entre mares de menys edat i Zones 3, 4 (capes obreres).
- a més edat més efectius d'origen parental català.

- els dos grups centrals tenen comportaments laborals molt similars, a una distància notable de les més joves per causa del major atur d'aquestes, i a una distància també molt notable de les més grans per causa del major percentatge de mestresses de casa entre aquestes. Per tant, a les edats centrals es presenta més TR a T Complet i menys atur.
- els dos grups d'edat centrals disposen de més capitals escolars, molt especialment el grup de 28 a 33 anys.
- els dos grups d'edats centrals són els que concentren les categories professionals altes i mitjanes; el treball manual està més present entre les mares més joves; les mestresses de casa estan més presents entre les mares de més edat.

A mode de síntesi: mares joves, mares molt joves i mares molt grans

En síntesi: Les mares entrevistades dels dos grups centrals d'edat, que inclouen les mares de 28 a 39 anys, mostren comportaments similars entre sí i poden ser les representants més típiques de les tendències majoritàries en els comportaments de les mares amb criatures petites de 3 anys o menys que viuen en ciutats industrialitzades de Catalunya. Entre les seves característiques podem ressaltar que:

- 7 de cada 10 tenen pares no nascuts a Catalunya,
- 3 o 4 de cada 10 fa TR TComplet,
- 2 de cada 10 fa TR TParcial o Variable,
- 3 o 4 de cada 10 està a l'atur
- 1 de cada 10 és mestressa de casa.

El grup de menor edat, mares molt joves d'entre 19 i 27 anys, són mares que destaquen per ser filles de pares no nascuts a Catalunya, pel seu baix capital escolar i professional i estar a l'atur. Poden incloure noies joves que han abandonat precoçment l'escola, o que han tingut un embaràs precoç a l'adolescència, però també noies joves que una vegada acabats els estudis obligatoris s'han trobat davant de fortes dificultats per accedir a un treball remunerat i s'han decidit a projectar el seu futur sobre l'eix familiar.

Tot i que no podem generalitzar, el conjunt de mares entrevistades de 40 anys o més que tenen una criatura de 0-3 anys mostren característiques diverses que van

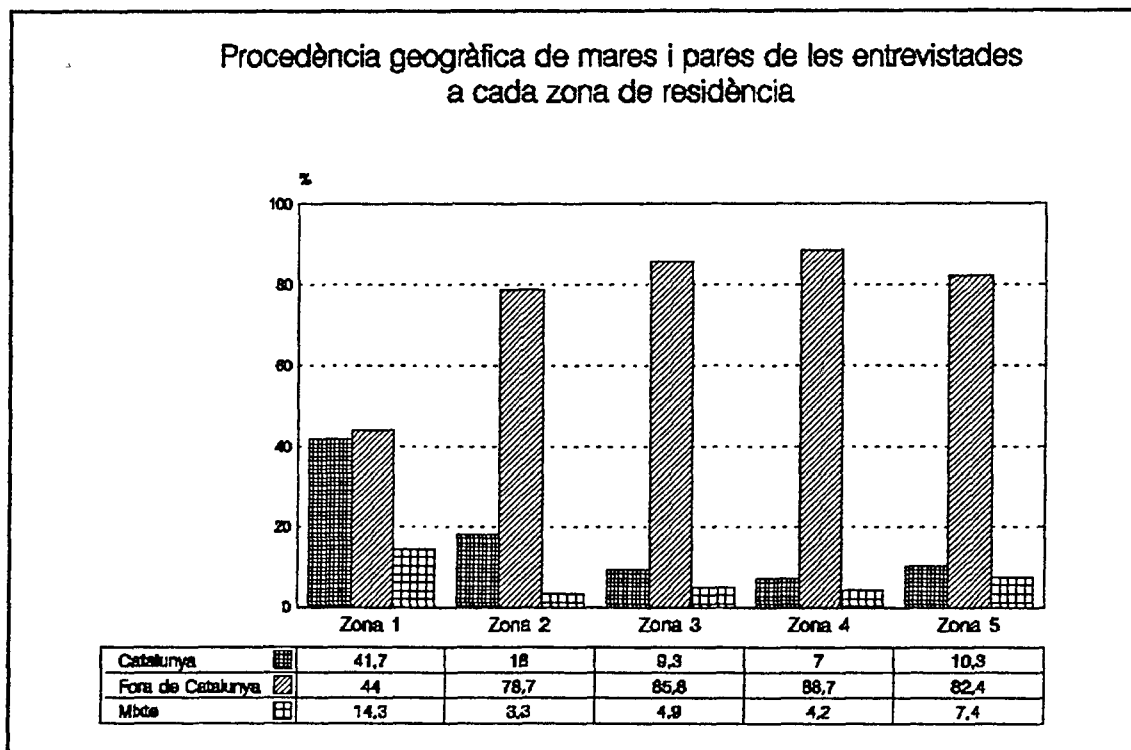
des de la mare amb cap o poca formació escolar i professional, a la mare amb mitja o alta formació escolar i professional. Probablement les motivacions i raons d'unes i altres per tenir el darrer fill(a) són ben diferents. Més endavant afinaré més sobre aquestes qüestions.

3.2.3. Mares d'origen català o no català [vegeu Quadre 3, p.307]

El fet d'haver nascut o no a Catalunya, o el fet de tenir pares nascuts o no a Catalunya és un tret molt associat a la zona de residència, el nivell d'estudis i el grup professional de les entrevistades. Més amunt ja s'ha donat raó d'aquesta forta relació entre origen i recursos socials. Vegem ara de manera gràfica la importància d'aquelles migracions dels anys cinquanta i seixanta sobre l'estatus de les segones generacions.

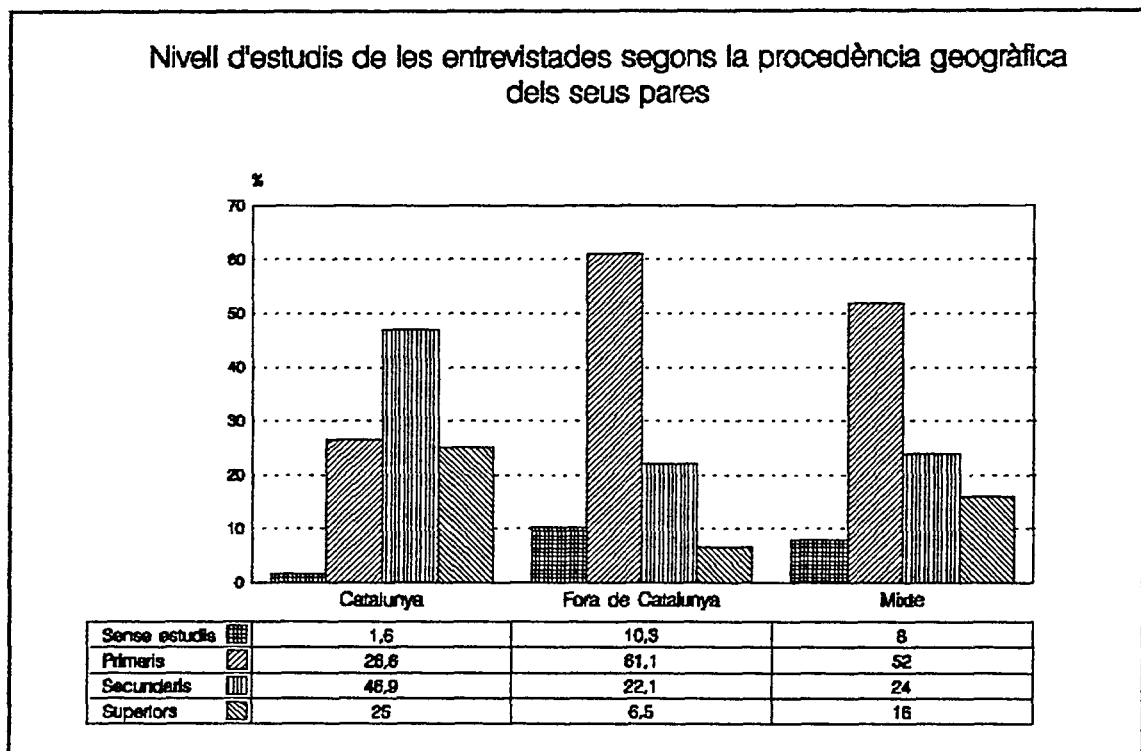
L'origen català de les mares entrevistades de la Zona 1 destaca entre la resta de zones ($p=0.02447$ $gl=8$ per origen ego; $p=0.00000$ $gl=12$ per origen pares)

Gràfica 20

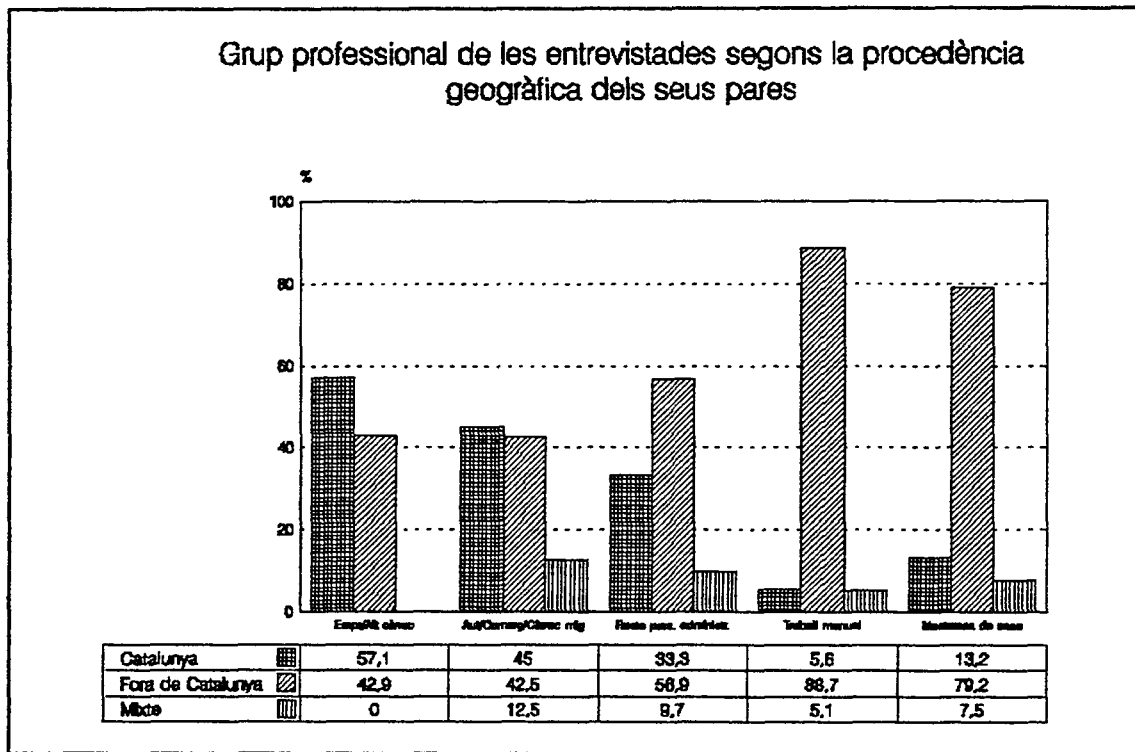
Pel que fa al **nivell d'estudis**, són també les entrevistades d'origen català qui destaquen per tenir molt més capital escolar que la resta ($p=0.00003$ $gl=10$ quan origen ego; $p=0.00000$ $gl=9$ quan origen pares). Es interessant observar la posició intermèdia dels nivells d'estudis de les entrevistades que tenen pares d'origen mixt. Aquesta posició és una constant que es mantindrà al llarg de l'anàlisi dels comportaments i representacions de les entrevistades, la qual cosa no solament ens indica la consistència d'aquest factor per explicar el nostre objecte d'estudi sinó també que els matrimonis mixtes tendeixen a fer-se molt més entre les capes socials mitjanes que no pas entre la classe obrera la qual cosa afavoreix mantenir la relació entre lloc d'origen i classe social.

Gràfica 21

Pel que fa al **grup professional** podem observar que les entrevistades d'origen català ocupen els tres primers graons dels grups professionals ($p=0.00556$ $gl=8$ quan origen ego; $p=0.00000$ $gl=1$ quan origen pares). El treball manual i les mestresses de casa sobresurten entre els efectius amb pares d'origen no català.

Gràfica 22

Per tant, es manté la importància relacional i explicativa dels comportaments socials de les entrevistades segons els seus antecedents familiars, estudis, grup professional i territori. Es molt probable que el conjunt d'aquestes variables impliquin diferents pràctiques i representacions familiars.

La relació entre origen immigrant o no i la situació laboral de les entrevistades

Ara bé, si observem la taula que segueix, podem veure que el fet de que les pròpies entrevistades hagin o no nascut a Catalunya no explica les seves diferents situacions laborals ($p=0.74860$ $gl=6$). Però la seva situació laboral sí que està molt associada, en canvi, amb el lloc de naixement dels seus pares ($p=0.00172$ $gl=9$): entre les entrevistades de pares catalans es dóna la més alta proporció d'ocupades a temps complet; entre les entrevistades de pares no catalans es dóna la màxima proporció de mares en atur.

Taula 14. Distribució en percentatges de la situació laboral de les entrevistades segons el seu lloc de naixement

	Entrevistades nascudes a Catalunya	Entrevistades No nascudes a Catalunya
TR Temps Complet	32	23
TR Temps Parcial/Variable	22	22
Atur	32	38
Mestressa de casa	14	17
	100 (204)	100 (148)

En efecte, malgrat que entre les entrevistades nascudes a Catalunya hi ha una major proporció de Treball Remunerat a temps complet, el conjunt de la distribució és força similar. Les dades canvien radicalment a la taula que segueix on també s'hi mostren les situacions laborals de les entrevistades però ara segons el lloc de naixement dels seus pares.

Taula 15. Distribució en percentatges de la situació laboral de les entrevistades segons l'origen català o no català dels seus pares

	Entrevistades amb pares nascuts a Catalunya	Entrevistades amb pares No nascuts a Catalunya	Entrevistades amb pares formant parella mixt
T. Temps Complet	45	23	52
T. Temps Parcial/Variable	25	21	4
Atur	19	39	28
Mestressa de casa	11	17	16
	100 (64)	100 (262)	100 (25)

En aquest cas l'origen immigrant dels pares implica unes taxes d'atur que doblen les de les entrevistades de pares catalans. El treball a temps complet d'aquestes doble el de les entrevistades amb pares immigrants. Hem vist prou elements per suposar que la menor ocupació de les entrevistades amb pares immigrants té a veure, avui, amb els seus menors recursos escolars i professionals. Tot sembla apuntar que entre les mares entrevistades de classe obrera, donada la seva menor ocupació en el mercat de treball, hi trobarem els tipus familiars més resistents al canvi i més pròxims al model tradicional de relacions entre gèneres, basat en una nítida divisió sexual del treball familiar.

Però, per altra banda, el fet que apareixi una diferència molt menor en els percentatges de mares-mestresses de casa entre un i altre grup fa pensar que els canvis en la identitat de les dones, a nivell simbòlic, són força comuns i s'han estès a tots els grups socials tal com també ha succeït, a la pràctica, en relació al nombre de fills. Aquesta nova identitat de les dones fa que la gran majoria, tant en les zones burgeses com en les zones treballadores, mantingui en el seu imaginari la idea de construir una vida adulta de mare-treballadora i no solament d'esposa-mare que està sempre al servei del marit o dels fills. Cal avançar en la recerca perquè podem fer noves comprovacions de l'extensió d'aquest element cultural i simbòlic però també de la seva pràctica. De moment vegem algunes qüestions sobre la situació laboral de les entrevistades en relació a la història laboral de les seves pròpies mares.

Mares als anys noranta (filles de mares dels anys seixanta)

En efecte, he provat la possible implicació de la història laboral de les mares de les entrevistades amb les característiques d'aquestes, especialment pel que fa a la seva situació laboral. Era possible esperar una diversitat prou significativa entre la història laboral de les mares d'origen obrer i immigrant i la de les mares d'origen autòcton i una major predisposició de les entrevistades a fer treball remunerat si les seves mares també l'haguessin realitzat. De fet, ja hem vist abans que la gran majoria de les mares del conjunt d'entrevistades s'havien dedicat a fer de mestresses de casa en famílies de molts fills, i d'aquí que l'anàlisi bivariada mostri que no hi ha associació estadísticament significativa entre història laboral de la mare i situació laboral de l'entrevistada. No obstant, quan s'observa els resultats de l'anàlisi bivariada (vegeu Quadre 9, p.312) s'hi constata que el fet de que les mares de les entrevistades sempre haguessin fet treball remunerat ha influït de manera sistemàtica sobre totes les variants de cadascuna de les variables que representen les característiques bàsiques de les entrevistades.

Si prenem per exemple les mares amb una història laboral de dedicació exclusiva a la llar (sempre mestresses de casa) es pot observar que tenen un major pes sobre: les entrevistades de més de 40 anys, sobre les que avui són mestresses de casa, sobre les que no tenen estudis, i sobre les que tenen tres o més fills. Contràriament, es pot observar un menor pes de mares que sempre van fer de mestresses de casa sobre: les entrevistades amb pares nascuts a Catalunya, sobre les entrevistades professionalment més qualificades i sobre les que tenen estudis superiors (el 40 % d'entrevistades amb estudis superiors va tenir mares que

sempre van realitzar treball remunerat), la qual cosa resulta sociològicament prou significativa. Vegem la taula següent, ben explícita al respecte:

Taula 16. Nivell d'estudis de les entrevistades segons la història laboral de les seves mares

	Mare: Sempre M. de casa	Mare: M.de casa + TR TC o Variable	Mare: Sempre TR TComplet	Totals
Entrevistada: No estudis	59	26	15	100 (27)
Entrevistada E.Primaris	52	17	31	100 (189)
Entrevistada: E.Secundaris	40	27	33	100 (93)
Entrevistada: E.Superiors	46	14	41	100 (37)

Ara bé, si la situació laboral de les entrevistades no és pas independent de la història laboral de la seva mare i de les vivències laborals femenines a la seva infància i adolescència, els factors més fortament associats a la seva actual situació laboral són el seu nivell d'estudis i grup professional. Solament de manera indirecta influeixen la història laboral de la seva mare i el nivell d'estudis del seu pare, tema que il.lustraré més endavant.

Finalment val la pena assenyalar que el nombre de fills de les entrevistades està dèbilment relacionat amb el lloc de naixement d'aquestes ($p=0.05259$ $gl=4$) però encara menys relacionat amb el lloc de naixement dels seus pares ($p=0.49714$ $gl=6$). A través dels estadístics es manifesta l'extensió generalitzada de la reducció de fills a tots els grups socials però també més endavant matisarem aquesta informació.

3.2.4. Mares mestresses de casa, mares que fan treball remunerat [vegeu Quadre 4, p.308]

La situació laboral de les entrevistades és estadísticament independent de les següents variables: edat ($p=0.22392$ $gl=18$), lloc de naixement ($P=0.74860$ $gl=6$), història laboral de la mare ($p=0.44813$ $gl=6$), estudis del pare ($p=0.07196$ $gl=12$) i el nombre de fills ($p=0.84680$ $gl=6$).

Allò més rellevant d'aquesta informació és, primer i ja vist, que l'edat incideix poc en l'explicació de perquè les mares amb criatures entre 0-3 anys fan treball remunerat o no. Segon, que hi ha molt poca relació entre la situació laboral de les mares i el nombre de fills la qual cosa contradiu les veus que consideren encara la relació directa de causa i efecte entre el treball remunerat de les mares i la reducció del nombre de fills. Com ja hem fet notar, la norma pràctica d'un o dos fills ha pres a tots els grups socials; altra cosa és l'imaginari sobre els fills que a les mares els agradaria de tenir, cosa que deixem per esbrinar més endavant.

Quines són, en canvi, les variables que més poden explicar la situació laboral de les entrevistades ?. L'anàlisi bivariat ha mostrat l'existència d'una associació amb una forta significació estadística de la situació laboral amb: la zona de residència ($p=0.00013$ $gl=12$), ser nascuda o no a Catalunya ($p= 0.00172$ $gl=6$), el nivell d'estudis propis ($p= 0.00283$ $gl=15$), i el grup professional ($p=0.00000$ $gl=12$). Tenint en compte, doncs, aquestes variables, vegem quin és el perfil de cada grup de mares segons la seva relació amb el mercat laboral.

Mares que fan Treball Remunerat a Temps Complet (29%)

- Es el grup amb més pes relatiu a la Zona burgesa 1 (53 %).
- Es el grup amb menys pes relatiu de mares molt joves.
- Es el grup amb més pes relatiu de pares catalans (45 %).
- Es el grup amb més pes relatiu de capitals escolars (30% dels estudis secundaris i 62% dels estudis superiors).
- Es el grup amb més capital professional (52 % se situa en les tres primeres categories; 73% se situa en el grup professional d'autònomes i càrrecs mitjos).

Mares que fan treball remunerat a Temps Parcial o Variable (21%)

- Es distribueixen de manera similar a totes les edats.
- Destaquen de manera visible a les Zones obreres 4 i 5 (25 % a cadascuna).
- La majoria té pocs estudis (12% no estudis, 51% primaris) i fa treball manual (64%).
- Una minoria té estudis secundaris o superiors (37%) i fa treball no manual.
- Tenen el mateix nombre de fills que les mares que treballen a temps complet.

Mares en atur (34%)

- Percentatge elevat entre les mares molt joves (47% en atur)
- Es distribueixen de manera similar a les zones 2, 3 i 4; amb una menor presència a la Zona 1 i a la Zona 5 en la qual és major el contingent de mestresses de casa.
- Percentatge més elevat entre les entrevistades amb pares no nascuts a Catalunya (39%) sense estudis o estudis primaris.
- Pertanyen als grups professionals de treball manual (46%) o resta de personal poc qualificat (45 % són dependents, auxiliars administratives, etc).

Per contrast, les mares amb qualificacions professionals altes mostren un atur molt reduït d'entre el 12 i 14 %.

Mares mestresses de casa (16%)

Es distribueixen de manera similar a totes les modalitats de les diverses variables amb què s'ha fet l'anàlisi bivariada. Sembla lògic hipotetitzar que aquestes mestresses de casa són aquelles que mantenen viu, tant en les seves pràctiques com en les seves representacions, el model més tradicional de relacions familiars i de parella. Per això val la pena que detallem una mica més la composició d'aquest grup.

Si bé la seva distribució per territoris és molt similar es pot ressaltar la seva menor presència a la Zona 2 (Peramàs, Palau-Escorxador i Vista Alegre) aquella que hem assenyalat com a zona de transició entre el territori burgès i el territori netament obrer; i la seva major presència a la zona 5 (La Llàntia i Cerdanyola Sud) el territori obrer de menys capitals escolars i socials.

El 80 % de les mestresses de casa són filles de pares immigrants. L'11 % no té estudis, el 53 % té estudis primaris, el 31 % té estudis secundaris, i el 5 % té estudis superiors, seguint molt d'a prop l'estructura que descriu tota la població. Però si observem els estudis de les mestresses de casa des de cadascun dels nivells escolars, apareix un ordre descendent que indica que a menys estudis més mares mestresses de casa.

Però malgrat que a més estudis menys mestresses de casa, podem afirmar que les autodeclarades com a tals procedeixen de medis diferents i disposen de recursos escolars i professionals ben desiguals, la qual cosa fa possible hipotetitzar que, més enllà dels seus recursos personals objectius potser comparteixen elements

ideològics comuns sobre el sentit que la família té per elles i, en conseqüència, potser també comparteixen i defensen un determinat tipus de repartiment del Treball Familiar entre la parella i un determinat tipus de relacions entre pares i fills. Així doncs, es tractarà de comprovar si aquest grup de mestresses manté viu o no actualment una forma tradicional d'entendre la família. Si fos així, voldria dir que, contra corrent, les diferències personals i de classe entre aquestes mares-mestresses de casa passarien en un segon pla i la família seria considerada com valor primer que estructura les seves vides i identitat com a dones.

Una darrera característica sociològicament significativa, encara que ho sigui poc estadísticament, és que les mestresses de casa tenen més fills. Aquest fet, però, no arriba pas a modificar la norma dominant de pocs fills per família. Vegem-ho.

Taula 17. Percentatges del nombre de fills segons la situació laboral de les entrevistades

	Temps Complet	T. Parcial Variable	Atur	Mestressa de casa
Un fill/a	45	45	47	36
Dos fills/es	44	44	43	47
Tres o més	11	11	10	17
Totals	100	100	100	100

En efecte, es pot constatar clarament el seguiment de la norma social sigui quin sigui el nombre de fills. En tot cas, allò que es pot entrar a matisar és que si bé és cert que el nombre de fills no varia (gens ¡¡) entre les mares que fan TR a Temps complet o a Temps parcial/variable, en canvi l'atur podria frenar les mares a tenir-ne més a l'espera d'obtenir un treball remunerat. Sabem però que les mares en atur tenen, globalment, menys edat que la resta. Però, en tot cas, són les mares-mestresses de casa les que tendeixen a tenir-ne més.

Pel que fa a la història laboral de la mare, ja hem dit més amunt que és una variable poc explicativa de la situació laboral concreta de l'entrevistada (tot i que influeix sistemàticament sobre quasi tots els trets socials). Cal fer una sola excepció: hi ha una forta associació entre la història laboral de les mares de les entrevistades amb al lloc de naixement d'aquestes ($p=0.00166$ $gI=4$): les mares catalanes van estar més relacionades amb el mercat de treball. Vegem-ho a la taula.

Taula 18. Història laboral de la mare segons el lloc de naixement de mares i pares de les entrevistades

	M. de casa	M.de casa + TR Temps variable	Sempre va fer T R	Totals
Catalunya	39	18	44	100 (62)
Fora de Catalunya	52	21	27	100 (259)
Mixt	40	20	40	100 (25)

En efecte, queda clar que les mares de les entrevistades no nascudes a Catalunya van mantenir unes relacions familiars més tradicionals si ens atenem a la inserció o no de les dones al mercat de treball, font dels canvis més importants succeïts a l'intimitat familiar i en les identitats de les dones. Per tant, aquest fet que acompanya els menors estudis i menor qualificació professional de les entrevistades filles de pares no catalans ens permet mantenir i donar més força a la hipòtesi de que molt probablement el model de repartiment del Treball Familiar entre la parella serà molt diferenciat en funció de la classe social de les entrevistades.

3.2.5. Mares sense estudis, mares universitàries [vegeu Quadre 5, p.309]

Els estudis de les mares entrevistades estan molt associats a TOTES les variables personals que estem tractant en l'anàlisi bivariada: el barri de residència ($p=0.00015$ $gl=20$), l'edat ($p=0.00011$ $gl=15$), el lloc de naixement propi ($p=0.00003$ $gl=10$), el lloc de naixement dels pares ($p=0.00000$ $gl=9$), la situació laboral ($p=0.00283$ $gl=15$), el grup professional ($p=0.00000$ $gl=20$) i el nombre de fills ($p=0.00022$ $gl=6$). Vegem què és el que més destaca de les mares de cada nivell escolar.

Mares sense estudis (9%)

Les mares amb cap o molt pocs estudis viuen, com és d'esperar, en els barris obrers, especialment a les zones 3,4,i 5. Destaquen per la seva major edat.

El 90 % són filles de pares no nascuts a Catalunya. Molt poques fan treball remunerat a temps complet (4%) i si en fan és a temps parcial o variable (30 %). Tenen fortes taxes d'atur (37 %) i registren el percentatge relatiu més important de mestresses de casa (20%). El 80 % és treballadora manual. Destaquen també pel seu major nombre de fills (33 % amb tres o més fills).

Mares amb estudis primaris (54%)

Les mares amb estudis primaris formen el conjunt més nombrós de la mostra amb la que treballem. Es distribueixen de manera similar a tots els barris, però amb menys efectius a les Zones 1 i 2. Les mares nascudes fora de Catalunya hi són més representades. Mantenen una forta taxa d'atur (40%) i una bona majoria són treballadores manuals (69%).

Mares amb estudis secundaris (27%)

El 40 % de les mares amb estudis secundaris (la majoria tenen estudis de formació professional) es concentren a la Zona 1. La resta es distribueix de manera similar a tots els altres quatre barris. És el nivell d'estudis amb més mares de menys edat (86 % entre 19 i 33 anys). Presenten un percentatge relativament important de pares nascuts a Catalunya (32%) i es dediquen sobre tot a treballs remunerats de categories mitjanes baixes; el 28 % se situa en un grup professional de treball manual .

Mares amb estudis superiors (11%)

Les mares entrevistades amb estudis superiors es concentren a la Zona 1 (54%), se situen per sobre dels 27 anys d'edat, un 43 % tenen pares nascuts a Catalunya, el 61 % fa Treball Remunerat a Temps Complet, el 90 % se situa en les dues categories professionals més altes i un 59 % (14 punts percentuals per sobre de la mitjana) té solament un fill.

En síntesi, trobem una sistemàtica variació en tots els trets contemplats i això significa que la variable nivell d'estudis és fonamental per comprendre i explicar les diverses situacions de les mares en el mercat de treball i per comprendre i explicar la seva posició en el repartiment del Treball Familiar.

Per últim, val la pena assenyalar la fortíssima associació entre el nivell d'estudis del pare de cada entrevistada amb: el barri de residència ($p=0.00000$ $gl=16$), el lloc de naixement del pare ($p=0.00000$ $gl=12$), el nivell d'estudis ($p=0.00000$ $gl=12$) i el grup professional ($p=0.00000$ $gl=16$). En definitiva, estem estudiant una generació molt vinculada al mateix estatus i classe social de la família d'origen, fins al punt de que podem afirmar que mostren poca mobilitat social neta, al menys entre les dones. Valia la pena deixar constància d'aquest fet malgrat que en cap moment aquesta recerca es proposa entrar a investigar la lògica social que regeix la mobilitat dels diversos grups socials en el temps i entre generacions. El fet de

que en l'anàlisi bivariada els estudis del pare de l'entrevistada no apareixen associats ni amb l'edat d'aquesta ($p=0.17302$ $gl=24$) ni amb el nombre de fills ($p=0.45059$ $gl=8$), reforça la validesa del que acabem de dir perquè és absolutament raonable que els estudis del pare no tinguin res a veure amb l'edat de l'entrevistada ni tampoc amb el nombre de fills d'aquesta perquè sabem que, avui, aquest nombre és molt similar en tots els medis socials.

3.2.6. Mares obreres, mares empresàries [vegeu Quadre 6, p.310]

Arribats a aquest punt ja es fa difícil afegir alguna cosa nova però sí consolidar moltes coses dites. Cal recordar i tenir present que quan parlo de grup professional m'estic referint a la situació de les entrevistades segons la seva ocupació habitual que no necessàriament estaven realitzant quan vàrem obtenir la informació (mares en atur i mestresses de casa). Doncs bé, com succeeix amb els estudis de les entrevistades, el seu grup professional està estadísticament molt associat a quasi totes les variables que hem vist fins ara: Zona de residència ($p=0.00000$ $gl=16$), Edat ($p=0.01063$ $gl=24$), Lloc n. dels pares ($p=0.00000$ $gl=12$), Lloc n. propi ($p=0.00556$ $gl=8$), Situació laboral ($p=0.00000$ $gl=12$), Estudis assolits ($p=0.00000$ $gl=20$), Estudis del pare ($p=0.00000$ $gl=16$).

En canvi, el grup professional de les entrevistades no està estadísticament associat a la història laboral de les seves mares ($p=0.30869$ $gl=8$) ni tampoc al nombre de fills que tenen ($p=0.46054$ $gl=8$). Dit això, vegem els trets de cada grup professional.

Mares empresàries, professionals liberals o alts càrrecs (2 %)

Les persones situades en llocs alts de l'escala professional són poques en el conjunt de la població, siguin homes o dones, però en el cas d'aquestes darreres la seva participació és encara menor. Ja hem vist que el conjunt de les mares de la mostra estudiada se situava en posicions professionals de menor valor de canvi que les posicions dels seus marits. En consonància, els nostres efectius són mínims però donada la concentració de les característiques que mostren podem dir que:

- la majoria viu a la zona burgesa de la ciutat,
- tenen entre 28 i 39 anys,

- tendeixen a tenir pare i mare nascuts a Catalunya,
- tendeixen a fer TR a temps parcial,
- la majoria té estudis universitaris,
- segueixen la pauta d'un o dos fills però tendeixen a ser, amb les mestresses de casa, el grup que destaca per un major percentatge relatiu de mares amb tres o més fills (necessitariem però més efectius per poder generalitzar aquesta tendència en aquest grup de mares d'alta qualificació)

Mares amb càrrecs mitjos i autònomes (12 %)

- Més de la meitat viu a la zona burgesa de la ciutat (55%); la resta es distribueix a les diferents zones territorials però especialment a la Zona 2 que hem anomenat de transició (18%),
- la majoria té entre 28 i 33 anys (65%) i entre 34 i 39 anys (27%),
- tendeixen a tenir pare i mare nascuts a Catalunya
- la gran majoria fa TR a temps complet (73%)
- la majoria té estudis universitaris (67%) o secundaris (25%)
- tendeixen a mantenir la norma d'un o dos fills.

Mares amb feines no manuals de poca qualificació (21 %)

- Viuen a la zona 1 (35%) i a la Zona 2 (26%). La resta es distribueix de manera similar a les tres zones netament obreres (13%, 14% 13%),
- mares de totes les edats amb un notable major pes de les edats centrals.
- tendeixen a tenir pare i mare nascuts fora de Catalunya,
- tenen una forta taxa d'atur (46%),
- entre les ocupades (54%) el 32% fa TR TC i el 22% fa TR TP/V
- la majoria té estudis secundaris (58%) o primaris (39%),
- és el grup amb menys nombre de fills (55% amb un sol fill).

És interessant conèixer que sobre aquest grup conflueixen el menor nombre de fills i alhora la menor taxa d'ocupació en el mercat de treball. És probable que aquest grup sigui aquell que té les majors expectatives de mobilitat social perquè es troba en una situació social intermèdia (ni classe obrera manual ni classe mitja) alhora que, tot i tenir molts millors nivells educatius que els seus propis pares i mares (majoria sense estudis), no ha pogut obtenir un lloc en el mercat de treball. Aquesta circumstància, haver sortit del cercle més tradicionalment obrer però no poder entrar en el cercle de les classes mitges, les situa en una posició molt favorable per empènyer "el fill" o "la filla" (únics) a obtenir definitivament una

posició més avantatjada i definida com a grup social de tipus mig. Aquestes possibles expectatives d'ascens social intentarem comprovar-les a través de la significació que els fills tenen per aquestes mares. Aquest grup de mares també pot resultar d'interès per veure com plantegen, en aquesta situació de transició social, la seva identitat i les seves relacions de gènere dins la família. Que aquest grup presenti tant atur com les mares obreres fa pensar en un model familiar molt tradicional en el qual la mare aboca i projecta totes les seves energies sobre el grup familiar i té un interès relatiu en la cerca de feina remunerada.

Mares obreres treballadores manuals (51%)

- Viuen a les Zones obreres 3, 4 i 5 (en conjunt el 72%),
- tenen entre 19 i 33 anys (entorn del 80 %), essent més joves que en els altres grups professionals,
- són filles de pares no nascuts a Catalunya (89 %)
- tenen una forta taxa d'atur (45%)
- entre les ocupades (45%), la meitat fa TR a Temps Complet (28%), i l'altra meitat fa TR a Temps Parcial/Variable (27%),
- la gran majoria té estudis primaris (73%)
- solament el 14 % té estudis secundaris,
- tenen el percentatge relatiu més important de no estudis (14%).
- tendeixen a tenir dos o tres fills, més que no pas els grups de qualificació mitjana.

Mares mestresses de casa (15%)

Ja han estat caracteritzades abastament al parlar de la situació laboral. De l'anàlisi bivariada amb el grup professional podem sintetitzar que les mestresses de casa es caracteritzen per:

- major presència a la Zona 5 (28%); menor presència a la Zona 2 (9%),
- més representació relativa de les mares de 40 anys
- sobre el 15 % de la submostra dominen les mares de 19 a 33 anys (75%),
- tendeixen a ser filles de pares no nascuts a Catalunya
- l'11 % no té estudis, el 53% té estudis primaris, el 31 % té estudis secundaris, el 5% estudis superiors, seguint d'a prop la distribució d'estudis del conjunt de la mostra estudiada.
- es el grup amb la tendència més baixa a tenir un sol fill (38%) i amb la tendència més alta a tenir-ne tres o més (15%)

Síntesi

Aquest subcapítol ha caracteritzat amb detall diferents perfils de mares dels quals podem destacar alguns elements:

- Els perfils socials de les mares de la ciutat mostren una forta polarització centre-perifèria en funció de la zona de residència: hi ha una forta desigualtat entre els trets personals i condicions materials de vida de les entrevistades a la Zona 1 (Centre i Eixample) les quals tendeixen a tenir els màxims capitals culturals i professionals, i les entrevistades a la resta de barris de la ciutat que presenten baixos i mínims capitals escolars i professionals.

Cal destacar, però, que les entrevistades als barris de Peramàs, Palau-Escorxador i Vista Alegre, presenten una situació intermèdia per la qual cosa és possible considerar-les com residents d'una zona de transició, entre la zona burgesa de la ciutat i la zona netament obrera.

- El nombre de fills que actualment tenen les entrevistades no apareix com a variable discriminant entre les mares de les diferents zones de la ciutat (més endavant veurem, en canvi, que les mares difereixen de manera important en quant als fills desitjats).
- Les mares més joves, d'entre 19 i 27 anys destaquen per ser filles de pares no nascuts a Catalunya, tenir baixos capitals escolars i professionals, i per estar a l'atur.
- Les mares filles de pares catalans acumulen els majors capitals socials, escolars i professionals; resideixen a la zona més burgesa de la ciutat i tendeixen a estar ocupades en el mercat de treball a temps complet.
- Les mares filles de pares no catalans presenten la màxima proporció de mares en atur, doblant les taxes d'atur de les mares filles de pares catalans.
- La situació laboral de les entrevistades no és independent de la història laboral de les seves mares, però els factors més fortament associats a la seva actual situació laboral són el seu nivell d'estudis i el seu grup professional.

- El nombre de fills no està relacionat amb el lloc de naixement dels pares de les entrevistades.
- No hi ha associació entre la situació laboral de la mare i el seu nombre de fills, la qual cosa contradiu que hi hagi relació de causa i efecte entre treball remunerat de les dones casades i manteniment actual de la baixa natalitat.
- Les mares que s'autodeclaren com mestresses de casa procedeixen de medis i barris diferents i disposen de recursos escolars i professionals ben dispars, la qual cosa fa pensar que potser comparteixen elements ideològics comuns sobre el sentit que la família té per elles i, en conseqüència, potser també comparteixen i defensen un determinat tipus de repartiment del Treball Familiar entre els cònjuges i un determinat tipus de relacions entre pares i fills. Si això fos així, voldria dir que les diferències personals i de classe entre aquestes mares-mestresses de casa passarien a un segon pla i la família seria considerada com valor primer que estructura les seves vides i identitat com a dones.
- La variable nivell d'estudis incideix de manera sistemàtica en les variacions dels perfils socials de les entrevistades essent, per tant, una variable fonamental per explicar les seves diverses situacions en el mercat de treball i, molt probablement, per explicar la seva posició en el Treball Familiar.

Conclusions metodològiques

Del conjunt de l'anàlisi bivariada es pot treure la conclusió de que els trets sociodemogràfics que separen socialment les mares entrevistades són, de major a menor importància, els següents:

- (a) En un primer lloc: nivell d'estudis, grup professional i barri de residència
- (b) En un segon lloc: el fet de que elles i els seus pares i mares hagin nascut o no a Catalunya.
- (c) En tercer lloc, els estudis del pare de l'entrevistada, l'edat i la situació laboral.

En canvi, el nombre de fills de les entrevistades i la història laboral de les seves mares tenen poc pes en la formació dels diferents tipus socials més enllà de que

s'ha demostrat que la història laboral de la mare de l'entrevistada té valor explicatiu en tant en quan incideix en l'estructura general de les opcions laborals de les filles. Per altra banda, l'anàlisi ha posat en evidència tres grans grups ben diferenciats de mares que es podrien correspondre, tant per les seves característiques personals com per la seva zona de residència, amb tres possibles tipus que podríem anomenar "Mares de Tipus Burgès (MTB)", "Mares de Tipus Petit Burgès (MTPB)", i "Mares de Tipus Obrer (MTO)". Caldrà veure fins a quin punt aquestes agrupacions de mares es relacionen amb els tipus familiars que més endavant construïm a través de l'anàlisi multivariada i incorporant dades dels marits.

De fet, la hipòtesi principal d'aquesta recerca diu que a través de la comprovació empírica de diverses modalitats de repartiment de la massa de treball (remunerat i familiar) entre la parella, a les llars amb criatures petites, es pensa comprovar la plausibilitat de la classificació habitual, en el camp de la Sociologia de la Família, de tres tipus de famílies: la Família Tradicional, la Família Fusional i la Família Associació. Doncs bé, sembla cada vegada més possible que, a través de l'anàlisi multivariada, comprovem la relació de les modalitats de repartiment del Treball Familiar (relacions de gènere) amb determinades posicions socials de les famílies (relacions de classe). Aquesta comprovació es farà al final de la recerca després d'analitzar en detall les relacions que les entrevistades i els seus cònjuges mantenen amb el Treball Remunerat i amb el Treball Familiar.

A continuació, després dels annexes de dades estadístiques que recolzen el que s'ha dit fins aquí, presento l'anàlisi detallada dels comportaments demogràfics de les mares entrevistades.

QUADRE 1

	Zona / Barri					Total	
	Centre i Eixample	Pal-Esc, Vis.Aleg, Peramàs	Roc.,Mol- Torner Pla Boet	Cirera, Cerd-Nord	Llàntia, Cerd-Sud	%	n
	%	%	%	%	%		
Edat entrevistada							
De 19 a 27 anys	14	11	22	31	22	100	72
De 28 a 33 anys	23	17	19	20	21	100	196
De 34 a 39 anys	35	26	17	12	10	100	69
De 40 a més anys	33	13	13	13	27	100	15
Procedència geo pares							
Catalunya	55	17	9	8	11	100	64
Fora Catalunya	14	18	22	24	21	100	262
Mixta	48	8	12	12	20	100	25
NS			100			100	1
Situació treball entrevistada							
Treball TC	43	16	15	12	16	100	103
Treball TP/TV	16	15	19	25	25	100	73
Atur	14	23	22	25	16	100	121
Mestressa de casa	20	11	22	20	27	100	55
Nivell estudis entrevistada							
Sense estudis	7	10	23	33	27	100	36
E. Primaris	16	18	21	23	21	100	191
E. Secundaris	34	19	16	15	16	100	94
E. Superiors	54	14	14	8	11	100	37
Grup professional entrevistada							
Emp,Alt càrrec,PL,PU	86		14			100	7
Aut,com,càr.intermitjos	55	18	10	8	10	100	40
Resta pers. adm.com.tec	35	26	13	14	13	100	72
Treb.manual qual/no qual	11	16	23	27	22	100	177
Mestressa de casa	21	9	23	19	28	100	53
Nº de fills							
Un	26	18	19	19	18	100	157
Dos	24	16	18	21	21	100	155
Tres/Quatre/Cinc	15	20	25	20	20	100	40
Total per zona (%)	24	17	19	20	20	100	
(n)	84	61	68	71	68		352

QUADRE 2

	Edat entrevistada				Total	
	De 19 a 27 anys	De 28 a 33 anys	De 34 a 39 anys	De 40 a més anys	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Rixample	12	54	29	6	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	13	54	30	3	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	24	56	18	3	100	68
Cirera,Cerd-N	31	55	11	3	100	71
Llàntia,Cerd-S	24	60	10	6	100	68
Procedència geo pares						
Catalunya	9	58	27	6	100	64
Fora Catalunya	23	56	18	4	100	262
Mixta	24	52	20	4	100	25
NS	100				100	1
Situació treball entrevistada						
Treball TC	12	62	22	4	100	103
Treball TP/TV	21	56	18	5	100	73
Atur	26	53	21	1	100	121
Mestressa de casa	25	49	15	11	100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	10	50	23	17	100	30
E. Primaris	26	50	21	3	100	191
E. Secundaris	20	66	12	2	100	94
E. Superiors	3	62	27	8	100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt càrrec,PL,PU		43	57		100	7
Aut,com,càr.intermitjos	3	65	28	5	100	40
Resta pers. adm.com.tècnic	17	57	24	3	100	72
Treb.manual qual/no qual	24	56	17	3	100	177
Mestressa de casa	26	49	13	11	100	53
Nº de fills						
Un	32	55	10	2	100	157
Dos	12	63	22	3	100	155
Tres/Quatre/Cinc	5	30	48	18	100	40
Total per grup d'edat (%)	21	56	20	4	100	
(n)	72	196	69	15		352

QUADRE 3

	Procedència geogràfica pares				Total	
	Catalunya	Fora Catalunya	Mixta	NS	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	42	44	14		100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	18	79	3		100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	9	85	4	1	100	68
Cirera,Cerd-N	7	89	4		100	71
Llàntia,Cerd-S	10	82	7		100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	8	82	8	1	100	72
De 28 a 33 anys	19	74	7		100	196
De 34 a 39 anys	25	68	7		100	69
De 40 a més anys	27	67	7		100	15
Situació treball entrevistada						
Treball TC	28	59	13		100	103
Treball TP/TV	22	77	1		100	73
Atur	10	83	6	1	100	121
Mestressa de casa	13	80	7		100	55
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	3	90	7		100	30
E. Primaris	9	84	7	1	100	191
E. Secundaris	32	62	6		100	94
E. Superiors	43	46	11		100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt càrrec,PL,PU	57	43			100	7
Aut,com,càr.internitjos	45	43	13		100	40
Resta pers. adm.com.tec	33	57	10		100	72
Treb.manual qual/no qual	6	89	5	1	100	177
Mestressa de casa	13	79	8		100	53
Nº de fills						
Un	18	76	6		100	157
Dos	16	74	9	1	100	155
Tres/Quatre/Cinc	28	68	5		100	40
Total segons lloc d'origen pares (%)	18	74	7	1	100	
(n)	64	262	25	1		352

QUADRE 4

	Situació treball entrevistada				Total	
	Treball R TC	Treball R TP/TV	Atur	Mestressa de casa	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	52	14	20	13	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	26	18	46	10	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	22	21	40	18	100	68
Cirera,Cerd-N	17	25	42	15	100	71
Llàntia,Cerd-S	24	26	28	22	100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	17	21	43	19	100	72
De 28 a 33 anys	33	21	33	14	100	196
De 34 a 39 anys	33	19	36	12	100	69
De 40 a més anys	27	27	7	40	100	15
Procedència geo pares						
Catalunya	45	25	19	11	100	64
Fora Catalunya	23	21	39	17	100	262
Mixta	52	4	28	16	100	25
NS			100		100	1
Nivell estudis entrevistada						
Sense estudis	13	30	37	20	100	30
E. Primaris	25	19	40	15	100	191
E. Secundaris	30	22	30	18	100	94
E. Superiors	62	16	14	8	100	37
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt càrrec,PL,PU	29	57	14		100	7
Aut,com,càr.intermitjos	73	15	13		100	40
Resta pers. adm.com.tec	32	22	46		100	72
Treb.manual qual/no qual	28	27	45	1	100	177
Mestressa de casa				100	100	53
Nº de fills						
Un	30	21	36	13	100	157
Dos	29	21	34	17	100	155
Tres/Quatre/Cinc	28	20	30	23	100	40
Total segons situació laboral (%)	29	21	34	16	100	
(n)	103	73	121	55		352

QUADRE 5

	Nivell estudis entrevistada				Total	
	Sense estudis	E. Primaris	E. Secundar.	E. Superiors	%	n
	%	%	%	%		
Barri						
Centre i Eixample	2	36	38	24	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	5	57	30	8	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	10	60	22	7	100	68
Cirera,Cerd-N	14	62	20	4	100	71
Llàntia,Cerd-S	12	60	22	6	100	68
Edat entrevistada						
De 19 a 27 anys	4	68	26	1	100	72
De 28 a 33 anys	8	49	32	12	100	196
De 34 a 39 anys	10	59	16	14	100	69
De 40 a més anys	33	33	13	20	100	15
Procedència geo pares						
Catalunya	2	27	47	25	100	64
Fora Catalunya	10	61	22	6	100	262
Mixta	8	52	24	16	100	25
NS		100			100	1
Situació treball entrevistada						
Treball TC	4	47	27	22	100	103
Treball TP/TV	12	51	29	8	100	73
Atur	9	64	23	4	100	121
Mestressa de casa	11	53	31	5	100	55
Grup professional entrevistada						
Emp,Alt càrrec,PL,PU			14	86	100	7
Aut,con,càr.intermitjos		8	25	68	100	40
Resta pers. adm.con.tec	1	39	58	1	100	72
Treb.manual qual/no qual	14	73	14		100	177
Mestressa de casa	9	53	32	6	100	53
Nº de fills						
Un	3	52	31	14	100	157
Dos	10	57	26	7	100	155
Tres/Quatre/Cinc	25	53	13	10	100	40
Total segons nivell d'estudis (%)	9	54	27	10	100	
(n)	30	191	94	37		352

QUADRE 6

	Grup professional entrevistada					Total	
	Emp, Alt càrrec, P.Liberal P.Univ.	Aut,com, càrrecs mitjos	Resta personal adm.com. tècnic	Treb. manual qual/ no qual.	Mestressa de casa	%	n
	%	%	%	%	%		
Barri							
Centre i Eixample	7	26	30	24	13	100	84
Pal-Èsc,V. Aleg,Per.		12	32	48	8	100	60
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	1	6	13	61	18	100	67
Cirera,Cerd-N		4	14	68	14	100	71
Llàntia,Cerd-S		6	13	58	22	100	67
Edat entrevistada							
De 19 a 27 anys		1	17	61	20	100	70
De 28 a 33 anys	2	13	21	51	13	100	195
De 34 a 39 anys	6	16	25	43	10	100	69
De 40 a més anys		13	13	33	40	100	15
Procedència geo pares							
Catalunya	6	29	38	16	11	100	63
Fora Catalunya	1	7	16	60	16	100	260
Mixta		20	28	36	16	100	25
NS				100		100	1
Situació treball entrevistada							
Treball TC	2	28	22	48		100	103
Treball TP/TV	5	8	22	64		100	73
Atur	1	4	28	67		100	118
Mestressa de casa				4	96	100	55
Nivell estudis entrevistada							
Sense estudis			3	80	17	100	30
E. Primaris		2	15	69	15	100	188
E. Secundaris	1	11	45	26	18	100	94
E. Superiors	16	73	3		8	100	37
Nº de fills							
Un	2	13	26	47	13	100	156
Dos	2	11	18	53	16	100	154
Tres/Quatre/Cinc	3	8	10	59	21	100	39
Total segons grup professional (%)	2	11	21	51	15	100	
(n)	7	40	72	177	53		349

QUADRE 7

	Nº de fills			Total	
	Un	Dos	Tres/Quatre/Cinc	%	n
	%	%	%		
Barri					
Centre i Eixample	49	44	7	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	46	41	13	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	44	41	15	100	68
Cirera,Cerd-N	42	46	11	100	71
Llàntia,Cerd-S	41	47	12	100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	71	26	3	100	72
De 28 a 33 anys	44	49	6	100	196
De 34 a 39 anys	23	49	28	100	69
De 40 a més anys	20	33	47	100	15
Procedència geo pares					
Catalunya	44	39	17	100	64
Fora Catalunya	46	44	10	100	262
Mixta	36	56	8	100	25
NS		100		100	1
Situació treball entrevistada					
Treball TC	46	44	11	100	103
Treball TP/TV	45	44	11	100	73
Atur	47	43	10	100	121
Mestressa de casa	36	47	16	100	55
Nivell estudis entrevistada					
Sense estudis	17	50	33	100	30
E. Primaris	43	46	11	100	191
E. Secundaris	51	44	5	100	94
E. Superiors	59	30	11	100	37
Grup professional entrevistada					
Emp,Alt càrrec,PL,PU	43	43	14	100	7
Aut,con,càr.intermitjos	50	43	8	100	40
Resta pers. adm.con.tec	56	39	6	100	72
Treb.manual qual/no qual	41	46	13	100	177
Mestressa de casa	38	47	15	100	53
Total segons nombre de fills (%)	45	44	11	100	
(n)	157	155	40		352

QUADRE 8

	Lloc naixement entrevistada			Total	
	Catalunya	Fora Catalunya	Fora Espanya	%	n
	%	%	%		
Barri					
Centre i Eixample	73	24	4	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	48	48	5	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	57	41	1	100	68
Cirera,Cerd-N	49	51		100	71
Llàntia,Cerd-S	59	38	3	100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	74	22	4	100	72
De 28 a 33 anys	57	41	2	100	196
De 34 a 39 anys	46	52	1	100	69
De 40 a més anys	47	40	13	100	15
Procedència geo pares					
Catalunya	97	3		100	64
Fora Catalunya	45	52	3	100	262
Mixta	92	4	4	100	25
NS	100			100	1
Situació treball entrevistada					
Treball TC	65	33	2	100	103
Treball TP/TV	56	41	3	100	73
Atur	54	44	2	100	121
Mestressa de casa	56	40	4	100	55
Nivell estudis entrevistada					
Sense estudis	40	57	3	100	30
E. Primaris	49	49	2	100	191
E. Secundaris	76	23	1	100	94
E. Superiors	76	16	8	100	37
Grup professional entrevistada					
Emp,Alt càrrec,PL,PU	71	29		100	7
Aut,con,càr.internitjos	75	20	5	100	40
Resta pers. adm.con.tec	71	26	3	100	72
Treb.manual qual/no qual	48	50	2	100	177
Mestressa de casa	58	38	4	100	53
Nº de fills					
Un	62	34	4	100	157
Dos	58	41	1	100	155
Tres/Quatre/Cinc	40	58	3	100	40
Total segons lloc naixement					
(%)	58	39	3	100	
(n)	204	139	9		352

QUADRE 9

	Història laboral mare			Total	
	Mestressa de casa	M.C.+ TR variable	Sempre treball R	%	n
	%	%	%		
Barri					
Centre i Eixample	51	20	29	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	53	12	36	100	59
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	45	23	32	100	65
Cirera,Cerd-N	46	30	24	100	70
Llàntia,Cerd-S	49	15	37	100	68
Edat entrevistada					
De 19 a 27 anys	49	24	27	100	71
De 28 a 33 anys	47	21	32	100	193
De 34 a 39 anys	49	16	34	100	67
De 40 a més anys	60	13	27	100	15
Procedència geo pares					
Catalunya	39	18	44	100	62
Fora Catalunya	52	21	27	100	259
Mixta	40	20	40	100	25
Situació treball entrevistada					
Treball TC	44	24	32	100	103
Treball TP/TV	45	17	38	100	71
Atur	51	18	31	100	117
Mestressa de casa	56	22	22	100	55
Nivell estudis entrevistada					
Sense estudis	59	26	15	100	27
E. Primaris	52	17	31	100	189
E. Secundaris	40	27	33	100	93
E. Superiors	46	14	41	100	37
Grup professional entrevistada					
Emp,Alt càrrec,PL,PU	43	29	29	100	7
Aut,con,càr.intermitjos	43	18	40	100	40
Resta pers. adm.con.tec	37	27	36	100	70
Treb.manual qual/no qual	53	17	30	100	173
Mestressa de casa	55	23	23	100	53
Nº de fills					
Un	48	24	28	100	156
Dos	45	18	37	100	153
Tres/Quatre/Cinc	65	11	24	100	37
Total història laboral mare (%)	49	20	31	100	
(n)	168	70	108		346

QUADRE 10

	Nivell estudis pare					Total	
	Sense estudis	E. Primaris	E. Secundar.	E. Superiors	NS	%	n
	%	%	%	%	%		
Barri							
Centre i Eixample	31	57	5	4	4	100	84
Pal-Esc,V. Aleg,Per.	54	33			13	100	61
Roc.,Mol-Tor,Pla B.	69	16			15	100	68
Cirera,Cerd-N	83	7			10	100	71
Llàntia,Cerd-S	76	21			3	100	68
Edat entrevistada							
De 19 a 27 anys	75	19			6	100	72
De 28 a 33 anys	61	27	1	1	11	100	196
De 34 a 39 anys	51	39	3	1	6	100	69
De 40 a més anys	60	33			7	100	15
Procedència geo pares							
Catalunya	34	53	3	2	8	100	64
Fora Catalunya	69	21	1		8	100	262
Mixta	52	32		8	8	100	25
NS					100	100	1
Situació treball entrevistada							
Treball TC	54	32	4	2	8	100	103
Treball TP/TV	62	23		1	14	100	73
Atur	66	26			8	100	121
Mestressa de casa	65	31			4	100	55
Nivell estudis entrevistada							
Sense estudis	70	3			27	100	30
E. Primaris	73	20			7	100	191
E. Secundaris	51	40	1		7	100	94
E. Superiors	24	57	8	8	3	100	37
Grup professional entrevistada							
Emp,Alt càrrec,PL,PU	14	57	14	14		100	7
Aut,con,càr.intermitjos	28	55	8	5	5	100	40
Resta pers. adm.con.tec	53	38			10	100	72
Treb.manual qual/no qual	73	16			11	100	177
Mestressa de casa	66	32			2	100	53
Nº de fills							
Un	62	31	1		7	100	157
Dos	59	27	1	2	10	100	155
Tres/Quatre/Cinc	70	20	3		8	100	40
Total segons estudis pare							
(%)	62	28	1	1	8	100	
(n)	217	98	4	3	30		352

3.3. Sobre els comportaments demogràfics de les mares entrevistades

Amb l'objectiu de conèixer no solament el nombre actual de fills de les entrevistades sinó també els seus projectes de futur al respecte, es van incloure al qüestionari una sèrie de preguntes que giraven al voltant de: (a) els fills que possiblement arribarien a tenir, i (b) els fills que, en una situació ideal al marge dels condicionaments actuals, els hagués agradat tenir. D'aquesta manera es podia obtenir una informació que està molt relacionada amb les càrregues del Treball Familiar i el seu repartiment entre la parella, donat que tenir un fill més canvia de manera quantitativa i qualitativa l'energia, esforç i despesa econòmica que demana la dinàmica familiar.

Ja hem vist anteriorment la important reducció del nombre de fills actuals dins les famílies joves en relació a les seves pròpies famílies d'origen. Ara bé, la hipòtesi que mantenim és que si bé aquest nombre reduït de fills és bastant homogeni en el conjunt de tota la població de famílies joves, darrera d'aquesta homogeneïtat s'amaguen situacions i vivències diferencials segons els diferents grups socials, i també mantenim que, aquests diferencials, poden tenir un canal d'expressió en el major o menor ajust entre els fills que la mare té o creu que arribarà a tenir, i els fills que, idealment, li agradaria tenir. És a dir, l'impressionant seguiment de la norma de dos fills a totes les classes i grups socials amaga, al meu entendre, elements diferencials en les conductes reproductives. Una hipòtesi que ha estat falsejada, en aquesta i altres recerques, és la de que les mares que fan Treball Remunerat a temps complet tenen menys fills que les mares que no el fan: actualment el nombre de fills té poc a veure amb la situació laboral de la mare (Fagnani 1992, Solsona & Treviño 1995). Però allò que no sabem és si els fills que la mare té són aquells que desitjaria tenir, i si determinats trets socials de la mare van associats a un major o menor ajust entre el nombre de fills actuals i el nombre de fills ideals (que, fent una extrapolació, podríem considerar com el nombre de fills desitjats). Es a dir, l'objectiu de l'anàlisi d'aquesta temàtica és:

- (a) identificar els trets socials bàsics de les mares segons el seu nombre de fills,
- (b) comparar el nombre de fills actuals amb els possibles i amb els ideals
- (c) identificar, per una banda, els trets socials de les mares que mostren un major ajust entre els fills que tenen i els que desitgen i, per altra banda, identificar els trets socials de les mares que mostren un major desajustament al respecte.

Aquestes qüestions tenen relació amb l'objectiu més general d'aquesta recerca: conèixer les tendències i formes dels canvis en les relacions de gènere en la nostra societat, perquè, al nostre entendre, el fet que les dones joves hagin canviat molt notablement les seves posicions en l'àmbit públic (educació, formació professional i mercat laboral) al costat del fet que en l'àmbit privat, dins la llar, les activitats dels homes joves hagin canviat bastant poc (vegeu més endavant 4.2 i 4.3), pot tenir un efecte directe sobre el nombre de fills que les dones joves tenen avui: pocs o cap.

Donat que es van proposar preguntes a tres nivells de realitat (fills actuals, fills possibles, fills ideals), els diferents nivells de resposta permeten apamar el grau de satisfacció o insatisfacció pel que fa al nombre de fills, així com copsar les dificultats que l'actual organització i formes de vida posa a les persones i, en concret, a les mares amb fills. En aquest capítol, també s'aborda la qüestió del retard del primer fill, un indicador força clar de diferenciació social i cultural.

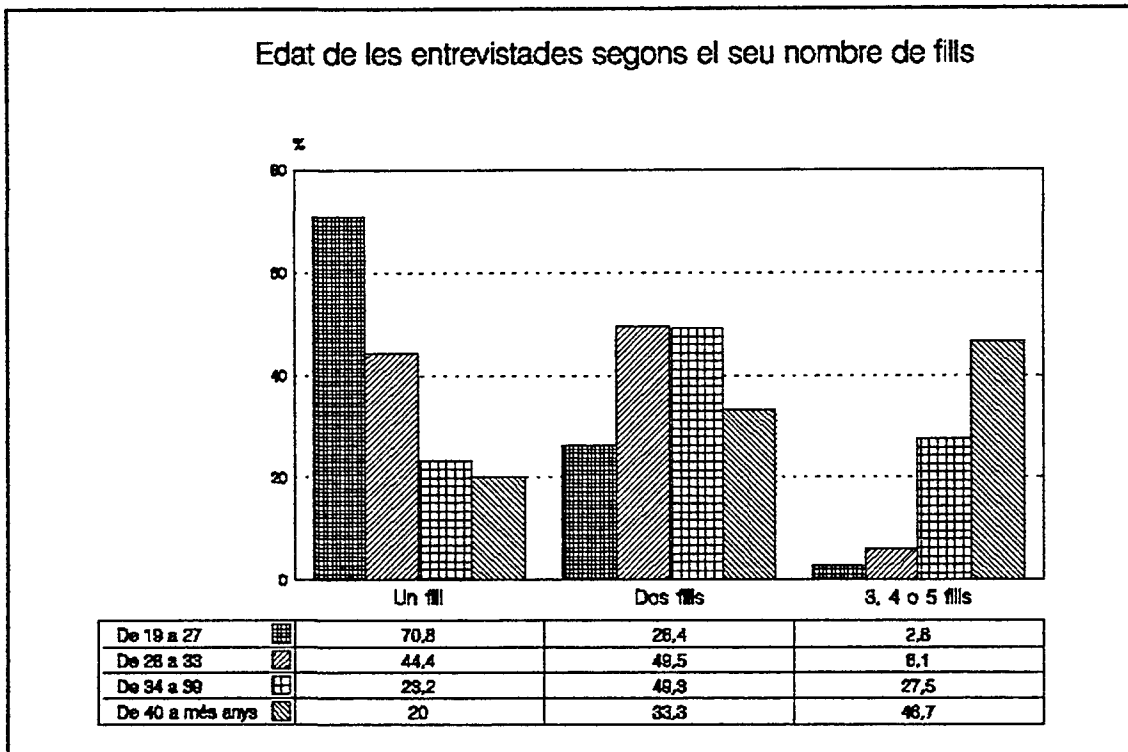
3.3.1. Nombre de fills actuals i característiques de les mares

Ja hem vist anteriorment (Taula 05, p.249), la distribució de les mares segons el seu nombre de fills actuals. L'objectiu d'aquest epígraf és comprovar si algun perfil social afavoreix mantenir-se amb el fill únic o si, contràriament, alguns trets afavoreixen tenir-ne tres o més.

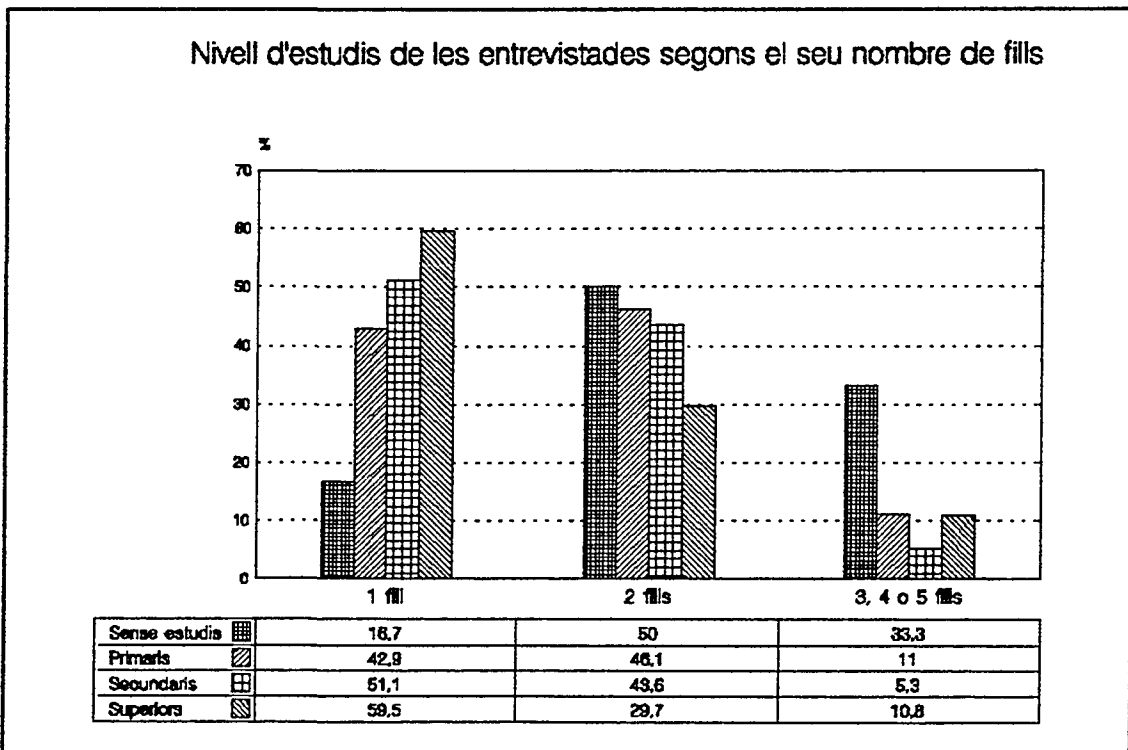
Recuperem, primer, algunes informacions rellevants: que la variable **nombre de fills** va fortament associada amb l'**edat de la mare** ($p=0.00000$ $gl=12$; $CC=0.43838$) però també amb el seu **nivell d'estudis** ($p=0.00022$ $gl=6$; $CC=0.26237$). Per tant, aquestes dues variables, edat i estudis, entre sí també associades, són els trets socials que més expliquen, en general, la presència de més o menys fills a les llars de les famílies biparentals amb criatures de 0-3 anys. Vegem-ho a les gràfiques següents:

Gràfica 23

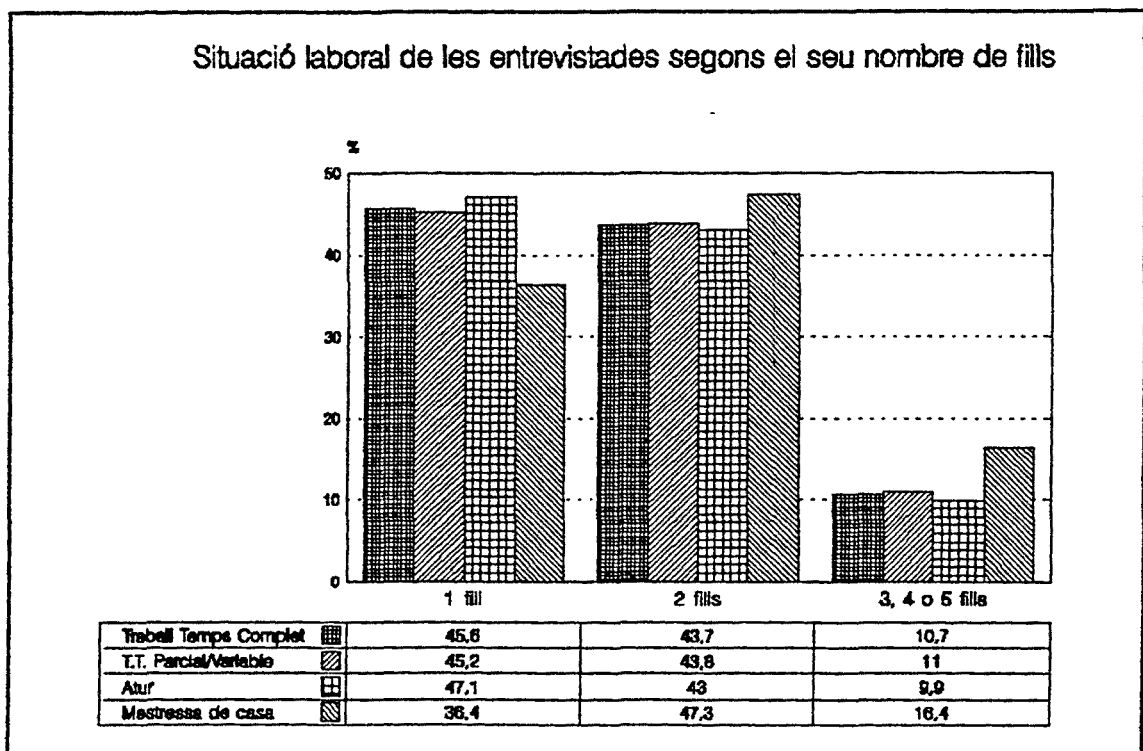
Gràfica 24

La relació és ben clara: a més edat més probabilitat de tenir tres o més fills; a més estudis més probabilitat de tenir menys fills. Contràriament, tal com es pot comprovar al Quadre 11 (p. 337) les diferències en el nombre de fills, segons cada zona de residència, són mínimes ($p=0.91561$ $gl=8$); el nombre de fills tampoc està associat als ingressos de la mare ($p=0.89189$ $gl=10$), d'igual manera que també són mínimes les diferències en funció de la situació laboral de les entrevistades ($p=0.84680$ $gl=6$).

Ja s'ha remarcat abans la importància d'aquesta darrera evidència, i repeteixo : el fet de que la mare faci o no Treball Remunerat no incideix sobre el seu nombre de fills. En canvi, els ingressos del pare sí que es relacionen amb el nombre de fills: a més ingressos del pare més fills (tot i que hi ha una excepció important: els pares que no ingressen res tenen tants o més fills que la resta). Vegem, a la gràfica següent l'expressió molt clara de la independència entre nombre de fills i situació laboral de la mare.

Gràfica 25

Solament en el cas de les mares que s'autodeclaren mestresses de casa apareix una tendència clara a no quedar-se amb el fill únic i augmentar-ne el nombre.

Tipus de mares segons els seu nombre de fills actuals

El conjunt de l'anàlisi bivariada (vegeu Quadre 11 p. 337) ens permet configurar, amb detall, els trets socials de cada grup de mares segons el seu nombre de fills.

Les mares amb un sol fill (45 %)

- Es distribueixen de manera similar per tota la ciutat tot i que podem observar una gradació nítida que parteix d'un major percentatge de mares

amb un sol fill a la Zona 1 (49%) fins a un menor percentatge a la Zona 5 (41%).

- hi estan sobrerrepresentades les mares molt joves (el 71% del grup d'edat entre 19-27 anys)
- tendeixen a tenir estudis secundaris (51% de les que els tenen) o superiors (59% de les que els tenen)
- tendeixen a tenir l'estatus professional de "resta de personal" (55 %) i càrrecs mitjos (50%).

Les mares amb dos fills (44 %)

- Es distribueixen molt equitativament per tota la ciutat
- la majoria són mares entre 28-39 anys (83%)
- la majoria tenen estudis primaris (57%) o secundaris (26%)
- es distribueixen de manera similar a totes les categories professionals

Les mares de tres o més fills (11 %)

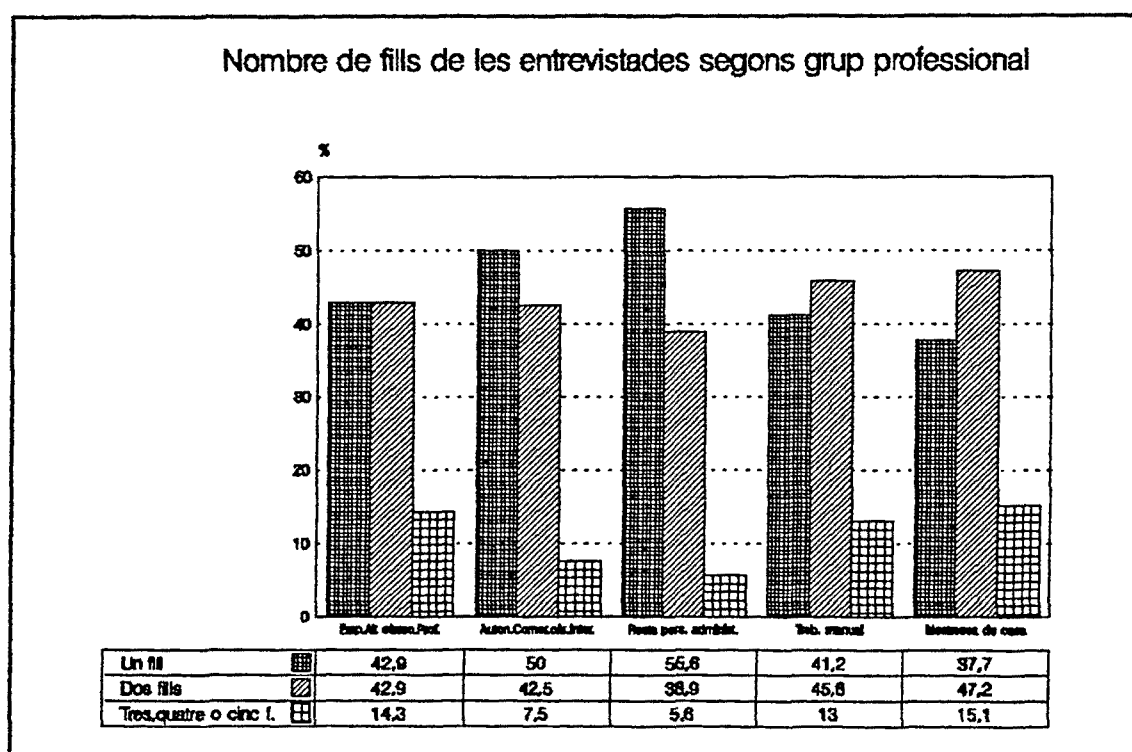
- presenten una major proporció relativa a la Zona 3 (Rocafonda Molins/Torner-Pla de'n Boet) i una menor proporció relativa a la Zona 1 (Centre i Eixampla).
- tendeixen a ser mares majors de 34 anys (66%).
- estan sobrerrepresentades entre les mares sense estudis (33%).
- estan infrarepresentades entre les mares amb estudis secundaris (5%).
- les treballadores manuals i les mestresses de casa tendeixen més a tenir-los que no pas la resta de grups professionals.
- el grup professional amb una menor presència en aquest grup de mares és el de "resta de personal" que coincideix en part amb les mares d'estudis secundaris que, sobretot, procedeixen de Formació Professional.

La norma pràctica dels dos fills

El grup que marca la pauta reproductiva és el grup de mares amb dos fills. La majoria de mares de fill únic són encara molt joves i, per tant, és molt probable que passin a tenir-ne dos tal com elles mateixes declaren (Taula 19, p.322). Però, malgrat la norma generalitzada dels dos fills, hi ha una part important de mares que pensen quedar-se amb el fill únic (30%). Però del conjunt de dades es desprèn que tenir dos fills és una pràctica compartida per quasi bé tota la societat, amb independència dels recursos de que disposin els diferents grups familiars.

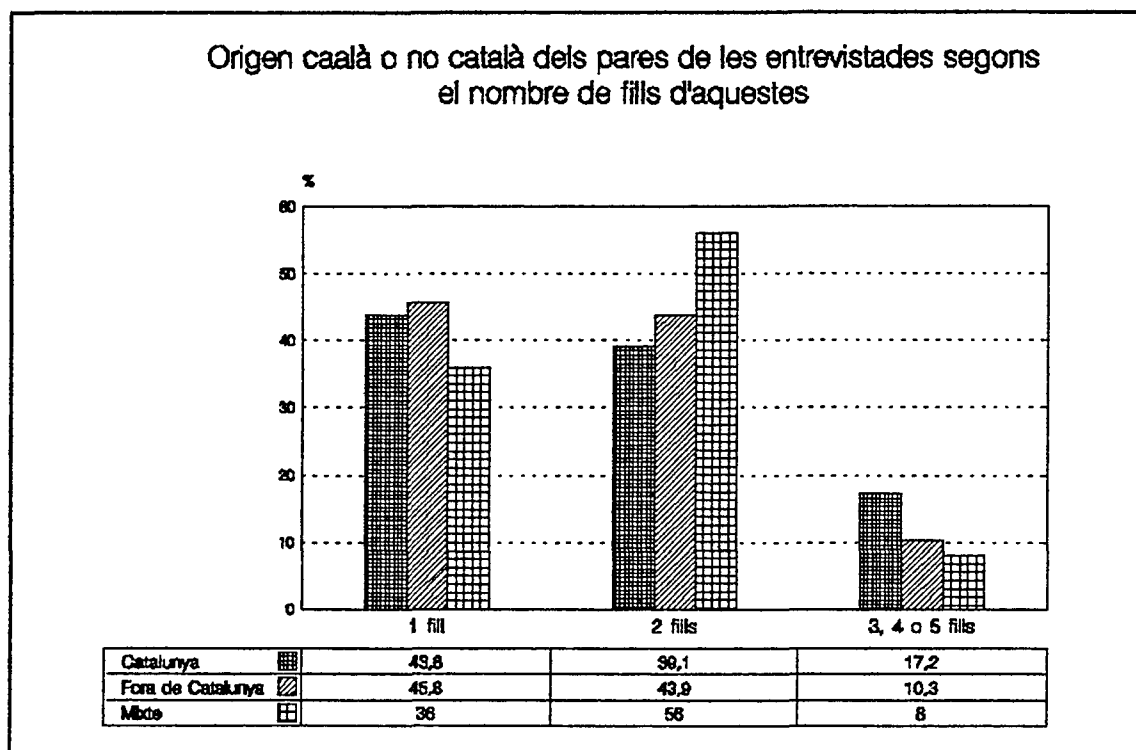
Ara bé, hem vist (Gràfica 24) que a mesura que les mares eleven el seu capital escolar, més tendeixen a quedar-se amb el fill únic. Però si s'observa el grup professional de la mare, el fill únic és més freqüent entre les mares posicionades a "resta de personal" (dependentes, auxiliars administratives, auxiliars clíniques, etc), és a dir, entre mares amb ocupacions poc qualificades en el sector serveis, que no pas en les categories professionals més altes que impliquen, sovint, alts estudis. Aquestes mares d'alt estatus destaquen, en canvi, per tenir tres o més fills en la mateixa mesura que les mares mestresses de casa. Aquesta tendència és bastant clara, encara que no la podem considerar prou consistent donat que els efectius són molt reduïts. Vegem-ho a la gràfica següent:

Gràfica 26

La norma dels dos fills es seguida avui de manera molt similar tant si l'origen dels pares de les joves mares és o no és català. En tot cas, allò que es pot destacar, com a fet diferencial, és la major tendència de les parelles d'origen mixt a tenir dos fills més que no pas un de sol, així com la major tendència de les parelles d'origen català a tenir-ne tres o més. Donada la relació molt directe entre origen català i majors capitals escolars i professionals, i donada l'evidència de que les mares d'alt estatus tendeixen a tenir tants fills com les mares mestresses de casa, sembla possible afirmar que les parelles joves que avui s'animen a tenir més de dos fills, són aquelles que disposen clarament de majors recursos o bé, aquelles que mantenen una forta divisió sexual del treball (mestresses de casa).

Gràfica 27

Per tant:

- a més estudis de la mare es tendeix a tenir menys fills;
- tenir dos fills és la pràctica social normativa per la majoria de dones que avui estant formant família;
- les mares poc qualificades en el sector serveis són les que més persisteixen en tenir un sol fill (les mares d'aquest grup professional són les que presenten més atur);
- Avui, és més freqüent que tinguin més de dos fills les mares d'origen català que no pas les mares d'origen no català.